55117

TISZATÁJ

Tit. Tudományos Titkársága SZEGED

XIV. évf. 12. sz. IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI LAP 1960. december

ÁRA 2 FT

A TARTALOMBÓL:

Az öntevékeny művészeti mozgalom mai problémái Szegeden

☆

Műterem

☆

Versek, színház, könyvek

SZEGED EGYETEMI KÖNYVTÁR FOLYÓIRATOK

SZABOLCSI GÁBOR:

Kritika és irodalmi közvélemény

Mindahhoz, amit most el szeretnék mondani, többféle úton kell elindulni. Magam is egy-egy jelenségben észleltem először irodalmi életünk néhány olyan vonását, amit sokan látunk már, de nem mindég, és nem egyértelműen és egyetértően magyarázunk; keressük az egymással torzsalkodó vélemények s az egymásnak ellentmondó jelenségek feloldási lehetőségeit.

Legelőször a nyáron Miskolcon találkoztam valamivel, ami meglepett és mélyen elgondolkoztatott.

Véletlenül kerültem Miskolcra. A Tátrába kívántam volna menni, de mi volna, ha az embernek minden sikerülne. Némi egykedvűséggel értem hát a városba, s a tengerszem annyira vágyott tiszta mélysége helyett a Szinva gyáraktól szennyezett vizének szivárványos fodrozásaiban gyönyörködtem néhány napig magányosan. De mindenütt emberek közé ér, aki szeret emberek között lenni, s csakhamar azon vettem magam észre, hogy napokat vitatkozunk át a Miskolcon élő írókkal arról, hogy miként vergődhet ki a provinciális helyzetből a vidéken egyre erősebben szárnyat bontó irodalom; arról is, hogy merrefelé kell haladnia az írónak, ha a mai élet valóságát a felületnél mélyebben akarja megismerni. Elég-e, ha a jelenségek sorát gyűjti össze és vetíti vissza a spontán tükröztetés esetlegessége szerint, vagy szükséges többre törekedni: filozófiai, társadalomtudományi, esztétikai tudatosságra szert tennie.

E viták és beszélgetések során vetette fel *Barát* Lajos, a miskolci írógárda tehetséges, sokat igérő fiatal prózaírója, hogy tegyünk sétát a Lenin Kohászati Művekben.

A séta közel egy napig tartott; reggeltől kora délutánig. Mint ki ismeretlen világba szállt alá, lázas érdeklődéssel és óvatos félelemmel csodáltam a hengersorok óriás gyíkját, a marógépek hatalmas, zümmögő korongjait, a martin kemencék sorát, ahol a munkásokat is újra és újra lenyűgözi a csapolás fönségessége. Jártam az érchegyen, ahol a gyár KISZ brigádjai egy pályaudvar nagyságú épületet húztak föl talán két éve; télen, szakadó hóviharban is keményen dolgozva. Ugyanezek a brigádok falujárók is, s a munkahelyükön is »élenjárók« — szocialista brigádok. Hallgattam e csodálatos, a teremtő munka súlyos, nehéz és ujjongó zajaitól hangos világban kalauzoló fiatal elvtársam hangját, aki a csendes derű hétköznapiságával mesélte el nekem e hatalmas üzemben dolgozó emberekről az érdekfeszítő, jellemző, valóban újszerű, csak a mi világunkban megtörténhető esetek sorát.

— Miért nem írod meg ezeket? Fordultam hozzá kérdésemmel. Miért nem? Nem tudod, milyen kincset hordasz a tarsolyodban!

— Írom — mondta derűs és természetes mosollyal.

S valóban írja. Elsősorban ezeknek az embereknek a történeteit írja, hiszen egész életanyaga ide köti. Ez az osztály szülte őt, nevelte, élete, egész egyéni sorsa összeforrott azzal, amit úgy nevezünk: a szocializmus ügye.

Délután az Irodalmi Kört látogattuk meg. Tizennyolc-húsz ember — fiúk, lányok, férfiak, nők — izgatottan és elmélyülten böngészték egymás kéziratait, vitatkoztak egy-egy jelzőn. Néhány igen érdekes és megkapó versszak, gondolat s az irodalom iránti őszinte lelkesültség az emlék bennem erről a látogatásról. A tíz éves Kör — mint utóbb *Kabdebó Lóránt* lelkes, fiatal tanár elmesélte — már irodalmi estet is rendezett, az üzemi, városi lapban sok írást jelentetett meg.

Ezen a délutánon is szép verseket hallottam. Elsősorban talán *Szalay Sándor* szép hexametereit a munkáról, ami számára nem »kirándulás a valóságba«, nem »írói szempont«, hanem maga az élet, amelynek nagyszerűségéről és nehézségeiről kedve van énekelni. *Kassai Sándor* egyik versében így jelenik meg a gyermekkor:

»Magasba nyiló vörös kémények
Őrséget álltak kis házunk felett.
Megolvadt acél meddő salakja
Rózsaszínűre kente az eget.

Nyitott ablakon beáradt hozzám
A gyári zaj, mely munkáról dalolt,
Rozsdás vasak éles sikoltása
Az én esti altató dalom volt.«

Órákat töltöttünk együtt a Kör tagjaival. Hazafelé, a végenincshosszúra nyúlt város csikorgó villamosán zötyögve egy kérdés fogalmazódott bennem: itt az »élet sűrűje«, itt az »új irodalom jelentkezése«, észrevesszük-e eléggé? Mukások, írogatók, a kör tagjai, akiknek *nem a ma törvényét kell magyarázni, hanem a művészet szabályait,* akiknek csoportjaira itt is és másutt is az ország más irodalmi köreiben úgy kellene nézi, mint az irodalom utánpótlását formáló kis műhelyekre. Vajon megvan-e a szemünk annak a felismeréséhez, és bátorságunk a kimondásához, hogy irodalmunk továbbfejlődésének döntő problémája *nem annyira csupán a mesterségi, mint inkább az eszmei- és mesterségi színvonal emelése,* s ez nem csupán az esztétikai vitákat, hanem az irodalom szervezeti életének új és bátor, elvi alapokon nyugvó és a célt is világosan kitűző vezetését kívánja.

Ma az Irószövetségnek csak deklaratív programja van. Munkaprogramja — legalábbis amit a vidék is lát — nincs. A munkából hiányzik a lendület. Nemcsak abból következtethetünk erre, hogy a vidéken élő írók egy kérdése sem jutott (az Irószövetség megalakulása után egy évvel!) közelebb a megoldáshoz, sőt nehézségeik nőttek, de azokról az Irószövetség vezetősége vajmi keveset tud, s nem is igen érdeklődik irántuk. Az Irószövetség más kérdéseket sem old meg. A Szövetség szinte pártatlanul vesz részt az ideológiai harcokban, s az új erők kibontakoztatásának perspektíváját és tennivalóit észre sem véve (talán segití az írókat ebben-abban, amivel hozzáfodulnak, de mit kezdeményez?) megelégszik azzal, hogy újra »megnyerni óhajtja« a ma még távolmaradókat. Pedig ez nem elég. *Brecht* merészségére van szükség, aki *Strittmattert* vállalni merte, s *Móriczéra,* aki *Szabó Pált* vállalta, — nyilván nem első műveinek művészi színvonala, hanem szemlélete, akkor újszerű tartalma miatt. Ha a Lenin Kohászati Művek irodalmi körében első találkozáskor értékes szakaszokat, biztató jeleket talál a látogató, *mit lehetne találni, ha egyszer szervezetten fölmérnénk: mit jelentenek, mit jelenthetnek ezek az irodalmi körök a magyar irodalom jövője szempontjából. Lehetséges volna időről időre e Körnek antológiáját is közreadni, — ha jól tudom, Földeák János indulásánál is ott található egy antológia.*

*

Hogy irodalmi életünk szervezeti életének távlattalansága milyen helyzeteket szül, arra a kritika jelenségei is bőven utalnak. *Király István*nak a *Magyar Irodalomtörténeti Társaság* pécsi vándorgyűlésén elmondott előadása bőviben volt nem örvendetes példáknak. Ön a problémát önmagában is kiszakító két cikkre szeretnék utalni; az egyik *Németh László* írása *Dürrenmattról,* a másik *Komlós Jánosé Nyikolajeva* regényéről, *az Útközben*-ről. Amit a két írás összehasonlításakor, arányosításakor látunk, az a magyar kritikai élet legfontosabb kérdése: *a mai magyar kritika orientációjának, éspedig nemcsak pillanatnyi, ha úgy tetszik kelet-nyugati, hanem jövőt látó orientációjának problémája.* Az a kérdés, amit a pécsi vitán *Mihályi Gábor* úgy fejezett ki: talán azért is van a nyugati dekadenciának olyan sikere, mert »izgalmas kérdéseket vet fel.«

Tagadhatatlan: *Dürrenmatt* izgalmas kérdéseket vet fel: egy társadalom erkölcsi halálának kérdéseit, s ezt valóban filozófiai mélységgel mondja el — ennyi *Németh László* megállapítása. Ez tagadhatatlanul igaz, de elég-e? Megfoghatatlan szellemi ragály csupán *Dürrenmatt*, vagy a nyugati exisztencializmus valóságfélő, valóság elől menekülő ismeretelméleti agnoszticizmusa hat ma műveiben? Az *Igéret* tanítása ez: a megismerés alá van vetve a véletlen abszolut voltának, éppen ezért logikánk nem építhet ismereteinkre, cselekvéseinket még kevésbé építhetjük erre az ingatag talajra, szemlélődnünk lehet és érdemes csupán. Nem több-e ez, mint egyszerű »szellemi ragály«? Nem törvényszerű-e annak számára, aki a polgári világból kiszakadni nem tud? Nem a *»társadalom ragályának«* megnyilatkozása-e ez; nem a vakvágányon futó polgári kapitalista rend haláltudatának, világvége-hangulatának kifejezője-e? Ha az — márpedig az —, a művészi eszközök bármilyen rafinált használata sem menthet fel bennünket a filozófiai nézetek elemzésének és kritikájának kötelezettségétől. Azzal egyetértünk, hogy nem kerítéssel, hanem olyan művekkel kell védekeznie e hatások ellen a mi társadalmunknak, »melyek saját társadalmi feltételeiből sarjadnak s annak sugallatait, lehetőségeit váltják valóban győzelmes víziókra«! — mint azt Németh László is írja, de az ilyen mű megszületése nem csupán a véletlen műve. Ha egy kritikai közvélemény azt sugallja, hogy az »érdekes« az, amit a nyugati dekadencia mond, és semmi egyebet nem sugall, nem mutatja meg e nyugati irodalom nagy mesterségbeli tudásának méltatása mellett az emberi szemlélet ridegségét, sivárságát, filozófiai tévelygését, akkor nem a »saját társadalmi feltételekből« sarjadó irodalom születése mellett bábáskodik, hanem ólmot önt a világ zajaira hallgató írók fülébe is. A mai magyar irodalmi élet extremitásait ez a kritikai élet sugallta, és mentegeti, mint »modernt«, »korszerűt«, »XX. századi irodalmat« stb.

Németh László nem föltétlen barátja e modernkedésnek, Dürrenmatt tanulmányában azonban sajnos ő is szuggerál egy álláspontot, s ez az álláspont éppen a döntő kérdésben, Dürrenmatt társadalomlátásának és filozófiai állásfoglalásának bírálatában elégszik meg a hűvös objektivitással, a mű formai, technikai kérdéseinek elemzéseiben pedig elfogult. Ez az oka annak, hogy Németh László tanulmányából óriásnak tűnik Dürrenmatt, aki pedig nem nagyobb — mint Németh.

Ha az egyes irodalmi alkotások kritikai és olvasói visszhangját azzal kívánjuk magyarázni, hogy milyen izgalmas kérdéseket vetnek fel, nem érthető egynéhány jelenség. Van-e izgalmasabb kérdés, mint amiket az *Emberi sors,* a *Legenda folytatása* vagy az *Útközben,* vagy *Tvardovszkij* poémája, az *Igy volt* vetnek fel?

JELENET AZ IVAN SZUSZANYIN SZEGEDI ELŐADÁSÁBÓL (Szűts I. felv.)

Maradjuk *Nyikolajeva* regényénél.

Az *Útközben* a mai élet legizgalmasabb, legnehezebben föltárható, problémáit *elvi és írói bátorságot,* új útak keresésének és megtalálásának harcait és támadó konfliktusait vetíti. Komlós János terjedelemben kisebb igényű írása ezt a tényt helyesen állapítja meg, a mű elemzésében azonban a terjedelemhez képest is szerény igényeket szab a szerző önmagának. A regénynek kétségtelenül vannak hibái: szerkezetbeli egyenetlenség, stílusbeli pontatlanságok. A kritika ezekre a kérdésekre teszi a hangsúlyt, s ezzel hamis képet ad a regényről, hiába az a néhány lírai patetizmusú mondat, mellyel a túlzottan negatívra rajzolt képet pozitívvá akarja fösteni.

Komlós kritikája nem vesz észre néhány dolgot a regényben, ami miatt pár mozzanatot helytelenül értékel. Nem veszi észre a hősformálásnak azt az új módszerét, mellyel *Nyikolajeva* néhány alakját megformálja. Különösen *Bahirjov* pozitív hőssé válása mutatja azt a folyamatot, mely ma a hősalkotás eszmei vonatkozásaiban is, és az ábrázolásban, a lelki folyamatok megrajzolásában is végbemegy. A mai szovjet regény a személyi kultusznak a hősfelfogására gyakorolt hatása alól kiszabadulva olyan módszereket dolgoz ki, melyek máris alkalmasak arra, hogy bizonyos esztétikai tanulságokat levonjunk. A társadalom hatása a jellemfejlődésre erősebben érvényesül, a jellem öntörvényének értelmezésében eltűnik e szubjektum olyan felfogása, hogy az szinte a valóságtól független erős, s nagyságának indokait önmagában hordja. Nyikolajeva elmélyült tudatossággal tanulmányozta a jellem alakításának és a társadalomnak összefüggéseit, s látta, hogy az élet számtalanszor produkál éppen a társadalomban jelenlévő ellentmondások miatt ellentmondásos jellemeket. Regényének éppen az a legnagyobb értéke — mondanivalójának izgalmassága mellett —, hogy volt bátorsága a jellemek ellentmondásosságának bemutatására, s művészi ereje e jellemek írói valószínűsítésére. Nincsenek eleve jó és eleve rossz emberek e regényben, s akik negatív jellemé válnak, azok sem tudatos ellenségek. Ragaszkodnak valamihez, ami beléjük rögződött, mint Valgan —, a gyárigazgató, akinek munkastílusára bizonyos körülmények között (evakuáció) talán szükség is volt, de a hiúság bekormozta jellemének pozitív oldalait is. Véleményem szerint tehát nem következetlenség e jellemek ellentmondása. Miért kellene Valgannak vagy Rlikinnek árulóvá, osztályellenségé válni? Nem azok, s az volna sematizmus, ha azok lennének! Helytelen, amit Komlós mond: »az derül ki, mintha az osztály és a vezetés nem egy irányban, hanem ellentétesen mozogna.« Ez nem derül ki, csupán annyi: az osztály és a vezetés között a szocializmus viszonyai között is lehetnek ellentétek, ha a vezetés hibás módszereket követ, álcélokat tűz ki (prémium, vándorzászló, díj), s nem ismeri föl a valódi célt (a technikai színvonal gyors emelése). Ilyen konfliktusok voltak, ma is vannak, de aki az osztállyal szembe kerül, még ha nem is ellenség, csak tévedő, elbukik. Nyikolajeva a régi és új küzdelmének ábrázolásában nem tévedt arra az útra, mely a valóságot megszépítve, szimplifikálva »tiszta helyzetekkel« és »tiszta jellemekkel« operál. Nem annyira ingadozik az okok megmutatásában, hogy »vajon betokosodásról, bürokratizmusról, tehetségtelenségről, karrierizmusról« van-e szó, ha a negatív jellemek okait keresi, mint inkább azt mutatja meg: mindezek az okok, az ilyen tulajdonságok egymásra találnak, szövetségesek lesznek, törvényszerűen összefognak az új, a jobb elleni küzdelemben. A regény arra sem vállalkozik, hogy Bahirjov szerelmi ügyét megoldja. Kérdés, hogy az adott helyzetben megoldható-e? Egyébként is: a regény nem egy befejezett történet, hanem egy rész az élet folyamatából. Több kérdés is marad nyitva, nemcsak e házasság ügye, s bár Komlósnak igaza van, mikor azt mondja: a kommunista erkölcs nem minden esetben ellenzi a válást, ebből az nem következik, hogy minden esetben helyesli. Komlós álláspontja itt mereven »elvhez szabott«, kevéssé veszi figyelembe

a Bahirjov jelleméből, családjához való viszonyából, az őt figyelő emberek ítéleteiből stb. következő konkluziókat.

Úgy vélem, a regény nem egy kérdésével kapcsolatban megfogalmazott álláspontjánál a *művészi perspektíva merev felfogása* határozza meg Komlós véleményét. Úgy tűnik, Komlós nemcsak azt követeli meg az írótól, hogy regényében az olvasót rávezesse a társadalom és egyének konfliktusai során a társadalom mozgásirányának fölismeréséhez, megértéséhez, hanem azt kéri számon, hogy miért nem oldott meg minden kérdést izgalommentesen, simán az író.

Ez az álláspont alkalomszerű, gondolatilag valószínűleg ezúttal eléggé nem tisztázott. Komlós más kritikáinak ez a követelés egyébként nem sajátja. De ez a tisztázatlan »alapállás« végül is mire vezetett? Milyen képet adhat e két cikk alapján a folyóirat az olvasónak? Kit keres majd a kritikában bízó olvasó könyvtárban, könyvesboltban inkább: Dürrenmattot, aki izgalmat, filozófiai mélységet és sok más egyebet igér neki, vagy Nyikolajevát, aki a kritika szerint csupán rossz hősöket alkotott, megtörte saját elvei logikáját, mégha igyekezett is mégoly becsületesen is megfelelni a kitüzött írói feladatnak?

A válasz nem kétséges, s ha irodalmi életünk és az olvasói közvélemény elvi hibáinak okait keressük, íme itt a kérdés nyitja: túlértékelés egyfelől, a mesterségbeli erények elismerése világszemléleti és filozófiai bírálat nélkül — (a nyugati vagy polgári hazai irodalmi alkotásokkal szemben), ugyanakkor szerénység, sőt talán néha szenvedélytelen gondolati igénytelenség, sőt közöny a szocialista művészet legjelentősebb alkotásaival szemben. Ez a kritikai helyzet sem az irodalmi élet, sem az olvasók közötti közvélemény alakulására nincs pozitív hatással. Ezért kell erről a kérdésről beszélni. Ez a kritikai tendencia nemcsak ma káros, hanem irodalmi életünk továbbfejlődésének is akadálya. Ezért tette jól az Irodalomtörténeti Társaság, amikor a problémát pécsi vándorgyűlésének programjába fölvette, s ezért tenné még helyesebben, ha a referátumot és a vita anyagát folyóiratban közölve országos vitára bocsátaná.

Karácsonyra

HASZNOS
AJÁNDÉK
EGY SZÉP KÍNAI
TÖLTŐTOLL

Kapható: Parker rendszerrel működő, 12 karátos aranyheggyel 140,—, 150,—, 185,— és 215,— Ft-os áron.

A PAPÍR ÉS ÍRÓSZERBOLTOKBAN
ÉS AZ ÁLLAMI ÁRUHÁZAKBAN

Zenei hírek

— **A zenei művelődés útján** hatalmas lépést jelent az Orvosegészségügyi Szakszervezet, a TIT és az Országos Filharmónia ez évi hangverseny-sorozata, amellyel párhuzamosan halad a Szegeden most először megrendezett ifjúsági filharmonikus koncert-sorozat. Ezúttal közel 400 általános iskolás gyermek előtt bontakozik ki a zenehallgatás csodálatos világa. A koncerteken megismerkednek a zenekar hangszereivel, a hangszerek érzelmeket tolmácsoló szerepével és a zeneirodalom mesterműveivel. Az így felnövekvő hangversenyközönség nemcsak szeretni, de érteni is fogja a zenét. A koncerteket zenés fejtörők teszik még élménydúsabbá, ahol már most bebizonyosodott, hogy ifjúságunk mai zeneismerete meglepően magas fokot mutat. A nyertesek között opera-hanglemezeket és hangversenyjegyeket osztanak ki.

*

— **Szegedi bemutatóként** hallottuk a november 7-i díszünnepségen a Szegedi Nemzeti Színházban Händel: Béke-oda című művének részletét a Szegedi Zenebarátok Kórusa előadásában Vaszy Viktor vezényletével.

*

— **Filharmonikusok és Zenebarátok** a Szegedi Kenderfonógyárban. Az idei évadban is folytatja kultúrnevelési munkáját a Szegedi Bartók Béla Filharmonikus Zenekar és a Szegedi Zenebarátok Kórusa. Verdi és Wagner operáinak zenekari és kórusrészleteivel ismertette meg a gyár dolgozóit és az Orvosegészségügyi Szakszervezet Csongrád megye területén dolgozó legjobb aktíváit. A műveket Vaszy Viktor vezényelte, közreműködött Moldován Stefánia, a Szegedi Nemzeti Színház operaénekese.

*

— **Koncert-sorozatot indít** a Szegedi Karnagyi Klub öntevékeny és iskolai ének- és zenekarok közreműködésével. A műsoron Szegeden még elő nem adott Liszt-, Bartók- és Erkel-művek bemutatására kerül sor. E sorozatban szólal meg Verdi Requiem című műve, amelyet Szegeden közel 20 éve adtak elő utoljára.

*

— **Zsákutcában keresi** a zene új útjait John Cage amerikai zeneszerző, aki korábbi műveiben is nagy figyelmet szentelt az ütőhangszerek zöreje iránt. Új művében kizárólag ütőhangszereket foglalkoztató zenekarában „preparált" zongorát is alkalmaz az új zörejek keltésére. A kalapács-szerkezeten különféle fa, fém, gumi és bambusz szerszámokat alkalmaz. A partitúrán kottafejek helyett különböző ábrákat vet papírra az előadónak, s csak azt szabja meg, hogy mennyi ideig foglalkozzék egy ábra szemléletével, egyébként azt játsszák az előadók, ami a képek nyomán eszükbe ötlik. Egy kikötés van, az előadóművész kerülje az ismert harmóniákat, és lehetőleg dodekafon zenei gondolatai támadjanak.

*

— **A frankfurti operaház** ősbemutatóként Kodály: Háry János című dalművét adja elő.

— **A Román Népköztársaság** három fiatal művésze a Zeneművészeti Szakiskolában komoly művészi felkészültségét mutatta be.

*

— **Tüzes angyal** címmel Prokofjev operát mutattak be a kölni operaházban. A zenekart J. Rosenstock vezényelte.

*

— **Tolsztoj Leo** jubileuma alkalmából Jan Cikker csehszlovák zeneszerző új operát írt „Feltámadás" címmel az azonos című Tolsztoj-regény nyomán.

*

— **Erkel Ferenc születésének 150. évfordulója** alkalmából a TIT üzemi ismeretterjesztő előadásokat szervezett. A Szegedi Nemzeti Színház kitűnő együttese Király Sándor vendégfelléptével a Bánk Bán című Erkel-operát szólaltatta meg.

— **Szegeden,** a Klauzál téri Képcsarnokban november 6-án nyitották meg Fontos Sándor fiatal festőművész első önálló kiállítását.

*

— **A kínai—magyar kulturális egyezmény keretében** november 4-én Szegedre érkezett a hazánkban tartózkodó In Ta-o újságíró és Szan Linhon, a pekingi konzervatórium docense.

*

— **A Szegedi Móra Ferenc Múzeum** kupolacsarnokában nyitották meg Félegyházi László és Bíró Lajos debreceni festőművészek kiállítását.

*

— **Berlin központi gyermek és ifjúsági színháza,** a „Barátság színháza" november 13—20-ig ünnepelte fennállásának 10. évfordulóját.

SZ. SIMON ISTVÁN

RAVASZ KELLER HITVITÁZIK

A falu oly nagy bőséggel és kaján huncutsággal osztogatja a csúfneveket, akár az őszi ég az esőáldást. Ezért aztán alig-alig van, akit csak bejegyzett anyakönyvi nevén emlegetnének alvégen és felvégen. Nincs egyszerű Gyovai, Kovács vagy Fodor, csak Sete Gyovai, Himlős Kovács vagy Hófuvó Fodor.

Így hát Keller Tóni, e történet hőse sem maradt egy névvel, őt is megkeresztelte a falu nyelve. S mivelhogy roppant csavaros észjárásának hamar híre ment, a Ravasz előnévvel különböztették meg a többi Kellertől, nevezetesen a Sánta, a Szőrös, a Furmányos meg a Vízhordó Kellerektől. Így ismerte őt már mindenki, s már a hatóság is így címelte neki a »meghívót«, ha valami eligazítanivalója akadt, mondjuk adóügyben, esetleg néminemű bonyodalma támadt a rendőrséggel kocsmai legénykedés, affér vagy más efféle tárgyban. De rá is szolgált erre Keller Antal, mert mindenkit ki tudott beszélni, s ha éppen — virtigli dohánytermesztő lévén — a fináncokkal akadt dolga, azokat is megfárasztotta fizetségükért. Végeredményben innen az előnév is.

Még most is beszélik a faluban, miként fogadott ingyen napszámosokat Keller jó húsz esztendeje zöldruhás officiális emberek képében, egy nagyfröccsért. Kora tavasz volt, s mind elfogyott már a takarmány Ravasz Keller szérűjéből, de sehogysem akaródzott neki fölmenni a szénapadlásra, és ledurni a tengersok lucernát, ami ilyenkor már porzik világnak, és úgy csipi az ember megizzadt bőrét, akár a méreg. Ehelyütt beült Keller a nagykocsmába, és egy fröccsért »követet« menesztett a hetipiacon grasszáló fináncokhoz. A »követ« csak ennyit sugott a fülükbe bizalmasan: »Keller négy kötél dohányt rejteget a szénapadláson«. Több se kellett ezeknek. Szimatot vettek Keller portája felé, biciklijükre pattantak, s már durták is lefelé nagy gőzzel a zörgő lucernát Keller szénapadlásáról. Négy óra hosszat szorongatták a fényes villanyeleket, s csak akkor borultak össze a fáradságtól és a csalódástól végleg elcsigázva, amikor az összes lucernát ledurták, de még csak egy fia dohánylevelet sem leltek.

Ilyen és efféle történet még vagy tucatnyi járta Ravasz Kellerről, mert valóban kifogyhatatlan volt ő a huncut leleményben. Ez pedig nem egészen vadon termett feje kiskertjében, mert Ravasz Keller olvasó ember volt máskülönben. Kitanulta a kalendáriumot, a bibliát és mindenféle falun kóvályogó könyvet, még a szomszéd gyerek katekizmusát is, s ezeket nemcsak forgatta, de fel is fogta a bennük rejlő tudományt, azaz hogy gondolkodva olvasó ember volt. Különösképpen érdekelték a természettudományok, s ezek közül is legfőképpen a világ dolgai, a bolygók, csillagok, a világ teremtése meg más ilyes dolgok, amikről ő még csip-csup meséket hallott csak tejfölös korában. Sárból gyurt ember... semmiből lett valami... szivárványos mennyország és kénköves pokol... Ezek valahogy igen gyerekes, bohókás dolognak tüntek előtte, s haragba is keveredett az istennel meg a papokkal, bizonyára azért, mert úgy vélte, mindez még az ő rafinériájánál is nagyobb huncutság.

Az öregasszonyok ezért aztán megint hírbe hozták, mondván, hogy ez a Ravasz Keller maga az Antikrisztus, de a férfinép igen-igen tisztelte kivételes tudományáért.

Hát ez a Ravasz Keller sokszor megtréfálta a falut, de minden cselekedete közül annak volt leghangosabb csattanása, hogy a későn jött gyermekáldást, a kis Ravasz Keller Toncsit nem tartotta keresztvíz alá... Elvitte a tanácshoz, bejegyeztette az anyakönyvbe, nagy áldomást csinált, de Zsolozsmás Keszei plébános úr parókiája előtt megcsipkedte ostorával a lovakat, s egyenesen hazavágtatott. Ha valaki szóbahozta a dolgot, tréfával ütötte el.

— Ilyen nyirkos őszidőben meghül a gyerek a szentelt víztől...

S hiába magyarázták neki, hogy »nem mártik, nem bugyantik ott mög a gyerököt«, Ravasz Keller hajthatatlan maradt. Mert hogy név kell a gyereknek, az még csak stimmelt, de azt így is, úgy is a tanács szokott adni, ott be is jegyezték a Toncsi gyereket a nagykönyvbe. Aztán egy kis ajándék is »kinézett«, gyerekkocsi, gyerekpaplan s más efféle. A pap meg mit ad? Egy kis vizet, egy kis hókusz-pokuszt, s végül a sekrestyés tartja a markát vagy a nagyperselyt. S különben is, ő nem hiszi ezt az egész ceremóniát, a falunak meg mi köze hozzá.

Senki sem értette, hogy mi ütött ebbe az emberbe, mert hogy templomba legénykora óta nem járt, s hogy akkor is csak lányokat gusztálni mászott fel a kórusba, az hagyján. De hogy »pogánynak« hagyja a gyerekét... ez fene nagy istenkisértés, incselkedés az égiekkel. Pedig azok még nála, Ravasz Kellernél is eszesebbek...

Falunyelvén is maradt Ravasz Keller, egészen addig, amíg divatba nem jött Papucsos Vince feleségének a szökése. Amíg az ember munkán volt, Terus megszökött a Savanyú Kása Jani legkisebb fiával, s széltében-hosszában beszélték, hogy kint laknak a határban, a traktor szálláskocsijában, lévén a Savanyú Kása legapróbb legényfia traktorista. Hogy peregtek az asszonynyelvek félelmetes orsói!

— Mint a cirkuszosok...

— Egyik nap az egyik dülőben, másik nap a másikban...

— Keblükön kenyerük... traktor után házuk...

Volt hát min csámcsogni, nyelvet köszörülni ismét. Egyetlen egy ember nem felejtette és nem bocsájtotta meg Ravasz Keller »istentől elrugaszkodott« cselekedetét: Zsolozsmás Keszei plébános úr. Újra és újra prédikált az apáról, aki »eldobta magától és istentől egyetlen gyermekét«, s a gyermekről, aki »pogány szívvel szivja keresztény anyja édes tejét«. Az ájtatosak ilyenkor elsírták magukat, de ez már nem hallatszott a templom hűvös hajóján kivülre. Zsolozsmás Keszei plébános úr azonban várta, igen-igen várta az alkalmat, hogy találkozzék »az ősi törvényt által hágó apával.«

Ezt az alkalmat is meghozta az ősz. A plébános ájtatosan sétált a temetőkertben, Ravasz Keller meg ott vágta a kukoricaszárat munkacsapatával a temető mellett. Mintha mindketten érezték volna szemük találkozásából, hogy beszélni valójuk van, elindultak egymás felé. Ravasz Keller után odaszállingóztak a többiek is.

— Beszédem van veled, fiam... — kezdte a plébános törődött, bánatos hangon. — A te lelkeddel, a te üdvösségeddel úgy sáfárkodol ahogy akarsz, de nincs jogod bűnben hagyni egy ártatlan gyermeket!...

— Én azt nem is teszem... — akadozott Ravasz Keller nyelve.

— De azt teszed, mert megvontad tőle a keresztség szentségét!

— Plébános úr...

— Inkább szállj magadba, fiam!

— De hiszen mi az a keresztség, plébános úr?

— A keresztség az első szentség, amely letörli lelkeinkről ősszüleink bűnét és a keresztség előtt elkövetett összes bűnöket. S te ezt elmulasztottad gyermekednél...

Ravasz Kellernek erre tágranyílt a szeme. Azonnal kész volt a felelettel, s már látta, hogy ebben a temetőkerti hitvitában csak Zsolozsmás Keszei maradhat alul.

— Hát én ezt mind megértem, plébános úr, sőt igen jól is tudom. De minthogy apa vagyok, én csak jobban tudom, mi a jó egyetlen gyerekemnek.

— Már hogy mondhatsz ilyet!

— Mert ha a keresztség minden előző bűnt letud, nem jobb-e a gyereknek, ha ősz fejjel löttyentik rá a szent vizet? Nem jobb-e, ha az utolsó kenettel egyszerre veszi fel ezt a szentséget is, és egy ajtóval odébb a mennyország?

— Egészen meg vagy te zavarodva, fiam...

— Már hogyan volnék? Csak azon csudálkozom el oly nagyon, hogy akiknek lelkére bízták a nyáj üdvösségét, erre a kisajtóra mindeddiglen rá nem találtak. Mert ha teszem azt, mindenkit így keresztelnének, csupa-csupa megtisztult lélek emelkedne fel isten országába, és akkor bizony senki sem dunsztolódna a pokol forró kátrányában!

A körülállóknak tetszett a csavaros logika. Hiszen ami igaz, igaz. Akár van mennyország, akár nincs, ezzel csak megnehezítik oda az utat, noha éppen a léleknek a menny felé való kalauzolása lenne a dolguk — gondolták végig Ravasz Keller fogós leckéjét.

— Ez így rendeltetett, s te porszem vagy ahhoz, hogy másként rendelj! — csattant fel Zsolozsmás Keszei.

— De az nem rendeltetett, hogy pelenkáson vagy szakállason kell-e keresztvíz alá hajtani a fejet, plébános úr! Átkeresztelnek meglett embereket is más vallásról... Aztán ha már itt tartunk, azt is meg kell mondanom, hogy rosszul gazdálkodnak ebben az egyházban. Itt lenne, úgye, ez az újítás. Mennyi fát, szurkot, olajat meg lehetne takarítani odalenn — bökődött a föld felé. El lehetne csapni az összes alkalmazottakat a pokolból, mert ugye, mindenki egyenest a mennyországba marsolna...

— Istentelen, pogány beszéd! Az ördög rabja vagy te, már itt a földi létben beléd költözött! — pattogott harsányan Zsolozsmás Keszei. — Nem is hallgatlak tovább. Aki ilyen beszédre hajtja a fülét, maga is vétkes. — Ezzel megfordult, s elindult vissza a temetőbe. Nagyon melege volt, homlokát törülgette, s szemei előtt szent könyvek lapjai peregtek. Ugyan mivel lehetne társai előtt leforrázni ezt a rafinált parasztot? Ugyan mit kellene az emelkedőről apostoli pátosszal visszakiáltani? Nem jött kapóra semmi. Ehelyett Ravasz Keller érces hangja szállt utána.

— És akkor, plébános úr, a földön sem kellene a hitnek oly sok pásztor! Mert ugye azt is mondja a katekizmus, hogy ahol pap nincs, szükségből más is keresztelhet!

Csönd, elégedett mosoly, aztán halk kuncogás szállt fel az embergyűrűből, s mikor Zsolozsmás Keszei elfordult a temetőkert első ösvényén, kirobbant az elégedett kacaj.

— Hiába no, Ravasz Keller ennek is jól megadta!...

SÁRKÖZI ISTVÁN:

Az öntevékeny művészeti mozgalom mai problémái Szegeden

A szocializmus építésének időszakában s még inkább a megvalósult szocializmus viszonyai közepette a kulturális nevelés nem csupán az oktatóintézetek feladata, egyre nagyobb a jelentősége a tömegek bekapcsolásának s aktív részvételének. A dolgozók művelésének egyik igen effektív módja és útja a művészeti tömegmozgalom. Tömegmozgalomnak nevezzük, mert valóban a tömegek aktív öntevékeny művészeti munkáját látjuk benne. Tehát nem hivatásos művészek, hanem egyszerű dolgozók, köztük értelmiségiek, akik dalban, táncban és prózában fejezik ki az életet: örömet, bánatot, lelkesedést és gyűlöletet, a szabadságvágyat, békevágyat. Nem hiszem, hogy túlzok, ha azt mondanám, hogy a nép műveltsége, kultúráltsága, irodalmi, zenei stb. képzettségének színvonala is tükröződik abban: a kultúra és művészet terjesztésében milyen széles és mély a tömegek részvétele. De ennél is tovább kell menni. Ugyanis mint ahogy a művészet, a kultúra mindig visszatükrözi a nép társadalmi berendezkedésének viszonyait, úgy a művészeti mozgalom különösen kifejező volt és marad is annak. Az öntevékeny művészeti mozgalom sosem volt a kizsákmányolók és henyélők mozgalma, hanem elsősorban a városi munkásság, a szegény és nincstelen paraszti lakosság, kisebb részben a haladószellemű értelmiségi emberek öntevékeny művészeti cselekvése, amely a nép kulturális éhinségét és igényét fejezte ki. Tartalmi szempontból a demokratikus kultúra harca fejeződött ki a reakciós művelődéspolitikával szemben. Szorosan összefonódott a kulturális harc a demokratikus erők politikai harcaival.

Szegeden a felszabadulás előtti színjátszó körök, ének- és táncegyesületek kulturális tevékenysége élő hagyománya a mai öntevékeny művészeti mozgalomnak. A demokratikus fejlődés és a népi demokrácia létrejötte utat nyitott a tömegek művelődése előtt, és így az öntevékeny színjátszás, népi tánckultúra, az ének és zenei kultúra kibontakozása előtt.

Sok elvtársat ismerek Szegeden, akik a felszabadulás előtt és azt követően igen agilis cselekvő részesei voltak ennek a demokratikus szellemű népi művelődésnek. Köztük számosan ma már gazdasági és állami vezetők, vagy a pártban vezető emberek. Ezek az elvtársak bizonyára jól emlékeznek vissza azokra az évekre, amikor az öntevékeny kulturális mozgalomban való szereplést a reakciós rend politikai bűnnek nyilvánította, s ezért üldözték őket, de arra is, hogy a politikai szabadság, amelyet a felszabadulás hozott meg, milyen hatalmas és erős szárnyakat adott a kultúrcsoportok munkájának. Szegeden igen jó eredményeket értek el.

Az új művelődéspolitika szinte minden területén éreztette hatását a művelődésnek, művészetnek. S ma már az öntevékeny művészeti mozgalomba egyre többen kapcsolódnak be. Megnőtt a kultúrcsoportok száma is. Ezért gondolom, hogy a kulturális munka elemzése más városok kultúrmunkásainak számára is hasznos tanulságot hozhat.

Ma mi a helyzet? Eszmeileg már tisztább, jobb, mint az ellenforradalom előtt, amikor eszmeileg káosz volt. Jelenleg 13 tánccsoport, 14 színjátszó együttes és negyven énekkar — kb. 4900 résztvevővel — működik. Az öntevékeny művészeti mozgalom szélesebb a három fő alakzatnál. Igen örvendetes számunkra az új forma, amely az öntevékeny irodalmi színpad néven ismert, s egyenlőre még csak a Szegedi Kenderfonógyárban működik Jároli Jenő vezetésével. Mindjárt hozzáteszem, hogy a kenderfonógyárban létrejött nívós előadást bemutató irodalmi színpadnak első előadásán nem láthattuk a gyár vezetőit Nagygyörgy Mária elvtársnőn kívül, aki nagy odaadással segít minden kulturális tevékenységet. Meg kell említeni, mint új »műfajú« együttest, a Juhász Gyula Művelődési Otthon szavalókórusát is.

Az öntevékeny művészeti mozgalom különböző művészeti ágai nem egyenletesen fejlődnek. Legkiemelkedőbb fejlődést, művészi és eszmei értelemben — a kettőt nem választva el egymástól — az énekkarok értek el. Az Általános Munkás Dalegylet a régi hagyományok szelleméhez méltón szerepel, elsősorban a munkásmozgalom eszméit sugárzó dalaival. Mihálka György karnagy nagyszerű tehetséggel vezeti az énekkart, s Szeghy professzor művészeti tanácsadása biztosítja a kórus fejlődését. A sok közül ki kell emelni a Szegedi Pedagógiai Főiskola énekkarát mint művészi tekintetben a legjobbak közé tartozó kórust. A MÁV Hazánk kórusa választékos és színvonalas műsorával szintén a legjobbak közé tartozik. Nem tartom hasznosnak, hogy a felsorolás kedvéért minden együttest felemlítsek, a fentieket is csupán jellemző példaként említettem.

Mivel magyarázható a siker? Elsősorban azzal, hogy az irányítás, a vezetés jó. A karnagyi klub elevenítő hatást gyakorol a kórusmozgalomra, helyesen oldja meg a ráháruló feladatokat. A kitűnő adottságok azonban — véleményem szerint — nincsenek eléggé hasznosítva. Elsősorban a fellépésekre gondolok. Sem a városban, sem a környező falvakban nem találkozunk ezekkel az együttesekkel.

Kevésbé eredményes a tánccsoportok munkája. Az ÉDOSZ együttese ugyan kiválóan működik, önálló műsoradásra is képes, de a többi gárda még nem felel meg a táncegyüttes fogalmának.

A színjátszó csoportok között nagyok a színvonalbeli különbségek. Az Orvostudományi Egyetem öntevékeny színjátszó csoportja, a ruhagyári együttes elfogadható színvonalat képvisel. Vannak azonban egészen gyenge, kiforratlan szereplőkkel rendelkező, hibás műsorelképzelést megvalósító együttesek is. Ebben az öntevékeny művészeti ágban igen sok megoldásra váró feladat van, amelyekkel az együttesek a saját erejükre támaszkodva nem képesek megbírkózni. Általában hiányzik a szakszerű, helyes művészeti és politikai irányítás. Sok esetben jóhiszemű, lelkes, becsületes ember vezeti az együttest, azonban közülük többen nincsenek jól felkészülve művészetileg az együttes vezetésére. Továbbá az üzem vagy intézmény vezetőjének hibás szemlélete gátolja a mozgalom fejlődését. Egyes helyeken a kulturális alapot is sajnálják a kultúrcsoportra fordítani. Nem helyes, hogy egyes üzemek vezetői és pártszervezetei elhanyagolják az eszmei-politikai irányítást, ezt átruházzák valamelyik tömegszervezetre, de azt már nem ellenőrzik, hogy azok hogyan oldják meg ezeket a feladatokat. A kultúrcsoportokat leginkább csak akkor veszik igénybe, ha valamilyen jelentősebb ünnepre készülnek. Ez alkalommal is csupán helykitöltésre használják az együttest. Nos, éppen itt követik el a legnagyobb hibát. Végképpen meg kell már szabadulni attól a gondolkodástól, amely szerint az öntevékeny együttesek szereplése az alkalmi műsoradásra szorítkozzon. A kulturális tömegmozgalomban nem ez az elsődleges feladat, hanem a tömegek kulturális nevelése és önképzése. Az együttesek szereplése nem korlátozódhat csupán a »helykitöltésre« vagy az erkölcsi- és tudatformálást mellőző »szórakoztatásra«. Az ilyen funkcionárius helyt ad a kispolgári ízlés és életfelfogás terjesztésének. Senkit sem akarok megsérteni, de az utóbbi veszély éppen abból adódik, hogy egyes vállalati és üzemi funkcionáriusok lekicsinylően — szükséges tehernek tekintik az öntevékeny tömegmozgalmat a vállalat életében.

A művészeti és eszmei ráhatás hiányának tudható be az is, hogy egyes öntevékeny művészeti ágak csoportjai felkészültségüket meghaladó feladatok megoldásába kezdenek. A jutagyáriak színjátszói Gerencséri Kerekes kút-jával próbálkoztak, amelyet nem tudtak előadni, mert képességüket meghaladta.

Helytelen az is, amikor egyes együttesek makacsul ragaszkodnak egyes megválasztott darab betanulására. Ezzel kapcsolatban felvetődik az a kérdés is, hogy milyen darabok betanulását vállalják a kislétszámú és felelős szaktanácsadó nélkül működő csoportok. Véleményem szerint nem célszerű a háromfelvonásos vagy nagy színpadi apparátust kívánó darabok betanulásával erőlködni. Rendszerint nem is jár sikerrel, mert a felkészülés sok időt kíván. Végül a sikertelenség, a kudarc morális kárt okoz az együttesek szereplőiben.

A dolgozók kulturális nevelését és szórakoztatását hatékonyabban szolgálja a tisztázott eszmeiségű és művészi igényességet kívánó rövidebb, egyfelvonásos színművek előadása.

E problémák megoldásában legsürgősebb feladatnak az látszik, hogy a Városi Tanács Népművelési Csoportja a Szakszervezetek Bizottságával és a KISZ Városi Bizottságával közösen oldja meg a művészi vezetés kérdését. Ugyanakkor az üzemek és intézmények állami és pártvezetői adják meg a szükséges támogatást. Művészi tekintetben, gondolom, a színház művészei és rendezői is szívesen segítenek. A gazdasági és társadalmi tömegszervezetek vezetői ismerjék fel az öntevékeny művészi mozgalom politikai hatását, és segítsék elő az együttesek munkáját. Több figyelmet kell fordítani tevékenységükre.

Évek óta visszatérő kérdés, hogy van-e szükség Szegeden egy nagy művészeti együttes létrehozására. Az én véleményem az, hogy feltétlenül ragaszkodnunk kell a mozgalom tömegjellegéhez. Ezzel azt kívánom mondani, hogy még több embert kell bevonni a kulturális művelődésbe, a kultúra terjesztésébe. Egyáltalán nem tartom megalázónak, ha valaki, tehetséget érezve a zenélés, éneklés, tánc iránt, bekapcsolódik s részt vesz az öntevékeny művészeti együttesek valamelyikében. Egy városi jellegű népiegyüttes létrehozása igen fontos feladat. Jelenleg azonban majdnem leküzdhetetlen akadályokba ütközik megvalósítása. Csak a Szakszervezetek Megyei Bizottsága tudná lehetővé tenni a kulturális alap ésszerű felhasználását erre a célra, s megoldani azt is, hogy az üzemek termelésében keletkezhető veszteség nélkül tudjanak az együttesek tagjai készülni az előadásokra. A szakvezetési problémát is meg tudnánk oldani, hiszen Szegeden olyan adottságok vannak, hogy mindegyik művészeti ágon belül találunk hozzáértő embert. Ugyanakkor Szegeden gazdag néphagyomány is vár még feldolgozásra.

Sokat kell még javítani az együttesek munkáján. Ki kell seperni a giccset. Meg kell javítani a műsorellátást s az ellenőrzést a művészi és politikai munkában egyaránt. Meg kell szüntetni a nemtörődömséget, amely néhol még mindig akadálya a munkának. Az öntevékeny művészeti mozgalom és annak támogatása politikai feladat, hiszen mi új világszemléletet, új szocialista morált, kultúrát akarunk kialakítani.

F. TÓTH PÁL:

Gyermekszemek

Tisztán csillognak, mint a tó,
mit nem zavar meg mozdulás,
világba kitárulkozó
kis életük — egy vallomás.

De nézd, e két szem mily riadt,
összehúzza a félelem
a forró, déli ég alatt,
hol élni, lenni gyötrelem.

Hol a gyermek, mint rebbenő
kicsiny madárka száll, csapong,
de gyilkos nagy gép döng elő,
s minden élő jajba fog.

Hol cseppnyi csak az élelem,
s hiába csüng a jó anyán,
hogy csak egy korty kis tej legyen,
holnapra is majd gyűl talán —

mert felettük már a nád ropog
— ó, te villódzó képzelet,
hol afrikai ég ragyog,
perelj vele — ez nem lehet!

Perelj vele te nagy sereg,
tűzfényű, gyémántos virág
— gyermekszemek, emberszemek —,
hogy láthassunk egy új csodát:

mind úgy csillogjon, mint a tó,
mit nem zavart meg mozdulás,
világba kitárulkozó
kis életük legyen — vallomás.

Nagy István:

ÖNÉRZET

Különös szeretettel volt énirántam az édesanyám. Minden harangszóra megtáncoltatta rajtam a malachajtó ostort, de azért szeretett. Ezt onnan tudom, hogy amikor édesapám vett elő valami roszszaság miatt, kétségbeesetten szedett ki a kezéből. Elébem állt, mint a gyöngék oltalmazó angyala, és én kushadva furtam az arcom földszagú szoknyája ráncaiba. Félkézzel hátranyulva simogatta vállam közé húzott fejem, amíg édesapámnak le nem lohadt a haragja, de aztán ellökött magától, és rámripakodott:

— Rossz vagy, büdös kölke. Ha még egyszer ilyet csinálsz, én csaplak agyon.

A verés — kivéve a ritka, emlékezetes veréseket — az ő monopóliuma volt, de nem féltem tőle. Az ő kezétől még az ütések is jólestek, talán azért, mert utána, ha sokáig szipogtam, duzzogó arccal a falnak fordulva, igencsak megsajnált. Odajött egy darab vastagra vágott kenyérrel, és azt mondta, lekucorogva:

— Itt a kenyér, ne bőgj! A szívem szakad meg, ha rád ütök, kisfiam, de olyan vagy, mint a tűzláng, muszáj, hogy fékezzelek. Na gyere ide hozzám, te disznófülü!

A végén már szinte könyörgő volt a hangja, és amikor szemem erősen összehúzva, szájam laposan előrebiggyesztve, nagy kegyesen odabaktattam, hevesen karjaiba kapott, és csókjai özönétől levegőt is alig érkeztem szedni.

Sokszor úgy tett, mintha sajnálta volna tőlem az ennivalót, máskor meg belém tömött volna mindent. Aszerint váltakozott ez nála, hogy volt-e a háznál harapnivaló vagy sem. Ha nem tudott mosást vállalni, és az urasághoz sem kellett a napszámos, akkor hosszan elnézte nagyfokú étkességem, majd így szólt hozzám:

— Rettentő nagybélű vagy te, kisfiam. Maholnap megeszel engem is.

És én valamilyen oknál fogva mindig a teljes nincstelenség időszakában voltam a legétkesebb. Úgy estem neki a kenyeres szakajtónak, mint a sáska, mit sem törődve azzal, hogy holnap esetleg megint éreszni küld édesanyám.

Mert ő végeredményben soha nem ijedt meg az élettől, hiába volt hozzánk olyan kegyetlen. Különösen tavasszal és nyár elején fogyott ki a héjából a kenyér, ilyenkor az volt a szavajárása:

— Amíg eper van a fán, addig nem lehet éhenhalni.

És mutatta vidáman a jó példát. Volt az udvarunkon két gazdag lombú eperfa, azokon rengeteg sok feketére érett gyümölcs. Édesanyám elővette a horgot, lehúzott vele egy nagyobbacska ágat, és jóízűen kezdett csemegézni. Közben szünet nélkül mondogatta:

— Ez aztán a fájin ennivaló. Jobb, mint a cseresznye. Hű, de édes, ezt kapd be kisfiam, tátsd el a szád! A király sem eszik ilyen jót.

Mindenáron el akarta velem hitetni, hogy a világ legelőkelőbb étkét van szerencsénk fogyasztani, de hiába. Pár napig eszegettem én, de mivel az ízét a legnagyobb igyekezettel sem tudtam cseresznyeízként elfogadni, egykettőre kereket oldottam a fa alól. A nyelvem olyan lett, mintha tintába mártottam volna, és undorral dörgöltem le kabátom ujjával. Azóta egy istenért nem voltam hajlandó megkóstolni a gyümölcsök gyümölcsévé felmagasztalt közönséges epret.

Hanem amikor kinézett valahonnan egy kis kereset, csakugyan fejedelmivé vált minálunk a koszt. Néha egész kocsög savót, szép darab sülttököt, avas-szalonnát meg ehhez hasonló dolgokat hozott haza édesanyám a tanyáról, ahol nagyon szerették. Aranykeze volt, patyolat tisztára tudta mosni a hegynek is beillő szennyest, azért halmozták el gazdáék hazafelé jövet.

Az urak bizonyosan elpusztultak volna ettől a kutyaeledeltől, nálunk viszont a boldogság eljövetelét jelentette. Degeszre töltöttem a hasam, hogy meg lehetett volna ölni rajta a bolhát, mutattam is édesanyámnak. Jót kacagott ezen, és azt mondta:

— Egyél még, kisfiam. Addig egyél, még van, mert holnapután megint nézhetjük az eget.

Egyszer a hátsó szomszédasszony nekem is a markomba nyomott egy karéj korpáskenyeret, amikor saját gyerekeinek szeletelt. Az osztás úgy alkonyattájt az utcán történt, kint a kapu előtt. Javában majszoltam a morzsálódó száraz ajándékot, amikor a dologból hazafelé jövet ott-termett édesanyám. Kurtán-furcsán köszönt a szomszédasszonynak, nekem meg intett a fejével, hogy menjek utána. Alig léptem át a küszöböt, már kaptam is. Édesanyám leakasztott az eresz elől egy kötéldarabot, és azzal csépelt, ahol ért. Közben azt lihegte:

— Szégyenbe hozol, te disznókutya? Hát nem adok én neked enni? Hát nem beléd tömök mindent, amit csak tudok? Azoknak sincs mit enni, annyi a gyerek, mint a nyű, te mégis elfogadtad? Nesze, nesze, amiért így szégyenbe hoztál! Most kisülhet a szemem miattad.

Később, amint elpárolgott indulatának a föle, kézenfogva vitt a konyhába, ahol már várt egy takaros kiscipó.

— Itt van, egyél, te éhenkórász! — mondta szemrehányóan. — De meg ne tudjam, hogy még egyszer elfogadod a más kenyerét, mert kitaposom belőled.

Ez a rettentő önérzet még akkor gyökeresedett meg benne, amikor édesapámmal összekerültek. Nem volt a háznál egy rántásra való liszt, a munkát is csak nagy hizelgések árán adták a földesgazdák, és bizony nemegyszer azzal csapták be a hasukat, hogy vizet ittak, úgy feküdtek le este. Édesapám nem az a természet volt, aki elment volna felkínálkozni olcsó napszámosnak, és ha akadt is hébe-hóba egy kis kereset, megesett, hogy annak bánatában a nyakára hágott a kocsmában. Így történt egyszer, hogy édesanyám magára gombolta jobbacska kötényét, és kérni ment a falu másik végén lakó testvéréhez. Annak mindene megvolt, mivel nagygazda-családba nősült, bizalommal volt hát iránta édesanyám.

— Ferencünk, bajban vagyok, csak te tudnál segíteni — kezdte és alázatosan búgott a hangja. — Ha adnál kölcsönbe 25 kiló búzát, soha nem feleiteném el neked. Újkor megadnám...

Türelmetlenül vágott a szavába Ferenc:

— Ide hiába jöttél, Tecánk. Búzánk kevés van. Meg aztán, ha volna is. Ugyan miből tudnátok visszaadni? Spóroljatok! Az urad kevesebbet igyon, akkor nem szorultok senkire. Menj, menj, Tecánk, isten hirével!

Édesanyám el is jött, de már az úton erős fogadalmat tett magában: »Törjön el a lábam, ha én még egyszer kérni megyek valahová, vagy elfogadok valakitől valamit!«

A mai napig sem szegte meg önmagának adott szavát. Még tőlem, a kedves kisfiától sem fogad el semmit, pedig maholnap leesik a lábáról. Ő küldözgeti a csomagokat olyan levelek kíséretében, hogy »most már tehetem, azért küldöm, kicsi korodban úgy sem tudtalak jóltartani«.

Jóth Béla:

anyám fiai

Éppen nyugovóra tértünk anyámmal az elárvult házban, hogy alvás helyett ijedősen tétova ábrándozással, keserves sóhajokkal hajnalra vergődjünk, mikor egy-egy eldördülő sortűz között halljuk, hogy valaki, vagy valami rázza, lökdösi kapunkat. Dehát ahol nincs otthon a kalapban járó, bizony ilyen időben gyenge lábon áll a bátorság. — Ugyan ki lehet? — villan meg bennünk a gondolat. Apám, akit egy héttel előbb kísértek ki lövészárok-ásni, bizonyára nem. Mert neki nem kellene a kaput lökdösni, hanem csak felnyúlna a félfaszöghöz. Ő tudja, hogy ott lóg a kulcs. De százszor elsiratott bátyám sem lehet. Egy éve hír sem jár róla. Oda van tán örökre. De ha ő lenne, ő is tudná a bejárást hozzánk. Az idegentől még nappal is megretten az ember ebben a kuszált világban. A kapun újra matatnak, valami olyan hangok is beszüremlenek, mintha hatalmas fogakkal rágnák a deszkakerítést.

— Magasságos mennybenlakó úristen — tör fel anyámból a kínpanasz. — Mikor lesz ennek vége? Vagy mér nem csap már ide a tüzes istennyila! Hogy ne érezném, hogy ne fájlalnám.

A föld meg az ég piciny kis szünetekkel hánytorog. Szuvaslábú ágyunk is felnyikkan a detonációktól, és a sublóton sokáig kocódnak a porcelán csuprok.

Megint rágják a deszkakaput, újra felcsap egy égigérő lánggal jelzett robbanás.

Anyám asszonyos félelemmel rángatta fejére a takarót, mintha az valamitől védelmet nyújtana. De még oda is behallatszik, ha egy pillanatra elül a dörgés, hogy valaki jár a kapunk előtt. Aztán hirtelen lecsapta magáról a takarót, s rettenetes nekiszánakozással indult a kaput megnézni. Kezében ugyan remegett a sarokból felmarkolt balta, de járása gangos és határozott volt, mint tán menyasszony korától soha. Bal kezével a kilincset rántotta fel, jobbja ütésre emelte a baltát. A látványra hirtelen felsikoltott.

— Hiszen ez egy ló!

A ló, amennyire ilyen ágyútüzes világításnál egy pillanatra látni lehetett, igen megnyüstölt kis jószág volt. Szomorú fejét csak anyám sikoltására kapta fel pillanatnyi időre, mintha állon vágták volna, azután óvatosan visszaeresztette, s bizonytalan léptekkel botorkált be alélt terhét cipelve.

Anyám kiejtette kezéből a baltát. Egy eszméletlen ember körvonalai olvadtak egybe a kis ló nyírt sörényű nyakával.

Apám nem lehet! Hisz ez egy katona!

— Balázs, Balázs fiam! — sóhajtotta anyám a férfi fülébe sírva.

— Megjöttél, fiam? Ó, de szomorú a jöttöd! — Aztán felsimította az ember szemébe hulló haját. Fürge mozdulatokkal nyalábolta le a ló terhét magához szorítva, mint egy ölbéli gyereket. Húztuk, emeltük az élettelenül csüngő nagycsizmás lábakat. Így pörögni még nem láttam anyámat. Pillanatok alatt lefejtette róla a köpenyt. Haját félrelökve füléről a blúzra szorította fejét, úgy hallgatózott.

— Még él — ugrott föl hirtelen. Hamar ecetet, kisüstit, fiam! Józsikám, függönyözz, verj világot a lámpába! — Ó, istenem, ilyeneket is csak regényekben olvas az ember. A ló, az okos jószág hazahozta gazdáját. Áldott, jó kis lovacska.

Buzgón bugyog az ecet a tiszta törülközőre. Sebesen köröz a kéz a szív tájékán. Erős pálinka áztatja a fej szivárgó hasadékát.

Mikorra ég a lámpa, megtisztul az arc. Jöhet még újabb meglepetés?

— Hisz ez nem az én fiam! Ez... egy... idegen...

Emberhúsra éhesen kordul új dörrenéssel a föld telhetetlen gyomra. Anyám szédülten áll az alélt katona előtt, szeme szárazon bámul a semmibe, azt a másikat, bátyámat kutatva. A dörrenésekre már nem rezdül meg sudár termete. Csak amikor egy idegen kéz kemény bütyke zörrenti meg ablakunk, fordul ki a hang felé.

— Ki az?

— Meneküljenek, jó asszony, fél óra múlva itt vannak az oroszok!

Anyám visszalebbenti a függönyt. Megnyugodva igazítja el az ágyat. A katonát felemeljük. Arcára puha kendőként terül valami anyás aggodalom. De a dörgés nem bolygatja. Talán nem is hallja már. Kezével intve suttogón szól.

— Eredj, adj a lónak, szegénynek. Megérdemli. — Ő meg öltözni kezdett.

A ló bágyadtan áll a jászol előtt, az új széna, répapász, zabdara nem kell neki. Az oldala, ahogy elmegyek mellette, érzem, hangosan remeg.

— Cocikám, egyél, mit adjak? Éhes vagy? Szomjas vagy?

Két vödör vizet behörpöl. Fülét nem csapdossa előre-hátra, ahogy az életre valók szokták. Csak lefelé fordítja ernyedten, milyen is lesz ott, ahová menőben van. A vödör alján sokáig szürcsöl, aztán csapdosni kezd nyálas nyelvével. Egyszerre ropogva törnek meg lábai, szinte csikorognak a forgók, és nehéz, sóhajos testtel üti meg a földet. Fejét a jászol alá szorítja, egyet kaszál a lábával, s a nagy csaták, a hosszú utak meghajszolt párája nem gondol már a gazdával. Csak világos reggel látszott, hogy egyik szeme kifolyt, és az oldalán hatalmas szúrt seb tátongott.

*

A házunk megett fáradtan biztatták veszteseink a sebesültszállító lovakat. Tetejükig rakott autók fájdalmasan bömböltek a sárban. Kókadt fejjel vonult egy szétvert sereg. Civil sehol se közöttük. Csak autók, lovak, katonák. Benyargalt udvarunkra egy lovas tiszt. Fején puha, aranystráfos sapka. Orra alól tanyasi néptanítók kajla bajsza sötétlett le szája sarkára. Anyám épp mosott a konyhaajtóban. Félszemmel figyelte a még eszméletlen katonát. Reggel volt már, s a tiszt köszönés nélkül nyitott anyámra.

— Ki ez? — lökött a pálca a katonára.

Anyám fel sem nézve, örömtelen hangon válaszolt.

— A fiam.

— Hogy lenne ez a fia?

— A fiam, — ismételgette hajthatatlanul anyám.

A tiszt kérdőn rántotta fel vállát, s az ajtónak fordulva mormogta.

— Mindenki megbolondult ebben az átkozott világban. — Csizmáján csattogtatva pálcáját, kétkedőn himbálta fejét, s elindult.

Anyám türelmetlenül fordult utána az ajtóban. Ráborult az ajtófélfára, s elsírta magát.

— Igenis a fiam, a fiaaam.

Estig sírdogált, szava nem volt. A katonának többször vizet adott, valamit pőrölt a platnin. A zaj rég elült odakünn, a szekérsorok is elvánszorogtak már, sebes lovakon caflattak be a mi fiunkhoz hasonló öltözékű katonák. Könnyű volt a járás hozzánk, a falu szélén lakunk. Sokáig levetett sapkával nézték láztól piros társukat. Váratlanul fordul anyámhoz egy vörös vállapos.

— Mindannyian ilyenek vagytok?

Értetlenül nézte anyám. Magyarul beszél hozzá ez a vágott arcú?

— Minden anya ilyen.

— Ej, mamka, akkor nem volt kár! Hol a guszlicám? — Hasas cincogó bújt elő az elázott hátizsákból. Édeskés pengése vidám dallamokkal verte teli a házat. A mi katonánk feltámaszkodott az ágyon. Ölelték, csókolták egymást, pedig úgy néztem, sose találkoztak.

— Hát itt meg tán lagzi van? — lépett be hetes szakállal apám.

— Ugyan mér volna? De éppen lehetne is — nevetett rá a vörös vállapos. Te vagy itt a gazda?

— Én vónék.

— Mi meg hívatlanul vendégeskedünk nálad!

— Érezzétek magatokat jól. — Anyám könnyek között örült apámnak.

— Ej, ember, csak Balázs hazajönne. Én lennék a legboldogabb.

Apám szó nélkül hümmögött.

— Te tudsz valamit róla?

— Fogságba esett.

— Él? Hol? Egy szót se szólsz róla?

— Hajnalban, ahogy elment előttünk a front, megindultunk hazafelé. Az iratosi állomáson hosszú fogolyvonat ácsorgott. Egyik vagonból utánam szól egy hang. — Apám! Azt hittem, fejbelőttek, olyat kondult a fejem. Hát az Balázs volt.

Anyám sápadtan dőlt az asztalra. Él és még sincs! Mi lesz a fiával?

Csöndben nézte vergődését a vörös vállapos. Kicsit vakarászta állaalját, a sapkáját igazítva kérdezte apámat.

— Merre ment a vonat?

— Állt az!

— De merre akart menni?

Nem tudom, mert elzavartak onnét. Aradnak vagy Kurticsnak? Nem tudom.

— Hogy hívják a fiadat?

— Boros Balázsnak!

A vörös vállapos térdénél fogva rángatott meg egy elszunnyadt katonát az ágyon.

— Sztyopa! Sztyopácska, paígyom!

Álmosan ébredezett a felrázott ember. Valamit mondott a vörös vállapos, azzal szinte futva az udvarra mentek.

Percen belül nagy füstöt eresztve kihúzott egy motorkerékpár. Törődötten s a katonák sietős útját nem értve tértünk néki hunyadnak. A lámpát is égve felejtettük.

Hajnalban táncot verő csizmák rikkantós ropogósára ébredtünk. Balázs állt az ajtóban, maga sem értve, hogy történhetett. A vörös vállapos meg csak nevetgélt, s keze hihetetlen ügyességgel pöngette a fénylő húrokat.

Anyám pöndölyben ugrott közéjük, akit ért, azt ölelte, csókolta, és csukladozott hol a sírástól, hol a nevetéstől.

Aztán maga is rakta, csak úgy, mezítlábosan a karéjba verődött katonák között.

Hatásában is teljesen újszerű: az arcbőrre egész vékonyan felkenve a púderozottság benyomását kelti, ugyanakkor a púderek szárító és különösen a száraz arcbőrre gyakoroltráncosító hatása ellen megvédi a bőrt. A krém azonnal felszívódik, és egyidejűleg a bőrön egy leheletvékony, finom bevonatot képez, amely az arcot rendkívül üdévé és hamvassá teszi.

Közöljük Olvasóinkkal, hogy szokásos havi keresztrejtvényünk e számból anyagtorlódás miatt kimaradt.

HIDEG SÁNDOR:

Don Kristóf, a virágáruslány és hűséges szolgája Sancho Csöpi

Kristóf ibn Sándor egy ideig hasznos semmittevéssel tengette unott napjait, ekkor azonban jólfizető munkája kerülvén önfejét megfigyelésre adta. T. i. a burzsóázia jelenlevő (a regényben jelenlevő) megbizta Kristófot (aki a proletariátust képviselte a regényben), hogy figyelné meg feleségét, aki kicsit gyanus volt neki. Kristóf, mint öntudatos proletárelem, megkezdte az osztályharcot, amennyiben elárulta a nejnek a férjet, és ezért mindkettőjüktől szép összeget vágott zsebre, s ezáltal gyengítette az uralkodóosztályt, de erősítette saját anyagi helyzetét. Miután a burzsoá a hamis jelentések miatt igen boldog vala, Kristóf ismét jövedelem nélkül maradt.

Hűséges szolgájával, Sancho Csöpivel együtt rengeteg kalandon és élményen esett keresztül, mely pajkos élmények igen-igen megviselték éjszakai nyugodalma feldulásával egészségét. Az asszonyok, amerre csak megjelent Kristóf, egymást tépték a nagy szerelemtől, de akadt olyan menyecske is, aki Kristófot tépte három éjjel, három nap.

Ekkor Kristóf megunta a népszerűséget, és rövid úton Törökországba utazott.

Törökországi csodálatos kalandjairól még ma is beszélnek a törökök.

Ahmed Ali Jatagán ibn Mohamed Musztafa, kinek nagy vagyona és nagy háreme volt, rögtön vendégszerető házába fogadta Kristófot, és megigérte neki, hogy bevezeti a török uralkodó körökbe, mert látta, hogy Kristóf ehhez a társasághoz illik a legjobban.

Kristóf több ízben kísérletet tett arra, hogy bemásszék Ahmed Ali Jatagán stb. háremébe, mert különösképpen kedvet érzett arra, hogy vendéglátó gazdájának több szivességet is tegyen. Ezt azonban Ahmed Ali stb. valahogyan megsejthette, mert meghivta Kristófot egy díszvacsorára, amikor is borába altatót kevert, s Kristóf ebből rögtön megérezte, hogy Ahmed Ali stb. neheztel rá. Kristóf csak nagy ügyel-bajjal tudott megmenekedni az elől a kisebbfajta, de fölöttébb kellemetlen műtét elől, amivel házigazdája neki kedveskedni akart.

Az úton találkozott két rablóval, kiket úgy vágott szájon, hogy kábultan feküdtek napokig. Mert Kristóf olyan erős volt, olyan ügyes, olyan hatalmas, hogy neki naponta egy-két rablóbanda összeverése megszokott dolog és kisebbfajta munka volt.

Törökországból egyenesen Pestre érkezett.

Pesten akkor éppen sok volt a munkanélküli, és Kristóf is ott állt a nagy magyar télben egy tömegszálláson, ahol sok jó ember megfért kis helyen.

Kristóf felkereste a régmúlt időkből ismerős nagyuri hölgyet, kit annakidején megfigyelnie kellett volna, s ki nem felejtette el sohasem, hogy első férjétől Kristóf becsületessége miatt szabadult meg, s hogy azóta is éli világát második férjével, ki ezért nagyon szerette Kristófot, és még nagyobb úr volt, mint a burzsoá. Háláját kellőképpen kifejezni csak úgy tudta ez az előkelő úr, hogy felöltöztette Kristófot, s küldött neki szállására is csodálatos ruhaféleségeket. Kapott Kristóf egy bőrönd nagyon finom nadrágtartót és bajuszkötőt, amikbe felöltözvén, maga is előkelő úr benyomását tette. Az előkelő úr — miután gondosan ápoltatta a beteg Kristófot — állást is szerzett neki az ingyenuszodába, ahol is Kristóf felügyelő lett.

Megkinálta Kristófot a római nagykövetséggel is, de éppen akkor nyiltak a rózsák az ingyenuszodában, és Kristóf nem akarta otthagyni őket, mert a virágokat mindennél jobban kedvelte, és elhatározta, hogy virágáruslány lesz a New York kávéház kies tájain.

És az is lett, és nem osztályharcolt tovább, mert ilyen a sors, mert ilyen az élet. Kuti Judit

GYÁRT: NŐI-, FÉRFI- ÉS GYERMEKCIPŐKET
NAGY VÁLASZTÉKBAN

KERESSE A „TISZA" MÁRKÁT
A SZAKÁRUDÁKBAN

PAPP ZOLTÁN

Sziget

A tanácselnök nagy, vörös kezével belevágott a levegőbe, és szétcsapta a párttitkár orra előtt a füstöt.

— A Bite Mátyáshoz? Oda ne menj! Hagyd a fenébe, büdösödjön meg a tíz holdján, ott, ahol van!

Vincze, a titkár, összerántotta a homlokát.

— Hogyhogy? Már miért ne mennék? Azt mondják, jó gazda, tehetős ember, tekintélye van neki a többiek között... Hát éppen ilyen emberekre van nekünk szükségünk... Ez hozza maga után a többit.

Az elnök sóhajtott, aztán legyintett, s lekókadt a feje. A telehamuzott, széttaposott cigarettavégekkel piszkított olajos padlót nézte, és úgy beszélt.

— Te, Vincze elvtárs, te új ember vagy. Mifelénk úgy mondják, új seprő jól seper. Igaz, eddig te is jól sepertél, megmondom őszintén, ki se néztük volna belőled. Hallgatnak rád a többiek, tekintélyed van előttük, és ez fontos. Nagyon fontos. De én itt vagyok már öt éve elnök. És itt voltam mindig — ütött a mellére. — Én úgy ismerem ezeket a magyarokat, mintha a fiaim meg a lányaim volnának, belelátok a lelkükbe, tudom, hogy amikor megrezdült a szemük, mire gondolnak... Azért szólok. Nehogy megjárd. Kemény ember az a Bite, sokunknak beletört a foga, hogy csapjon bele az istennyi... — és elharapta a szót.

A titkár mosolygott.

— Nem bírtok vele?

— Nem. Mindent megpróbáltunk. Kiadtuk a lelkünket, a szívünket. Letérdeltünk előtte. Szidtuk, dicsértük, behívattuk, deputációt küldtünk hozzá, de nem ért semmit az egész.

— Olyan makacs?

— A legcsökönyösebb szamár engedelmes katona mellette — folytatta az elnök. — Hiába, nem bírunk vele. Rábízzuk az időre. Végül egyedül marad, s az majd megtöri, felőrli... Mert tudod, ha ellenkezne, ha kizavarna bennünket a házából... az más, de így... — és nyelt egyet. — Eljön az minden tsz-látogatásra: szétnéz, megvizsgál apróra mindent, kikérdez öreget, fiatalt, ír, számol, degeszre tömi magát a birkapaprikásból, aztán ráüt a hasára és hazamegy: »Na, maj möglátjuk«, morog a bajusza alatt. De mi nem látunk semmit, csak azt, hogy tollasodik a maga portáján... De ez még hagyján. A múltkor is... mert tudod, jó gazda ez a Bite, az biztos, veszedelmes bora van neki, a javát direkt az agitátoroknak tartogatja... Vigyázz te is!... Szóval... a múltkor kijött egy egész sereg agitátor a városból. »Na«, mondom, amikor sorbaálltak, »ki itt a legbátrabb?«. Erre előlépett vagy tíz. »Aztán ki tud a legjobban beszélni?«. Maradtak hárman. »Hát a bort melyik elvtárs bírja a legjobban?« folytattam. Egy azért vállalta. Kicsit soványka legény volt, de ezek néha szívósabbak a tagbaszakadtaknál. Ezt küldtük el a Bite Mátyáshoz. Eltelt a délelőtt, jött a délután, szivárogtak vissza az emberek. Ki eredménnyel jött, ki hiába járt, de a mi elvtársunk nem volt sehol. Három óra. Négy. Öt. Hol az istenben lehet? — tanakodtunk.

Egyszer csak porzik ám a tanácsháza előtt a kocsiút. Jön Bite a féderes kocsival. Elöl ficánkol a két tüzes fekete. Zörög a szekér, csattog a kereke... Mi mind odatódulunk az ablakhoz. Bite hirtelen megrántja a gyeplőt, a lovak szinte felágaskodnak, s farolni kezdenek. Ő leugrik a bakról, leereszti hátul a saroglyát, s húzza ám kifelé a kocsiderékból a mi emberünket. Elmarkolja a derekánál, óvatosan leemeli, odaviszi az ablak előtti eperfához. Óvatosan lecsúsztatja a földre, és nekitámasztja a hátát a fatörzshöz. Barátunk nyög egyet, s lekonyul megint a feje. »Na, ez holtrészeg« gondoljuk, hanem a Bite hirtelen felénk fordul, megemeli a kalapját és elvigyorodik. »Hoztam nektök egy téesz tagot. Használjátok egészséggel!«, mondja, azzal felugrik megint a bakra, közibevág a lovaknak, s már porzik is mögötte az út... Hát ilyen ember. Furcsa egy természet szorult belé, annyi bizonyos. Mi meg torkig vagyunk vele. Minden értekezleten azt vágják a szemünkbe, hogy jó-jó, szépen halad a téesz-szervezés. No, és a Bite Mátyás? Azzal mi van? Mintha az csak úgy menne, egy-kettő és kész! Ahogy a városban gondolják — tette hozzá, s szemével a nemrég még városban dolgozó párttitkárra pillantott. — Sziget ez, hallod-e!... Maszek sziget a szocializmusban...

— — — — — —

— Hát szigetnek éppen sziget — gondolta Vincze — ámbár most alig látszik ki a hóból. Tíz hold a javából. Nyolc hold egytagban, a töltésen innen, kettő meg a vasúton túl. — Sziget... Mert jobbról a Táncsics, balról meg a Búzakalász földjei húzódnak, egészen a messze kéklő erdősávig. Csak ez a darabka... ez hiányzik... Maszek sziget... Nem rossz — morfondírozott magában, miközben könnyedén lépkedett a taposatlan, bokáig érő porhanyós hóban. Nem sokkal ebéd után indult el, a délutáni mocorgás, pipázás idején. Nem is korán, nem is későn, ahogy dukál az errevaló tisztesség szerint.

Először a kutyákat pillantotta meg. Nyílegyenesen futott az egyik, mögötte lassabban, körözve a másik. Olyan fogós kutyák voltak ezek, messziről nem ugattak, csak vicsorítottak. Az első, a fekete, akkor vakkantotta el magát, amikor Vincze befelé nyomakodott a nyitvahagyott kerítésajtón, s a csizmája után kapott. De a kéz, mely elkapta az állát, hogy a vaskos ujjak belenyomódtak a pofájába, megállította, s belefojtotta a csaholást. Aztán, míg száját lezárta a szorítás, a kutya valami édes és megfoghatatlan bizsergést érzett a füle tövénél, s a reszketés tovább terjedt a szorító kézhez hasonló másik kéz ujjainak játékától, és már agyát zsibbasztotta. A fekete komondor hamar megbékélt ettől a simogatástól. Farával a csizmaszárhoz dörgölődzött. A testvérkutya lépésben érkezett, és gyorsan felmérte a helyzetet. Barátságosan kaffantott egyet, farkát, melynek vége fehér pamacs, meglendítette a levegőben, és előreszaladt. Mintha mutatni akarta volna az utat.

Bite Mátyás a csöndre jött ki. Oldalba rúgta a lábához törleszkedő kutyát (gondolván, hogy a fene enné meg a barátkozó fajtádat, mi az isten ütött beléd?!), és közben barátságosan nézett a titkár szeme közé.

— Csakhogy elgyütt — tessékelte befelé egyenesen a tisztaszobába. — Vártam.

— Sok volt a munka — tapodta le a pitvarban lábáról a havat Vincze az illendőség kedvéért.

— Ha van, van — bólintott az öreg. — Mink mög várjuk, hogy kitavaszoggyon... Erre ni — intett a kezével.

Vincze nem lepődött meg. Ott ült a szobában az egész Bite-család. Az ablaknál a nagyanyó, mellette a menye. A varrógépnél a legnagyobb lány, Vincze ismerte, mert találkozott vele néhányszor az iskola körül, tanítónő volt. S körötte a többiek... Öt gyerek... Mind lány, egy se sikeredett fiúvá közülük. Hej, pedig Mátyás odaadta volna a fele földjét... Sopánkodott is miatta eleget, szidta az asszonyt, a bábát, az orvost, a falut, az egész világot, de hiába... A fiú csak nem akart jönni. Most már meg...

A titkár bemutatkozott.

— Mink se kezeltünk még — mondta teli szájjal az öreg, és elkapta a titkár kezét. Vincze számított a szorításra, megmerevítette ujjait, és próbált visszaszorítani. A két tenyér összezárult, majd kissé szétnyílt, az ujjak vaskapocsként szorították egymást. De ők ketten mosolyogtak.

— Hát üljön mán le minálunk — mondta Bite, mintha nem történt volna semmi. És a szeme sarkából méregetni kezdte Vincét. »Tudom én, mé gyüttél« gondolta magában, miközben az ablak mellől felmarkolta az előre odakészített üveget. »Ha mán itt vagy mögtisztöllek, úgy, ahogy illik...«

A bor tényleg kitűnő volt. Jófajta homoki rizling. Inkább fehéres, mint sárga, fiatal, koránérett, de csípős, és bennhagyta zamatát a torokban.

— Unalmas lehet itt a falun — kezdte Bite — a város után... Nincs itt sömmi. Az a pár sor ház mög homok... Le egészen a pokolig...

Vincze mosolygott. Még fehér foga is elővillant.

— Munkát itt is talál az ember. Ha ház nincs is, munka akkor is van...

Bite tovább vallatta.

— S az asszony? Gyerök?

A titkár bólintott.

— Két fiú. Iskolások. A nagyapjuknál vannak... Az anyjuk ugyanis — folytatta kis szünet után — meghalt negyvennégyben. A bombázáskor.

— Ühüm... az más — komorodott el az öreg arca. Közben elgondolkozott, hogy milyen rossz is lehet így élni, asszony nélkül... — Ühüm... az más. Mert — intett szemével a varrógép fölé hajoló lány felé — volt, aki a lányomért gyütt vóna — és megélesedett a hangja, hogy a titkár is érthessen belőle. De Vincze olyan nyugodt arccal állta az öreg vizsláló pillantását, hogy az egészen megzavarodott. De csak folytatta. — Igaz, szép lány, jó lány. Mög ki is taníttattam. Négy hold földet szöröshettem vóna a tandíj árán. De aszontam, hogy csak tanujjon. Hagy lögyön egy okos is a Bite-családban. — és közben leplezetlenül figyelte Vincze arcát. Szép lány, jó lány, nem csuda, ha valakinek mögakad rajta a szöme...

Biténé a köténykén babrált lehajtott fejjel, a lány meg tűzpiros arccal meredt maga elé, mintha menten el akarna süllyedni szégyenében. De Bite csak folytatta.

— ...mert vót... vót, akinek mögakadt. Le se vötte rulla a tekintetit, míg ki nem zavartam... A lányt... Mert addig nem sokat beszélt ez a lánynéző, csak meresztötte a szömit, de mihelyt a lány kitakarodott, mindjárt rákezdte, hogy így a téeszcsé mög úgy a téeszcsé. No, gondoltam, neköd is inkább az én lányom kéne abba a téeszcsébe, nem én, de abbul mögeredt a szó ugyancsak, oszt mondta. Mög ivott. Igyon. Nem sajnálom én tülle. Mástul se. Végül aztán elázott, hogy a téeszcsét is cséesztének mondta. Alig bírtam hazatámogatni...

S mindezt olyan élvezettel mondta el, szinte csámcsogott, s látszott rajta, hogy csak illendőségből nem nevet úgy, mint akkor nevetett. Közben pedig igyekezett leolvasni a titkár arcáról, hogy mit tud a népnevelőről meg a szekerezésről, s vajon mit szólhat hozzá? De Vincze arca mozdulatlan maradt, csak szája sarkában bújkált a mosoly, amit Mátyás sehogyse tudott mire vélni.

— Bizony, így van ez — szólalt meg hirtelen a titkár. — Mindig akad a fán férges alma is. De ezzel csak úgy van ember, hogy nem az egészséges fát vágja ki, hanem a rothadt gyümölcsöt szedi le róla, ugye, Bite bátyám?...

Ez az »ugye« különösen bántotta Mátyás önérzetét. De nem tudott hirtelen mit mondani rá, hát csak a torkát köszörülte, s emelgetni kezdte a poharat, gurgulázva engedte le a torkán a rizlinget, s talán ettől jött vissza a bátorság.

— Szó, ami szó — dünnyögte maga elé, — a téeszcsé fáját ugyancsak megfeküdte a sok férges alma.

— Melyikét? — csapott le rá a titkár.

— Hááát... izé... — nyújtotta a szót Bite —, ezét is mög amazét is...

— Ha kend is rázogatná, kevesebb lenne.

— Nono — óvatoskodott Bite —, van elég csősze annak! — de nem fűzte tovább a szót, mert érezte, hogy rosszfelé ugrott a nyúl a bokorból. Hanem eszébe jutott valami. — Ha mög nem sérteném, — tápászkodott föl a székről, miközben az asztalra tenyerelt, van egy kis jó borom. A verömben. Möglátogathatnánk.

— Ha szereti a vendéget — nevette el magát Vincze, mert látta, hogy az öreg felvillandó szemmel markolja meg a kancsó fülét. — Ahá — gondolta —, most kezdődik az itatás, és engedelmesen indult az öreg után.

—A tötthelyön jobban esik — görnyedt össze Bite, míg lefelé lépkedtek a lépcsőn, és bebújtak a verembe, ahol egymás mellett sorakoztak a hordók; két ember megfért azért itt kényelmesen. De a szél ugyancsak süvített be a tető hasadékán meg a nyitvafelejtett ajtón.

Az öreg mocorgott a félhomályban.

— Möggyútom a lámpást, oszt olyan bort iszunk, hogy haló poraiban is mögemlögeti. A különlegös vendégnek tartogatom mán régúta — tette hozzá, s Vincze közben azon tűnődött, hogy vajon ezt kóstolgatta-e az a bizonyos népnevelő is?

— Az istenit — káromkodta el magát Bite —, egészen hátul van.

Mármint a hordó. Hát persze, hogy hátul volt. Ő tette oda, nem is olyan régen, hogyne tudná. De azért folytatta zavartalanul.

— Ugyan, segítsön mán ezt a kis hordócskát arrébbtaszajtani — hajolt le, és ravaszul pislogott fel a titkárra. Mert a hordócska jókora, hasas hordó volt, állványon nyugodott, tele borral. — Na, komám, — gondolta magában Bite, ha most nem szakad mög az inad, hát né lögyek Bite Mátyás...

Azzal nekifohászkodtak.

Az öreg csak úgy tessék-lássék, Vincze meg ahogy csak bírta. Nekifeszítette sarkát a verem oldalának, és nyomta-nyomta. A hordó lassan, recsegve odébbcsúszott. Bite hümmögve csóválta a fejét, és keresztülfurakodott a résen. Keskeny volt a nyílás, alaposan megdolgoztatta pocakját. Elkezdte szívni a lopó végét, nem is figyelt hátrafelé, csak a zajra kapta el fejét, és ujját odaszorította a lopó szívókájához, ki ne csuroghasson a bor. Távol maradt a szája. Mert a titkár megint nekifohászkodott. Csak úgy egyedül. A lábát ismét a verem falának szorította, a vállát megfeszítette, nekidőlt az állvány oldalának, teleszívta magát levegővel és kipirosodott a képe az erőlködéstől. A hordó meg nyikorogva csúszott arrébb, s tán tovább is elhaladt volna, ha útját nem állja a fal. Ott aztán nagyot döccent, és Vincze felegyenesedett. Visszatartotta a lélegzetét. Bite némán nézett vele farkasszemet.

— Gondoltam — mondta aztán, amikor csillapult már benne a fújtatás —, legyen egy kis helye visszafelé. És már tartotta is a kancsót a lopó szája alá. — Hideg van — folytatta. — Ha ez jó bor, akkor biztos melegít — s most ő nézett az öreg szeme közé. Bite zavartan krákogott.

— Kölke ez csak a hidegnek, — mondta fitymálva. — Az apja a Donnál vót. Az vót a hideg.

— Tudom — bólintott rá Vincze.

— Vót?

— Voltam.

Ittak. Bite elmélázott.

— Azok vótak az idők. Együtt aludtunk a lovakkal. Így is majd mögvesztünk a hidegtül szögény párákkal együtt. Belénkfagyott a vizelet, oszt elátkoztuk az édös jó anyánkat, hogy a világra szült minket, szöröncsétlenöket.

A titkár bólintott.

— Hideg volt. De tavasszal meg nyáron olyan szép ott minden. Rengeteg a látnivaló...

— Hja, idegönben az mindig van. Hanem az üdő...

— Emlékszem — folytatta Vincze, — egyszer, ősszel, az előnyomuláskor láttunk a Don közepén egy szigetet...

— Szigetöt...? — húzta össze a szemét Bite megütközve, mintha kérdezné: mért éppen azt?

— ...Olyan zátonyféle volt, amire odahordott még tavasszal mindenfajta magot a szél, s májusra kizöldült az egész fövenydarabka. Kicsi volt az egész, alig látszott ki a vízből, de az öreg muzsik, aki megtelepedett rajta, úgy gondolta, egy ember megélhet ott. Épített magának kalyibát, vetett, kapált, aratott. Még mi is láttuk, ahogy ült esténként a kalyiba előtt, lábánál a kutya s pipázott... És aztán tavasszal, a nagy visszavonuláskor, megismertem a vidéket. De a sziget akkorára eltűnt, mintha föld nyelte volna el. Inkább a víz... A hadtáposok mesélték, hogy jött a tavaszi áradás, és elöntötte a szigetet is. Ám az öreg sehogyse akart mozdulni az ő szigetéről. Ott állt a parton az egész falu, s kiabáltak, kérlelték, még a mieink is, hogy meneküljön, hagyja a fenébe azt a darabka földet. De az öreg maradt...

— Maradt?

— Maradt. És elsodorta a víz, a szigettel, a kalyibával együtt... Hanem a kutya... Az kiúszott.

Bite hallgatva meredt maga elé. — Hm — gondolta —, még hogy a sziget... Meg a kutya... Hogy kiúszott... Pedig beledögölhetett vóna... Mit mongyak erre? A fene ennek a csavaros eszit... — és érezte, hogy a gallérját kezdi megvizesíteni a veríték. Pedig ugyancsak hideg volt a veremben.

— Szóval möghótt az öreg?

— Meg. Elnyelte a Don.

— Akkor igyunk a lelke üdvösségire — sóhajtotta, és megkeményedett az arca. — Várjon. Hozok még egy lopóval.

Megint bugyborékolt a kancsóban a hideg, fehér bor, s ők leültek egymással szemben, nekivetették a hátukat a hordónak, és kézbefogták a poharat.

— Egy életem, egy halálom — gondolta Vincze, és szájához illesztette a poharat. — Lesz, ami lesz.

— Ne sajnálja, Bite bátyám — mondta aztán jó hangosan. — Elég nagy az a hordó, marad még abban.

— Még hogy én?... Magától? — villant meg az öreg szeme. — Ide azt a poharat! Teletöltötte. A magáét is.

— Egésségire.

— Kendnek is.

— A gyerökeire.

— A családjára.

— A jó üdőre.

— A jó termésre.

— A Gazsi sógorra.

— A rokonságra.

NÉMETH FERENC:

Elégia

1.

Lüktetsz te föld te szörnyű agy
Koponyád a parttalan ég fenn
Hemoglobin-ár mos Te vagy
deszkánk az elhullámzó létben

Rohansz terhünkkel hátadon
Útad őrület ár-apálya
míg felfokozott izgalom
taszít gyorsuló vágtatásba

A sebesség már kozmikus
Tekintetünket megelőzi
Tudatunk nyomod grafikus
egyenletrendszerekkel űzi

A jelenség is elszökött
Képtelenné válnak a képek
Kis és nagy végtelen között
képletes az emberi méret

Azonosságok felbomolt
világát arányokká szőtték
Tapintásunk az űrbe tolt
gépi megközelíthetőség

A költészet se más talán
glutaminsavak ritmikája
A Szürke Kéreg reagál
zsúfolt korunk ingersorára

Átalakuló műszerem
változó jelzésrendszeréből
kiszűröm ím: a szerelem
miféle hormonokból épül

A szimpatikus idegek
gátlására épül a holnap
Pályáikon az ingerek
kétségbeesett dzsesszt dalolnak

Künn és benn kétség mindenütt
Szerelmem égbe mosott arca
megfejthetetlenül feküdt
fogalmaimban boncasztalra

S szappanhab közt vízgőzben
[száll
csempézett túlvilági tájon
Ciklongáz-hidrogén-halál
ő és fajunk után egy lábnyom

Ó fájdalomittas mosolygás
Kín gyönyöre vagy gyönyör
[kínja
Volt vagy lesz Ki tudja hol
[járs
tudat Hol a létezés nyitja?

Lehetőségeid magzatát
hordod az ismeretlen szörnyet
s fogas fiad majd emlődbe rág
és fölfal amért meg nem ölted

2.

Míg a foghatót kutatom
ebben a szétzilált világban
szita a testem Átoson
rajta a kozmikus anyag-áram

Kellenek újabb eszközök
a túlbonyolult viszonyokra
mert ott ég tudatunk mögött
a névtelen jelenségek bokra

Se kint se bennünk megoldás
mert ami van nem-emberi:
a szintézisben a bomlás
kaszása lábát megveti

És mégis itt a pusztulásban
gyökereket ereszt a lét is
Innét gyűjt sejteket agy-ágam
s nemzi halálos gyermekét is

S valahol keskeny híd-gerendán
két sárkány ront örökké szembe
Hasonlók ők Egy lény meg egy
[árny
mint ember és elhagyott teste

Alaktalan áradat zúg lent
és képletekké egyesül
Mikor lehullnak összetörten
nem is csobban ki elmerül

De fogát az árny újra szegzi
élő felére messziről
mert önmagát az újranemzi
és szüntelen előretör

S ez az örökké talpraálló
akit megölni nem lehet
nem ejtheti rabul a háló
mert szétszökik mint a vizek

S mint a vizek egyesül újra
Nem fogja gáz golyó kötél
S még akkor is ha földre hullna
Föl! Föl! szavát szórja a szél

Ez az örökké talpraálló
ez az én testem Benne én
érlelődöm hogy messzeszálló
szavakban hirdessem kemény
és szépséges nagy győzedelmét
mely kivirágzó mint agyak
szövetében előtte rég
a szabadító gondolat

Kivirágzik és egy lesz majd a
két részre szakadó világ
amelyet végkép szertedobna
atombomba és rothadás

Szintézis és bomlás határán
itt a föld ami fogható
Látszat s lényeg ötvözte
[szárnyán
az űrben rohan a való

S nem inog a jeltelen pályán
Mélyén a kétség elsimult
Tudatának konok rostáján
a bizonytalanság kihullt

3.

Itt ember mellett áll az ember
Testéből épít szárnyakat
s összefonódó idegekkel
lendít a kéz ha szól az agy

Ön benne látom biztos hitem
mert mint szervezett óramű
összefogó kerekeinken
őrlődik meg a zord idő

Mint földrengés fölött ketyegő
megállíthatatlan szerkezet
a félelmeken túlcsendülő
óraütés is ellebeg

s megőröli a társadalmat
ha elmúlt teremtő kora
Metropoliszaira halmot
emel a történés pora

S felfaljuk önzéseink sorra
Megemésztjük a háborút
S ha minden megalázó forma
mint rongy a testünkről lehullt

úgy zúgsz terhünkkel hátadon
utad értelem szabta pálya
repít fokozott szorgalom
tart emberi egyensúly szárnya

S lüktetsz te föld te boldog agy
Koponyád a parttalan ég lesz
Hemoglobin-ár mos De nagy
rakétánk száll az Örök Léthez

MŰTEREM

(ALMÁSI GYULA BÉLA)

Petőfit mindig rajongásig szerettem. Zsenge ifjú korom megmaradt emlékei közül talán a legszebbek azok, amikor egyetlen szobánk sarkában megbújhattam egy agyonolvasott Petőfi-kötettel a kezemben, s a család zsongásából ismeretlen tájak felé az ő egyszerű és tiszta sorai röpítettek. A *»zordon Kárpátoknak fenyvesekkel vadregényes tája«* — szülöttének csak későn adatott meg, hogy *»az Alföld tengersík vidékin«* is járjon. De egy a képzelet és más a valóság; vagyis: a gyermeki álmodozás és a felnőtt átélése. Örök hála az Alföld dalnokának a gyermeki illúziókért, de köszönet Almási Gyula Bélának a felnőtt élményeiért.

Essék ez utóbbiról néhány szó az alábbiakban...

*

Jó néhány éve már, hogy egy őszből télre hajló estén a művész vásárhelyi otthonának vendége vagyok. Ilyenkor sorra kerülnek a a folyó év termékei: grafikák, akverellek, pasztellek, olajok. Megesik, hogy mindegyik megtekintésére az éjfélbe nyúló este sem elég — marad még bőven a mappák mélyén. Egy-két szó, egy-két kérdés, egy-két megjegyzés, egy-két félbeszakadt mondat röppen el ilyenkor az ajkakról, hogy később egységbe kovácsolódjék, s belőlük kirajzolódjék a művész egyénisége, pályája, hitvallása, egyszóval: élete és célja. Persze a mozaikok összerakása nem a legkönnyebb, mert hézag mindig akad, s a »kötőanyag« felkutatásában soha nem siet a krónikás segítségére. *»Beszéljek az eredményekről, sikerekről? Kérkedni nem illik, ha az ember ötvenen túl van. Érdekeset mondjak? Sokatmondó misztikus célzásokat tegyek? Elhivatottságról, művészi titkokról beszéljek? Ez soha nem volt kenyerem«* — így vall magáról, s mélyen igazak szavai.

A műfény utálata, a napfény szeretete csillog bennük...

*

Családjában nem ő az egyedüli festő. Nagybátyja nagy jövő előtt áll, amikor elragadja a halál. Már mint gyermek ecsetek, festéktubusok, paletták között él. A szobák falain vázlatok, rajzok, festmények. Csoda-e hát, ha már mint gyerek indítást érez a környezet rögzítéséhez. Nyolcéves korából maradt fenn rajza...

Makó — hiszen makói születésű — ez idő tájt élénk szellemi életet él. Alig 12 éves, és Espersiték társaságának megbeszéléseit, vitáit hallgatja. Nagy esemény a város életében Rudnay szabadiskolájának megnyílása, melynek növendéke lesz. Sűrűn megfordulnak azonban ez idő tájt Makón Tornyaiék, Endre Béláék.

Az évek telnek, s a fiúból fiatalember válik. 1931-ben önálló kiállítása van Makón. Ekkor már ő jár át Makóról Vásárhelyre, és az idősebbek már mint fiatal festőre tekintenek reá. Szervezőkészsége már ekkor megmutatkozik: Tornyainak kiállítást rendez Makón, és Rudnayval is levelez egy tárlat érdekében. A soron következő években sem lazul, hanem inkább erősödik kapcsolata a vásárhelyi művészélettel, s akkori képviselőivel, míg végre Makóról átköltözik — Ady szavaival — a »paraszt Párizs«-ba: Hódmezővásárhelyre.

A nagyok halála után óriási az űr. A fiatalokban csak bontakozik a képzőművészet iránti hajlam, és a múlt pezsgő képzőművészeti élete már-már történelem. Az érdeklődés is inkább az irodalom felé fordul, — Kohán György és Erdős János az, akik a forma és a szín útját járják ez idő szerint Vásárhelyen.

A pangás időszaka a felszabadulással ér véget. Egynehányan — elsőnek az országban — létrehozzák az »Írók, Zenészek, Művészek Szakszervezetét«, s 1947-ben a szakszervezetek házában már közös kiállítást rendeznek. Első vásárhelyi kiállítása is ebben az évben van. A további kiállítások rendezését átveszi ezután a helyi múzeum, de a kezdeményezés, az első lépés megtételének érdeme az övék.

A munka mellett azonban a jövő is érlelődik Almási Gyula Béla mindenki előtt nyitva álló otthonában. Ismét felélesztení, otthonává alakítani, központtá tenni Hódmezővásárhelyt a képzőművészetek számára, — ez a célja.

A kezdeti elgondolás az, hogy egy öregebb művészt telepítsenek Vásárhelyre, akik köré az itt élők, a közeljövőben végzők, és majd a jövő nemzedéke csoportosulhat. Rudnay, Medgyessy kerül szóba...

Közben egyre szebbül az élet. Kurucz D. István, Kamotsay István révén számos fiatal művész fordul meg a városban, akik Almási Gyula vendégszerető otthonában találnak tanyára. Gyenes Tamás is ide érkezik a Szovjetunióból hazatérve éjfélre nyúló vitákra, mígnem megszületik egy művésztelep létesítésének gondolata. Országosan is felmerült 1952-ben a művésztelepek szervezésének kérdése, és 1953 tavaszán már szerveződik a vásárhelyi, hogy a verőfényes őszi napok egyikén kitáruljon ajtaja megannyi festő meg szobrász előtt — mindmáig.

Sűrített curriculum vitae ez; sűrített, mint annak az élete, akiről szól — az alkotóé, a szervezőé, a hallatlan energiával rendelkező Almási Gyula Béláé.

*

Az említett estéken kép kép után vonul el előttem. Az Alföld ezernyi arcával. Hol rőten világol, hol borúsan dereng, mikor lágyanlíraian öleli magához a mezőn dolgozót, mikor vészes felhőivel futásra késztet embert, állatot. Petőfi után is felötlik az emberben a kérdés, mikor tízével, húszával, harmincával látja el Almási Gyula Béla feljegyzéseit; hát ilyen szép, ilyen ezerarcú az Alföld? Egyszer nem hittem neki, vásznainak. De ő megmutatta. Megálltunk a kenyereparti dülőút végén, a mártélyi tanya előtt, a kopáncsi rizsföldek mellett és a holt-Tisza partján hajnalban, nap-deleléskor, estére hajlón. Ekkor tűnt el belőlem a gyermeki mesevilág emléke, s ébredtem rá az Alföld reális szépségére. Arra, amit képei is tükröznek. Neki volt igaza.

Érdekes e kettő közötti kapcsolat, de bárminemű elemzés helyett szóljon Ő: *»Hiába próbált őseim szülőföldje, Erdély visszahódítani, nem tudott. Erősebb volt a hegyeknél a síkság végtelen világa. Bűn ez? Nem hiszem. Itt születtem, ahol a maga egyszerűségében minden monumentális, ahol a végtelen egy pontba szűkül, ahol látszólag nincs semmi és mégis... Élet ez akkor is, ha vörösre pörzsöl a nap, ha elönt az árvíz, vagy ha a lábad a föld sarába fagy. Nyomot hagy itt az öröm éppúgy, mint a förgeteg, a félig kimondott szó, a kacagás, a sóhajtás, a hóhullás«.*

Ez az élet van benne képeiben, főleg miután vonalvezetése leegyszerűsödött, színei beértek és mondanivalója tisztázódott.

*

Mint fiatalember egy életre szóló útravalót kapott a vásárhelyi nagyoktól. A tarisznyából még ma is telik. A cél az elődöknél és az utódoknál is egy: az Alföld bemutatása. Hiszen tényként fogadható el, hogy egy élet kevés az egész élet felkutatására, de koncentrálva a figyelmet az egész egy részletére, ahhoz — talán — elég az emberi élet néhány évtizede. Tornyai erős Alföld-szeretete (Párizsban pipáló alföldi parasztfejet festett) parázslóan izzik Almási Gyula Bélában is. (»Szülőföld ez, édes anyaföld. Nincs titka, rejtegetni valója«). De téved az, aki a múlt szolgai másolatát véli kiolvasni alkotásaiból, művészi célkitűzéseiből. Nem Tornyai festészetének folytatásáról van szó, hanem az Alföld festészetének továbbfejlesztéséről egy megváltozott élet körülményei között. Szolgai utánzás és haladó hagyomány — milyen ellentétes két fogalom, de csak az tudja felfogni ezt és megkülönböztetni, aki a ma világát is mérlegelni tudja, mi több: értékelni.

Ezt mondja: *»...leraktuk a dicstelen palástokat, a sallangos cifraságokat. A felesleges elmaradozott, hogy a lényeg kidomborodjék... Nehéz eljutni odáig, hogy belássuk, hogy ilyenek vagyunk: szomorúak, vidámak, fényesek, borúsak, színesek, fehérek, feketék, emberek, életek, sorsok, mint ezek a képek. Most itt tartok. Ember és táj így került hozzám életközelbe. És ha ez kevés — nem tehetek róla. Nekem csak ennyire futotta«.*

Kevés ember, nagyon kevés tud így vallani. Almási Gyula Béla — mer.

*

A vásárhelyi művésztelepen ma pezsgő élet folyik. Körülötte sokan letelepedtek, sokan évenként visszatérnek. Van, aki kiszakadt köréből, de mindig vannak újak, akiket megejt az Alföld varázsa, fekete termőföldjének napjainkban történő forradalmi átalakulása. Ember és táj — szobrász és festő új idők új dalait érleli.

S közben rohannak napok, hetek, hónapok. S miként Almási Gyula Béla hallgatta egykor ma már nagy idők nagyjait, úgy hallgatják a mostani fiatalok őt, a tanúságtevőt. Micsoda örömet is jelent ez a gyorsan pergő évek keserűsége mellett. A képek, az eredmények azonban tanúskodnak egy szorgalmas alkotásokban, szervezésekben gazdag életről. Hogy is mondta egyszer a képek nézése közben? Valahogy így: *»Most már sokan vagyunk, és egyformát mondunk, mint a kórus. Közösen mondjuk a szépség, a jóság, a béke, az élet ősi himnuszát«.*

Szabó Endre

ALMÁSI GYULA BÉLA: PIACOSOK

ALMÁSI GYULA BÉLA: VÁZLAT AZ „ELKELT A TÖK" CÍMŰ KÉPHEZ

ALMÁSI GYULA BÉLA: HAZAFELÉ

RIGÓ BÉLA:

Szentkirályszabadja

Kopár veszprémi fennsíkon e szót
Egy állomásra láttam írva én,
S egy pillanatra szédült víziók
Hasítottak képspengeként belém.

A költőt láttam ottan vánszorogva,
S a véres sor mint hördülő folyó
Nyugat felé szüntelenül sodorta,
Hol várt reá egy sír és egy golyó.

Vad fájdalom égett hű, bús [szívében,
A földnek szegte szomorú fejét,
Míg a gránátok karvaly-körme [tépte
A drága tájnak ájult tetemét.

A rabmenet ing, tántorogva lépked,
Az élet messze, s oly közel a vég.
Mellük sípol — ez az utolsó ének,
És új riadót zeng a messzeség:

Ott jön a béke! Hiába. Érzi
A vad viharban csörtető halált,
És tán utólszor szívébe idézi
A vágyott hitves dús aranyhaját.

Talán ez húzta ajkát még [mosolyra;
S a véres sor, a hördülő folyó
Nyugat felé szüntelenül sodorta,
S már várt reá a sír és a golyó!

— A tanyámra!
— Arra is.
— Az epörfára!
— Az eperfára.
— A gémeskútra.
— Arra is.
— A Sárgára mög a Mancira!
— Mind a kettőre.
— — — — — —
— Hozzak még?
— Ha nem sajnálja...

Farkasszemet néztek egymással. Arcuk vörösen izzott, és homlokukon csurgott a veríték. Hajuk előrehullt, szemük fénye s a tekintetük elhomályosult.

— A tennapra!
— A holnapra.
— A Donra!
— A szigetre.

— Arra — suttogta Mátyás — ...arra... — és feje előrebukott, míg elerőtlenedett ujjai közül kicsúszott a pohár, koppanva esett a keményen döngölt földre — ...arra... — meresztette ki a szemét, és kezével kotorászott a földön az elgurult pohár után. S elhallgatott.

Vincze úgy érezte, menten szétpattan a feje. Nagynehezen feltápászkodott. Forgott vele a világ, a verem, a hordók, a megfonnyadt Bite. Dülöngélve lépegetett a hordók közt, és nagynehezen eljutott az ajtóig. Felbotorkált a lépcsőn, s amikor a hideg levegő megcsapta arcát, fellélegzett. Ledobta zakóját, kigombolta az ingét, két kezével belemarkolt a hóba, letérdelt, és dörzsölni kezdte vele gőzölgő mellkasát, arcát, homlokát.

A két kutya odasomfordált melléje, s lefeküdt a hóba, összehúzott mellső lábára fektette fejét, és úgy nézett rá. Apró szemük feketén csillogott. Szőrükbe belekapott a szél s felborzolta.

Közben telt-múlt az idő. Végre alábbhagyott Vincze fejében a forró lüktetés. Elővette zsebkendőjét, azzal törülgette arcát, melyen szétolvadt és keskeny patakokban folydogált a hólé. Kifeszítette mellkasát, s nagyokat lélegzett. Mintha a mámort akarná kifújni magából.

Aztán begombolta ingét, magára húzta a zakót, s visszalépett a verembe. Bite oldalt dőlt, s nagyokat horkantott. A petróllámpa sápadt fénykört vetett megsárgult arcára. Ősz haja eltakarta homlokát s a szemébe lógott. Jobbkezében a megtalált poharat szorongatta.

Vincze megrázta a vállát.

— Bite bátyám! Hallja! Ébredjen! Ránkesteledik a veremben!

Az öreg megmozdult, és felemelte a poharat.

— A kutya... — morogta —. ...a szigetet... — és megpróbálta felemelni a fejét.

A titkár a hóna alá nyúlt, és húzta, húzta felfelé, míg Bite dereka ki nem egyenesedett.

— A friss levegőre, Bite bátyám — mondta. — Az tesz most jót — és kitámogatta. Megdörzsölte az arcát hóval. Majd engedte, hogy ő markolássza tovább a havat és nyomkodja a homlokához. Közben nagyokat fújt, lihegett s prüszkölt. Lassan tért belé vissza az élet.

— Mönnyünk eggyet — mondta később, amikor már felegyenesedett. A hideg hamar möggyógyítja az ember fejit.

Hullni kezdett a hó. Nagy, puha pelyhek szálldostak a levegőben. Már alkonyodott. Itt is, ott is fények gyúltak a határban. Lassan mentek a puha hóban, kicsit még inogva és hallgatagon. A két kutya meg vakkantva kísérte őket egészen a töltésig. Ott megálltak, és szembefordultak az ismerős tájjal. Középen kis csillámló ablakaival sötétlett a tanya. Előtte s körötte néma nyújtózott a táj a hótakaró alatt. Mert a tegnapelőtt meg a most hullott hó simán, fehéren betakart és eggyéolvasztott mindent: a nyolc holdat csakúgy, mint a környékbeli földeket. Mert ahogy egy volt ez a föld, egyformán hullott rá a hó mindenütt.

— Hát legyőztél, öcsém? — kérdezte Bite nagyon halkan. — Csak legyőztél? Nem bírtam el veled? Pedig nagyon akartam, hallod-é?! Te vótál az első. Sokan próbálták mán, de neköd sikerült... Elmöhetsz mán, Bite Matyi, ahová akarsz — meredt maga elé, s hirtelen kesernyés ízt érzett szájában, de nem a bortól volt az.

Vincze hallgatott.

— Hm... — dünnyögött tovább Bite, — csak elmúlik a régi világ... Amikó még az egész vármegyét az asztal alá ittam vóna... Hm... hm... Mögöregödtél, Bite Matyi. Mi lösz most mán veled?

— Boldog lesz — mondta a titkár.

— Én? — és elnézett messzire, a feketéllő erdő felé, bekalandozta pillantásával a hatalmas hómezőt. — Neköm a föd a boldogság mög a munka... Aztán té mért gyüttél most? — kérdezte hirtelen. — Mert errül eddig hallgattál? Mé nem mondtad mög amié gyüttél?

A titkár mosolygott.

— Miért jöttem, miért jöttem? Annyi sok jót hallottam már magáról, Bite bátyám, hogy kíváncsi voltam. Dicsérték a borát, a tanyáját, az eszét, a kitartását, hát hogyne lettem volna kíváncsi. Meg maga egyszer invitált is. Emlékszik, a gyűlés után? Így kívánta a tisztesség.

— Csak azé?

— Csak ezért. De most már el is ballagok. Egészen beesteledett. Magát is várja a család...

Bite szembefordult vele, és megfogta két kezével a válla alatt a karját.

— A téeszcsérül nem is beszélsz? Mög a födemrül? Mi lössz vele?

— Amit maga akar, Bite bátyám.

— Vödd el. Erős vagy. Legyőztél.

— Azt már nem...

— Nem vöszöd?

— Nem.

Bite lehajtotta a fejét.

— És... és ha odaadnám... bevönnétök magatok közé?

— Régóta ott lenne már a helye magának, Bite bátyám.

— Úgy vélöd?

— Úgy.

Az öreg megfordult, és elindult a tanya felé.

— Hát akkó csak gyere utánam szaporán — szólt hátra a válla felett. — Négy hód az asszony nevin van. Két embör szavából tán ü is többet ért.

AZ AJÁNDÉKOZÁS: ÖRÖM

Minden asszony szép marad,

HA BUDAPESTEN,

a Corvin Áruházban

DIVATOS RUHÁT, KABÁTOT VÁSÁROL!

Női szövetruha
modern szabású 280 — 300,— Ft

Női pantalló,
düftin, kordbársony és fésűsszövet 230 — 300,— Ft

Női télikabát
velour szövetből, több színben 1000,— Ft-tól

Női télikabát
műszörmével díszítve 1300 — 2200,— Ft-ig

Szörme-bundák nagy választékban

LEGNAGYOBB ÁRUHÁZ **CORVIN** LEGNAGYOBB VÁLASZTÉK

BUDAPEST

Hurrá!

FOTOBOX

fényképezőgépet kapok karácsonyra

Ára: 260 Ft

OFOTÉRT

Sport, színház, film

ÉS A LEGFRISSEBB ESEMÉNYEK

A

TELEVÍZIÓBAN!

Vásároljon televíziót!

KAPHATÓ SZAKÜZLETEKBEN,
ÁLLAMI ÁRUHÁZAKBAN

AZ AJÁNDÉKOZÁS: ÖRÖM

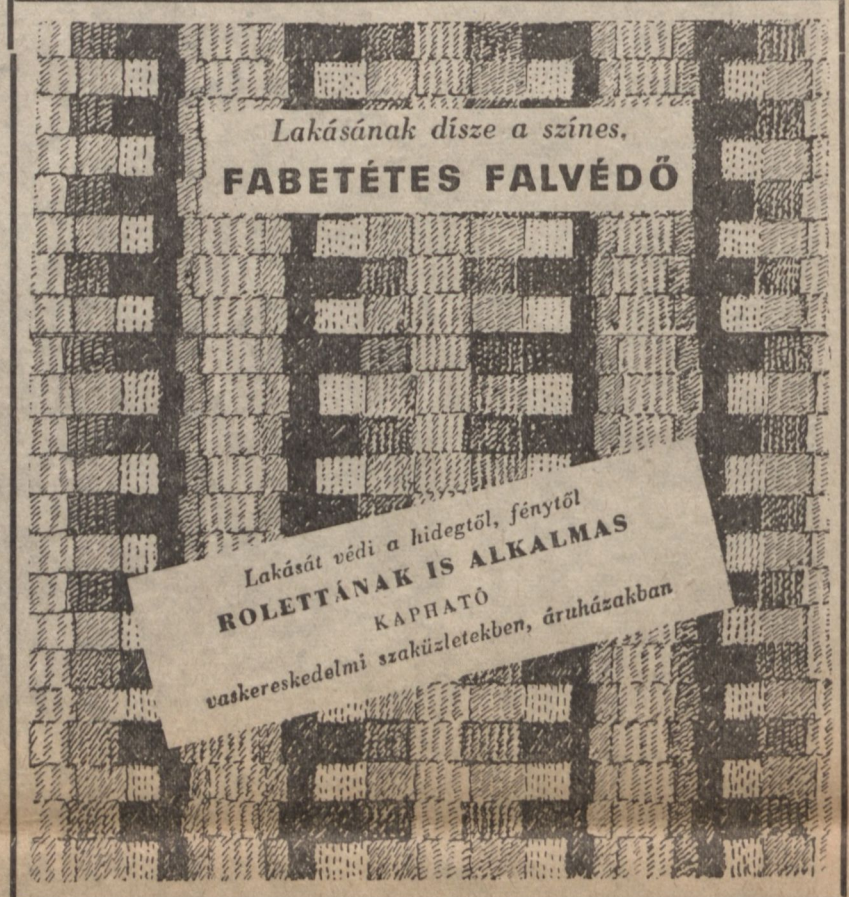

A JÁNDÉKOZÁSI HETEK

Női nylon kombiné, csipke vagy hímzés díszítéssel	110—180 Ft-ig
Női nylon hálóing divatos fazonokban	225—300 Ft-ig
Női nylon nadrág	51—63 Ft
Habselyem kombiné nagy választékban	135,— Ft-tól
Habselyem hálóing, új fazonokban	135,— Ft-tól
Habselyem nadrág minden méretben	28,50 Ft-tól
Leányka habselyem kombiné	18,— Ft-tól
Leányka habselyem nadrág	13,20 Ft-tól

Divatos férfikalapok, sálak és kesztyűkből is

KÖNNYŰ A VÁLASZTÁS, MERT NAGY A VÁLASZTÉK

A

SZEGEDI TISZA ÁLLAMI ÁRUHÁZBAN
SZOLNOKI ALFÖLDI ÁLLAMI ÁRUHÁZBAN
BÉKÉSCSABAI ÁLLAMI ÁRUHÁZBAN

Egy jó tanács sokat ér!

A szegedi

Ruházati Bolt

készruha árudáiban időt és pénzt takarít meg vásárlásainál!

ALFÖLDI RUHAHÁZ
Lenin körút 51.

MINTA KONFEKCIÓ BOLT
Marx tér B/6.

»ÁDÁM« férfiruha szaküzlet
Kárász utca 10.

Szeretettel várjuk kedves vevőinket!

FENÁKEL JUDIT

EGY TÁNYÉR POGÁCSA

Az osztály teadélutánra készült. Az osztályfőnök napokkal előbb összeírta, hogy ki mivel járul hozzá a jelmezes összejövetel sikeréhez. Névsor szerint haladt, s a gyerekek büszkén jelentették egymás után.

— 15 mignon.

— Egy tálca szendvics.

— Rétes. Tanár néni kérem, anyuka 3 féle rétest süt vasárnapra.

A tanárnő most felemelte a papírt, s csak szájmozgásán lehetett látni, hogy Fodor Eszti nevét ejti ki. Nem is hallotta senki, csak Eszti látta a harmadik padból. Már emelkedett is egérfogainak zavart mosolyával, de ekkor újabb név hangzott el, és Füredi Marika éles hangon kiáltotta:

— Egy tepsi almáspite.

Fodor Eszti megütközve tekingetett maga köré. Senki nem kiabált: Eszti kimaradt. Hát nem veszik észre, hogy őt nem olvasták?

— Tanár néni kérem — akarta mondani —, engem ki tetszett hagyni. — De aztán mégse mondta. Jobb is így. Tegnap, mikor megkérdezte édesanyjától, a mogorva házmesterné dühösen leintette.

— Hagyjál engem békibe! Még éppen te hiányzol nekem, meg az ilyen bolondságok.

Többször nem merte felemlíteni. Nem hiába rettegett özvegy Fodor Jánosnétól a kétemeletes bérház apraja-nagyja, közöttük is leginkább a saját gyerekei, mert volt mitől tartaniok. Ha szódamarta kezével felemelte a seprű rudas végét, hiába próbáltak menekülni előle, a hosszú seprűnyél mindenhol rájuktalált, belekapaszkodott a ruhájukba, s végigrángott a fenekükön, mintha önmagától működne. Így aztán Eszti is elhallgatott, és szép csendben lemondott a farsangi bálról. Jelmeze úgyse lenne — vigasztalta magát —, meg hideg is van odakint, jobb a kályha mellett üldögélni. Silány vigasz volt ez bizony, mert Eszti sohasem látott még farsangi bálat, Hamupipőke is lesz meg tündérek, hallotta a gyerekektől. De hát ha valaki özvegy Fodor Jánosné elsőszülött gyereke, s van még utána három, akkor jobb, ha nem ugrál. Ezt nemolyan régen keresztanyjától hallotta, mikor mesekönyvet kért tőle karácsonyra.

— Édes fiam — mondta még a keresztanyja —, ne a mesén járjon az eszed, hanem a munkán.

De azért mégis lett Fodor Esztinek meséskönyve, amibe nagy néha belekukkantott vasárnap délután, ha az anyja látogatóba vitte a kisebbeket. Szalai anyukája küldte a könyvet karácsonyi ajándéknak. Kicsit kopottas, szamárfüles lapú — nézd csak kislányom, ezt elvihetnéd annak a kis Esztinek —, mondta Szalai doktor felesége, s Évinek még egy régi mackónadrágját is mellé csomagolta. Aztán másnap körülállták a masnis, loknis kislányok Fodor Eszti padját, amibe Tóth Zsuzsi kinőtt cipőjét, Csala Juci összement sapkáját csempészte be a jézuska. S ahogy Eszti csomagolta Bényi Edit megfakult klottkötényét, Edit az új fehér kötényben lelkendezve ugrálta körül, s apró aranyfülbevalóival csilingelve kiáltozta: — Jaj, de nagyszerű, jaj de remek! És mikor felpróbálták a fejére Juci kötöttsapkáját, amit két nappal ezelőtt sírva dobott le régi tulajdonosa —, anyu ez a sapka olyan pocsék, kinevetnek benne az utcán —, akkor Csala Juci örvendezett legjobban, és mutogatta a tanár néniknek is. — Tessék nézni, milyen szép sapkát kapott a Fodor Eszti!

Most mindez — csuda tudja — miért jutott eszébe Esztinek, s azt sem értette, miért támadt sírhatnékja. De azért, hogy az ő nevét kihagyták, egyedül az övét, hát ez mégis nagyon rosszul esett.

Pedig a tanár néni még megállította óra után az ajtónál.

— Eszti, aztán te is itt legyél. — Ezt mondta. S ezt még kevésbé értette Fodor Eszti. Ha azt akarják, hogy itt legyek, akkor miért nem olvasta a nevemet? Miért nem olvasta?

Kivételes jókedvében találta az anyját odahaza. Ezt abból gondolta, hogy mikor belépett az ajtón, ezzel fogadta: — Hol jársz már üres gyomorral ennyi ideig? Az ilyen figyelem pedig a jó hangulatot jelezte a házmesteri lakásban. Gondolta is, hogy elmeséli neki az esetet, a felnőttek jobban kiismerik magukat az ilyesmiben, de aztán élesztőért küldte az anyja meg kenyérért... szóval elmaradt. És Fodor Eszti, mikor kishuga mellett elnyújtózott este a sezlonon, háromszor is elmondta magában: Nem megyek le és kész. Úgyse engednének. Soká aludt el, és annyi mindenfélét álmodott, hogy reggelre mind elfelejtette.

A vasárnap hét óra helyett kilenckor virradt Esztire, s akkor is magától ébredt, nem anyai buzdításra. Már nyújtózkodás közben hallotta, hogy az anyja azt mondja egy lakónak a konyhában: — Csendesebben kicsit, a gyerekek még alszanak. Az ünnepi hangulatot nem oszlatta el a délelőtt sem. Fodorné pogácsát sütött, tepertős pogácsát, a kóstolóba kapott tepertőből. Jó leveleset, az ura kedvenc tésztáját. Ettől fogva mindjárt elfogta az emlékezés is.

— Ha apátok élne, de mondaná most: »Annus, Annus, meglátszik, hogy van szíved a sütéshez. Mert a konyhához nemcsak gyomor meg kéz kell, hanem szív is.«

Szegény megboldogult Fodor János két éve költözött ki a nyirkos házmesteri lakásból egy még nedvesebb világba, s azóta ritkán esett róla szó otthon, inkább csak vasárnap ráérő időben, mikor a zsírosabb ünnepi ebéd a halottnak is juttatott néhány megszépítő, emlékező szót. Eszti szerette, ha az apjáról beszéltek, olyankor mosolygott is az anyja, és utána nehezebben állt verésre a keze.

Ma azonban oda se figyelt Fodorné motyogására. Csak nézte, hogy puhul, szelídül bele a tepertő a tésztába, hogy issza magába a sok drága zsírt. Szeme az anyja kezére tapadt, amely akadálytalanul dúrt bele a puha masszába. Aztán késével végigrovátkázta a tetejét, s gömbölyű darabokat formázott belőle a pohár szélével. Már rá is csapta a sütő ajtaját az első tepsire. Úgy látszik két sütésre valót csinál — gondolta a kislány sóvárogva.

Mire visszatért a pincéből egy kosár fával, már érezni lehetett a piruló tészta zsíros illatát. Száját szétnyitva szűrte foga csipkéin a pogácsaszagot.

Megsült, elkészült a pogácsa. Fényes tetejével egy leveses tálban púposodot valamennyi a szekrény tetején, és onnan küldözgette csábító illatát Eszti orrába. Különben csontlevest meg babfőzeléket ebédeltek sültszalonnával. Illett utána a tepertőspogácsa. Ki is osztott az anyjuk mindnyájuknak két-két darabot, a többit biztonságba helyezte újra a szekrény tetején.

Eszti két huga meg a legkisebb, az öccse, élvezettel kezdték majszolni a tenyérnyi pogácsákat. Arcukra fénylő zsírfoltokban ült ki az elégedettség. Eszti táguló, irigy szemmel leste minden mozdulatukat.

Csak ő nem nyúlt a két hatalmas pogácsához. — Nagyon jól laktam, majd délután megeszem a részem — nyafogta képmutatón. De rosszul járt, mert az újabb adag osztásánál kihagyta az anyja. Most már dühöngött magára, a száját rágta, és szeretett volna csattanós pofonnal válaszolni a gyerekek békés csámcsogására. Úgy számított, hogy összegyűjti a részét, és elteszi. De két árva pogácsával nem kezdhetett semmit.

Mire elmosogattak, a konyhát is rendbetették, régen elmúlt már három óra. Negyed négy, fél négy, és semmi csoda nem történt. Az iskolában azóta felvonultak a jelmezesek, és kihirdették a jelmezverseny eredményét. Négy óra felé Fodorné előkotorta valahonnan a pápaszemét, hóna alá fogta a fejtenivaló kötöttkabátját, és ezt mondta Esztinek:

— Felmegyek egy kicsit Szabó nénihez. Ha a gyerekek felébredtek, adjál nekik uzsonnát, ott a zsír a bögrében.

Eszti tehát egyedül maradt a konyhában, mert a gyerekek bent szuszogtak a kettős ágyban.

A pogácsa elérhetetlen magasságban trónolt Fodor Eszti kócos kis feje felett. S ahogy nézte, egyre csak nézett a magasba, a tál lassan nőni kezdett, már eltakarta a szekrényt, aztán az asztalt a hokedlikkel, aztán az egész konyhát betöltötte, s benne mindegyik pogácsa akkora volt, de akkora, mint egy-egy kissámli. Hopp — ugrott fel Eszti, máris emelte a hokedlit, tetejére a sámlit, és rámászott a bizonytalan alkotmányra. Ujja vége érezte a tál síkos falát. Lábujjhegyre állt, nyelvét is kinyújtotta nagy igyekezetében, még egy nyújtózás, egy huzakodás, s a tál, a tál az elérhetetlen pogácsákkal a kezében volt.

Már arra se jutott ideje, hogy mindent a helyére tegyen, hajából kifésülje a reggeli pihét. Csak papírt rántott a tálra, kabátot a vállára, s testvérek, konyha, még anyja seprűnyeles igazságszolgáltatása is úgy kiröppent az eszéből, mintha jelmezes tündérek varázsoltak volna a helyére valami megfoghatatlan, soha nem érzett könnyűséget. A hatalmas pogácsák vágtattak vele az úton, mesebeli tepertőszagú lovacskák a fehér fajánsz fogat előtt, s Fodor Eszti, Bényi Edit fakó kötényében, Tóth Zsuzsi kinőtt cipőjében, de nagyszerű tésztarakománnyal érkezett meg az iskolába.

Ott már javában tartott a mulatság. Három szitakötőszárnyú kislány táncolt és énekelt a tanári asztal dobogóján. Velük szemben pedig anyukák és apukák komoly felnőtt ruhái között virgonc tündérek, fehér hópelyhek, loknis hajú cigánylányok villogtatták álarcaikat. Fodor Eszti a nagy tál pogácsával kicsit riadtan, de arcán megdicsőült boldogsággal állt meg a küszöbön. Csala Juci vette észre, aki Hamupipőkének öltözött, mindjárt oda is kiáltott neki.

— Siess Eszti! Elkéstél!

És Zsuzsik, Jucik, Marikák odahajoltak az anyukák füléhez: — Ez az a Fodor Eszti.

Aztán véget ért a gyerekek műsora, s mindenki a tálak köré gyülekezett. Eszti az ablakhoz húzódott. Már bánni kezdte, hogy eljött. Annyi szatén szoknyácska, selyemblúz között, bizony ő volt az igazi hamupipőke, nem Csala Juci, akinek mesterségesen varrtak foltokat az új kék szoknyájára.

— Ezt kóstold meg! — kiáltotta ekkor éles hangon valamelyik kislány, s magasra tartott egy hatalmas tepertőspogácsát.

— Jaj, de finom! — dicsérte egy másik is.

— Anyu, gyere ebből egyél, egészen friss!

— Te hoztad, Jucikám? — érdeklődött egyik anyuka, de nem akadt gazdája a pogácsának. Annyi azonban bizonyos, hogy a mignonok, szendvicsek, tortaszeletek között a hibás szélű fajansztál ürült ki először.

— Ó! — hallatszott egy csalódott hang. — Már elfogyott. Pedig még az előbb volt vagy tíz belőle.

Csak Fodor Eszti nem mozdult még mindig az ablak mellől. Nem tolakodott az ennivalóval megrakott asztal közelébe. Pedig mennyi tészta, csokoládé tarkállott rajta. De olyan finom csemege, mint az ő tepertőspogácsája egy se hívogatta. Mert az ő pogácsája, az ő pogácsája a legjobb a világon. Olyan határozottan érezte, tudta ezt, mintha egymaga ette volna meg valamenynyit. Pedig egyet, egyetlen falatot sem kóstolt meg az egész hatalmas tálból.

Meg se várta a mulatság végét. Mikor csendesedni kezdett a forgalom a büféasztal körül, hóna alá fogta a tálat, és kisurrant az ajtón. Mélyeket szippantott a hideg esti szélből, és belemosolygott a fagyos levegőbe. Még énekelt is. »Télapó, gyere már, kis házunk ide vár!« Mikulás előtt tanulták ezt a dalt, de Fodor Eszti zörgő, bizonytalan hangján még sohasem énekelte végig egyedül. Most olyan tisztának hallotta a dallamot, mintha a karácsonyfa csengője énekelné. Közben a hó is hullani kezdett, és puha csomókban a vállára, a sapkájára ereszkedett. Zsebbe dugott kézzel, kényelmes lépésekkel bandukolt a kicsi hóember az út közepén. Kifeszítette lapos kis testét, s csipkés fogai közt vidáman brummogott az ének. »Erdő, puszta kihalt, hozz hív északi dalt.« Hanem, ahogy közelebb került a nevezetes kétemeletes házhoz, egyre csendesedett a télapóhívogató dal, egyre lassabban haladt előre a hóember. Egyszerre nehéz lett hóna alatt az üres tál, amely pedig pogácsától púposan fogatként repítette alig másfél órával ezelőtt. A Tóth Zsuzsi kinőtt cipője is, mintha sártengerben gázolna, sehogy sem akart mozdulni. És Fodor Eszti beesett arcáról elfújta a mosolygást egy hópille. Már a kapunál járt, már az udvarban, már a küszöbön.

A lábtörlő dühösen sziszegett a csavargó lábakra, a kilincs ingerülten pattant ki az engedetlen kezekből, s az ajtó türelmetlenül csikorgott, mikor megnyitotta.

A konyha fülledt, babszagú félhomályában úgy állt az anyja, ahogy mindig is maga elé képzelte: oldalához támasztott seprűnyéllel. Mint egy kimozdíthatatlan kőoszlop maga volt az erő és a hatalom. Valahonnan nagyon magasról hallatszott vésztjóslóan csendes hangja.

— Hol voltál?

Eszti egyenesre húzta a hátát, s miközben válaszolt, azzal vígasztalta magát, hogy az egész nem tart sokáig.

— Iskolában.

— Farsangolni?

Eszti gondolkozott. Farsangolni? Hiszen nem is táncolt, a műsorban sem szerepelt. Voltaképpen minek is ment oda?

— Hova tetted a pogácsát?

Most — gondolta Eszti, s önkéntelenül emelte kezét az arca elé.

Ha a fejét nem üti, akkor megérte, csak az arcát ne bántsa. Ugyan mindegy. Akkor is megérte, ha pofozni fogja, akkor is, ha a fülét rángatja, még akkor is, ha egész éjjel térdepelni fog!

— Elvittem — felelte halkan.

— Hova?

— Iskolába.

Az asszony hangja felemelkedett.

— Szóval megetted? — Félelmetesen rángatózott vastag szemöldöke. De erre a kérdésre a megsértett önérzet válaszolt a megszeppent kislány helyett.

— Nem ettem!

— Nem?

— Nem én.

— Hát akkor ki ette meg?

— A többiek.

— Kik azok a többiek?

Sírásra vékonyodott a felelet. Hiába, nem bírta már a bátorság tartani az ijedtséget.

— Mindenki, az egész osztály, mindenki ette, mindenki! Elkapkodták egy pillanat alatt.

— És te?

— Én? — zokogta most már fájdalmasan a kislány. — Én nem ettem belőle egy falatot se! — S arca elé csapott tenyérrel ráborult a sezlonra. Fodorné oszlopteste mozdulatlan-némán állt felette néhány percig.

Még a legkisebb gyerek se pisszent. Sarokba húzódva várták a szörnyű folytatást.

S akkor az anyjuk dagadt lába megindult a konyhaszekrény felé. Nem szólt az egy árva szót sem, csak elővette a kistányért, amin két sikertelen pogácsa várta a maradékok sorsát. Letette a tányért Eszti rázkódó válla mellé. Aztán sietve megfordult, és rámordult a kisebbekre.

— Na, mit bámultok itt?! Takarodjatok aludni, egy-kettő!

S a három kicsi lábujjhegyre emelkedve, ijedten futott be a szobába.

Borbély Gábor:

Beszéd

Radnóti Miklós és meggyilkolt társai emlékére.

Kimondhatatlan szavakkal,
dermedt szemekkel, mozdulattal,
fölénk görcsösült sikoltással
beszélj!

1.

Elhajtották a katonák,
mint barmokat, úgy hajtották őket,
este az árokpartra rogytak,
reggelre harmat lepte őket,
tovább, tovább, mindig előre,
határokon túl, hegyek kékjét
elérték már a két kezükkel,
most már éjjel is meneteltek,
most már sohasem pihentek,

az út szélén két pipacs intett.

Adjátok nékünk szemetekből
a fájdalmat, s szívetek vérét
erősítsétek pirosunkkal,
birkózzatok a félelemmel,
a megkötöző álom-karokkal,
birkózzatok a könnyetekkel,
a fel-feltörő sikoltással,
erősítsétek szivetek
pipacs-tengerek pirosával!

2.

És lassú menetben elvonult
a tántorgó tömeg,
a lerogyókat támogatták
egymásba font kezek,
és mégis
egy társuk földre hullt,
az őr mellette áll,
s fegyvercsövéből kiröppen
a halál.

3.

Sirassátok meg zöld mezők,
fogadd be hűvös árok,
őrizzétek továbbmenők,
öleljétek virágok.

Átkozzátok a gyilkosát,
anyák és feleségek,
legyen nappala remegés
és éjszakája férges.

Bármerre néz, ne lásson,
szívét félelem fogja,
míg arca el nem feketül,
szorítsa vas-marokra!

4.

Jaj, nézd, megint és újra egy,
testet szaggat a dörrenés,
fölöttünk úszva az vonul
és korbácsával tép belénk.
Kergesd el, átok, elfogyunk,
az árkokban sok száz halott,
és népek hullnak. Emberek,
fegyvert értünk emeljetek!

Hosszú utakon tántorog,
ereje lankad, egyre fogy
a megkínzott tömeg.

5.

Meghalt a Költő is, ahol
kezdődik új határ,
tarkóján véres lyuk mered,
fölötte nyárfa áll.

Ott fekszik ő is, megfagyott
életek között szótlanul,
testére nedves föld tapad,
az égen ágyuszó gurul.

6.

Ember, őrizd meg arcukat,
fájdalom, fölénk magasodj,
emlékük láng-lobogása
szívünkben örökre lobogj!

SIMAI MIHÁLY: *Csak ez a szent, hatalmas élet...*

Templomban volt a randevunk.
Míg elrebegted hő imádat,
arcomra némán ült ki az
istentelen pogány imádat.

Homlokod: márvány áhitat,
szemed: kék angyal — mennybe szárnyal.
S én lázasan vitatkozom
szószékkel, dallal, orgonával.

Pompájuk engem nem vakít, —
latin igék nem igéznek,
de Téged minden szó kifoszt,
mert szépnek és igaznak érzed...

— S most kérlelem a gyors időt,
mely minden égre sugarat hoz;
sokévi tévelygés után
térítsen végre önmagadhoz.

Hogy ne legyen más istened,
csak ez a szent, hatalmas élet,
melynek már minden poklait,
s minden mennyét megjártam érted.

Átadják a KISZ KB ajándékát

Százharminc diáklány kedves ünnepsége

KOLLÉGIUMMÁ ALAKULT A SZEGEDI MAJAKOVSZKIJ LEÁNY DIÁKOTTHON

Zsúfolásig megtelt a Zenekonzervatórium nagyterme november 6-án. Ünneplő ruhás kislányok, mosolygós szemű tanáraik és a szép számmal megjelent szülők foglaltak helyet a széksorokban, de jóparán szorongtak a fal mellett is. A Majakovszkij Leány Diákotthon ünnepelte kollégiummá alakulását.

Először Szécsi Andrásné, a Művelődésügyi Minisztérium képviselője szólott az egybegyűltekhez. Beszédében hangsúlyozta a megváltozott arculatú kollégiumok jelentőségét, a kollégium nagy nevelőhatását, jellemformáló erejét, azt, hogy a kollégiumi nevelés felel meg legjobban a szocialista tartalmú közösségi nevelésnek. A kollégium önállóságra nevel. A közösséget megválasztotta önkormányzat vezeti, lakói segítik egymást, tanítva tanulnak. Beszédében kiemelte: az a tény, hogy a Majakoszkij Leány Diákotthon kollégiummá alakulhatott, az eddig végzett helyes munkának és helyes útnak a bizonyítéka.

Nagy tetszéssel fogadott beszéde után Csuha József, a KISZ Központi Bizottságának ajándékát adta át. A szép vörös zászlón a KISZ jelmondata áll: »Hűség a néphez, hűség a párthoz«.

Ezután Paál Dezsőné, a kollégium igazgatója, majd Tury Géza, a városi tanács művelődési osztályának vezetője szólt a hallgatósághoz.

Az ünnepség legmegragadóbb eseménye a fogadalomtétel volt. A kollégium tagjai hitet tettek a párt, a KISZ mellett, s mint kollégisták fogadták meg, hogy jó munkát végeznek, erejükhöz mérten a legtöbbet nyújtják majd.

Délután a kollégiumban színvonalas kultúrműsor szórakoztatta a nagyszámú vendégsereget. A vendégek arról is meggyőződhettek, hogy nem méltatlanul részesült a kollégium e kitüntetésben. Minden ragyogott a tisztaságtól, s a sok szép virágnál csak a lányok szeme mosolygott jobban.

A szép ünnep véget ért. Most a hétköznapok jönnek. A lelkes leányseregnek most kell majd megmutatnia, hogy igazán méltó a kollégista elnevezésre, és bebizonyítania, hogy esküjéhez mindvégig hű marad.

Akácz László

Kedves terefere a hálóteremben

Részlet a tánccsoport nagysikerű műsorából

Szorgalmas munka a tanulószobában

Nagytakarítás saját erőből

A hálóterem és »legénysége«

(Liebmann Béla felv.)

BERNULA MIHÁLY

Matrózmenti történet

Soós Károly a következő hetekben elment egy tíznapos tanfolyamra, a felesége egyedül maradt ott a kislánnyal. Csobádi hamar értesült Soós távollétéről, és lesni kezdte az asszonyt, de Soósné kerülte. Még találkozni sem akart vele: undorodott tőle. Persze Csobádi erre egyáltalán nem gondolt, s így aztán, ha tehette, ott ólálkodott a Soósék lakása körül. Még munkába menet és a munkából hazafelé is arra vezetett az útja. Soósné többször látta, és mindig felforrt a vére.

»Hogy van képe idejönni!« — gondolta magában. Sokszor úgy volt, hogy kimegy és rászól, elküldi a ház elől, de aztán még sem tette, arra gondolt, hogy egyszer csak észhez tér.

Egy napon Csobádi azt csinálta, hogy jó sokáig kint járt a határban, majd mikor besötétedett, elindult Soósékhoz. Egyenesen be akart menni, de a kapu zárva volt. Bekopogott az ablakon, Soósné azonban nem nézett ki, és ajtót sem nyitott. Az ablakredőnyön világosság szűrődött ki, így aztán Csobádi újra kopogott, de amikor semmi választ nem kapott, elment. Úgy gondolta, talán csak a gyerek van otthon. Egy ideig még a faluban kódorgott, hátha találkozik Soósnéval. Elment mindenhová, ahová az asszony járni szokott, de nem volt szerencséje. Nem találta sehol.

Másnap ugyanígy cselekedett. Mikor már jól besötétedett, elsétált a ház előtt. A nyitott ablakon át meglátta, hogy Soósnénak vendége van. Kordánéval és Aszalósnéval beszélgetett, de csak amolyan jelentéktelen dolgokról, kézimunkáztak mind a hárman. Csobádi azt gondolta, hogy a két asszony hamar elmegy — hétköznap nem szokás a hosszú szomszédolás —, leült az árokparton és várt. Csendes éjszaka volt, holdfényes, felhőtlen égbolt, millió csillaggal. Nézte a ragyogást, hallotta az éj susogását. Jólesett pihenni a langyos földön. Pár percre meg is feledkezett az asszonyról. Leengedte a lábát, és kinyújtva pihentette az árok oldalán: érezte, hogy áramlik, frissül ereiben a vér. A fáradtságtól és a párás levegőtől elálmosodott. Feje olykor előre billent, szeme becsukódott, s ha az asszonyok bent csendben vannak, el is alszik. Egy nagy nevetésre azonban felocsudott. Kicsit összeszedte magát és hallgatózott. Úgy tetszett neki, hogy már haza készülődnek. Mondták is, hogy jó lenne elmenni, de nem mentek. Még valamilyen pletykát megbeszéltek, s az beletellett egy jó félórába. Akkor Aszalósné felállt. Csobádi meglátta az árnyékát az úton, és megörült.

»Most már csak elmennek« — gondolta. De bizony éjfél felé járt már az idő, amikor a tracsolásnak vége lett. Ahogy Kordáné és Aszalósné elhaladt előtte, odafutott a kiskapuhoz, és rákopogott, de Soósné már nem hallotta, bent volt az előszobában. Csobádi nem sokat gondolkodott, hogy mit tegyen, odament az ablakhoz, elhajtotta a függönyt, és beugrott a szobába. Az asszony meghallotta a zajt, kinyitotta az ajtót.

— Hát te mit keresel itt? — kérdezte hideg hangon, de csendesen.

Csobádi mosolyogva ment feléje. Vékony teste úgy vonzotta, mint a mágnes.

— Hogy-hogy mit keresek itt? Téged, édes — mondotta kedvesen.

Az asszony elhúzódott. Nem tudta, mitévő legyen. Komor arcán meglátszottak a bizonytalan gondolatok. De aztán becsukta az ablakot, lehúzta a redőnyt, és újra szembefordult Csobádival.

— Minek jöttél ide?

A férfi arcáról eltűnt a mosoly.

— Miért kérdezel ilyet? A múltkor nem így beszéltél velem.

— Az a múltkor volt — szólt bele szavába Soósné. — Azóta gondolkoztam rajta. Nem haragszom rád, de felejtsd el, ami volt, és menjél haza! — Komoly és kimért volt az asszony.

Csobádi megpróbálta tréfára terelni a szót, és megint közel ment Soósnéhoz, de az eltolta magától, és odaállt az asztal mögé.

— Mindent befejeztünk — mondta. Haragját és izgalmát igyekezett leplezni, arca azonban mindent elárult. Fekete szemöldöke makacsul összeugrott, szép szája körül kemény vonás húzódott.

Csobádit elöntötte az indulat.

— Dehogy fejeztük. Te kötöttél belém, te jártál utánam, csalogattál, azt mondtad, hogy szeretsz — mondta, és utána kapott. Az asszony azonban ellökte, majdnem hanyatt esett.

— Ne nyúlj hozzám!

Csobádi leült egy székre, és gúnyosan, nagyon gúnyosan nézett az asszonyra. Nem szólt mindjárt, csak a fejével bólogatott.

— Úgy? — kérdezte. Szóval csak próbára kellettem, de úgy látszik, nem feleltem meg a követelményeknek.

— Nem.

— Olyan válogatós lettél?

— Ne szemtelenkedj! — szólt rá keményen Soósné.

— Akkor meg mit kifogásolsz rajtam?

— Mindent.

— Mi az, hogy mindent?

Az aszony elgondolkozott. Töprengett.

— Ha akarod, megmondom. Én azt gondoltam, hogy különb ember vagy. Csalódtam. A múltkor olyan szánalmas voltál, mint egy megvert puli. Rájöttem, hogy te csak beszélni tudsz. Dicsekedni, nagyzolni. Amikor tettekre kerül a sor, bebújnál a békalyukba is. Azt mondta rólad a férjem, hogy gyászvitéz vagy, de igaza is van. Még talán annál is szerencsétlenebb.

Csobádi szégyellte magát, de nem akart alulmaradni.

— Akármikor vagyok olyan, mint a férjed! Akármikor és akárhol.

— Soha. Érted?... Soha. Az alakod jobb, a képed is szebb, de ez nagyon üres szépség. Csak mutogasd magad, mint a szép lány, de ha egy kis nehézség adja elő magát, olyan vagy, mint az ürge. Az én férjemet, ha agyonvernék, akkor is kitartana az elvei mellett. De te... Hagyjuk. Ha férfi lennél, odaállnál az élre, és ott mutatnád meg, hogy ki vagy.

Csobádi most már nem mert ránézni az asszonyra.

— Mi elmehettünk volna jobb helyre is. Jobb faluba, vagy állami gazdaságba, de a férjem idejött, nem fél a sok munkától. Te meg eljössz könyörögni, hogy kimaradhass a tsz-előkészítő bizottságból. Nem szégyelled magad? Akkor lépsz be majd, ha már túl lesznek a nehézségeken, ha már minden lesz a termelőszövetkezetben, ha már nem kell bajlódni? Hát lépjél be aztán, de akkor ne tartsd magad olyan okosnak! És ne dicsekedj, mert nincs mivel dicsekedned! Én csak egy asszony vagyok, nem tanultam, nem jártam még szemináriumra sem, de azt látom, hogy ki a rendes ember. Én a férjemet nem szerettem. Úgy hozott össze vele a sors, tudja fene, hogyan. De most nagyon becsülöm. Nézd meg, mit csinál. Éjjel-nappal dolgozik, és nem magáért, hanem másokért.

Tovább nem folytatta, úgy gondolta, hogy a többi, ami a fejében van, már nem tartozik Csobádira. A férjére gondolt, talán sokkal melegebben, mint eddig bármikor. A nehéz küzdelemben kezdte megismerni az embereket.

Csobádi még egyszer megpróbálkozott. Szépen, kedvesen beszélt.

— Ne hamarkodd el a dolgokat! Rosszul ismertél meg, hidd el. Mással is előfordul... Egy életet megváltoztatni nem könnyű...

— Tudom — szólt bele Soósné. — Nem is az ellen van kifogásom.

— Hanem?

— Nem tudlak szeretni.

Csobádi sóhajtott.

— Akkor nem is szerettél...

— Lehet... Megtetszettél, és nem gondolkoztam.

Csobádi mosolyogva lépett az asszonyhoz.

— Szeretlek — mondta —, és te is szeretsz. Tudom, hogy szeretsz.

— Nem...

Csobádi egy ideig hallgatott, mintha a hallottakon gondolkodna, aztán egyszerre megszólalt.

— Leszel te még az enyém.

Gúnyos mosoly szaladt az asszony szájára, szép szemöldöke felemelkedett, és megcsóválta a fejét.

— Soha! Érted?! Soha!

— Majd meglátod.

Soósnénak elfogyott a türelme.

— Hát idefigyelj! — mondja kihívóan. — Ha egyedül lennél férfi ezen a földön, még akkor sem! Nem kellesz, értsd meg! Egy percig sem kellesz soha!

Csobádi felállt, és ingerülten, gúnyosan vágta a szemébe:

— Én azért se mondok le rólad! Nem hagylak nyugton, meg fogod látni. Csak azért is...

Az asszony gondolkodás nélkül válaszolt.

— Szólni fogok a férjemnek.

Csobádi elnevette magát.

— Azt is elmondod neki, hogy a Marosparton voltunk?

Soósné szinte reszketett a dühtől. Most már gyűlölte és utálta is Csobádit. Gyűlölte a gyávaságát, és utálta a pimaszságát. Arcára félreérthetetlenül kirajzolódott a férfi iránti megvetés.

— Te utolsó! — szisszegte.

Ez már olyan pofon volt, amit Csobádi nem tudott elviselni. Felállt, és kinuitotta az ajtót.

— Ezt megkeserülöd! — mondta, és elment. Becsapta maga mögött az ajtót, azzal sem törődött, hogy valaki meglátja. Máris meg akarta mutatni, hogy ő kicsoda.

Részlet a szerző regényéből.

Az orosz hősi hazaszeretet
GLINKA OPERÁJÁBAN

Szegeden szólalt meg Magyarországon először Ivan Szuszanyin című operája, amely a maga teljes egészében tükrözi nemzete hősi életfelfogását. Zenei nyelvezetének forrása az ősi orosz népzene. Kortársai közül senki sem tudta oly tisztán felidézni a »lassú énekek« orosz hagyományát, mint ő. (Pl. az evezősök kórusában.) A világ zenekultúrája korabeli vonásainak összeolvasztásából és feldolgozásából alakul ki stílusa. Műveiben az énekszerű dallamosság uralkodik, zenei eszközeivel is ezt segíti elő. A szólamok szabad mozgékonysága rajzszerűen ívelődik, harmóniája e vonalak szabad összefonódásából keletkezik. A zenei színérzékenység igazi mestere, a zenekar újszerű hangzása Európaszerte meglepetést keltett korában.

Külföldről hazatértekor, 1834-ben írja egyik barátjának: »Fő dolog a témaválasztás. Mindenesetre teljesen nemzeti lesz operám, nemcsak zenéjében, hanem témájában is.« A XIX. század szokásos zenedrámái a főhőst nagy áldozatkészségre sarkallják, önzetlenül azért, akit szeret, s ezzel megmenti annak életét. Ebben az úgynevezett »szabadító operában« szűkebb, egyéni jellegű a főhős megformálása, míg Ivan Szuszanyin egyénisége nem választható el a nemzet és az állam történelmi sorsától. A családja körében szerényen élő gazda forrón szeretett leánya, Antonyida esküvőjét csak az ellenség kiűzése után látja jónak. Az esküvő napjának legmeghittebb hangulatában is kész nemzetéért minden egyéni boldogságkeresést félretéve életét áldozni.

A címszerepet játszó *Szalma Ferenc* művészi pályájának eddig legmagasabb csúcsát érte el, szárnyaló baritonja nagyszerűen érvényesül az I. és III. felvonásban, de különösen a IV. felvonás búcsúáriájában.

A III. felvonásban megjelenő Ványa, *Ivánka Irén*, a kamaszfiú alakításában, mélyzengésű mezzoszopránjával, tökéletes zenei és színészi átélésével őszinte elismerést váltott ki.

Az opera lírai színét megadó fiatal pár, Antonyida és Szobinyin, — *Berdál Valéria* és *Vargha Róbert* — nehéz regiszterű szerepükben tudásuk legjavát adták.

A II. felvonásban a lengyel királyi udvar színpompás bemutatásában *Horváth József* és *Gaál József*, valamint *Radnóthy Éva, Nagy Rózsa, Putnik Bálint* nagyszerű karakter-megformálással járultak hozzá a darab sikeréhez.

Jelentős szerep jutott a színház balettkarának is, az ünnepelt szólótáncosokkal, akik a francia operastílus követelménye szerint majd egy felvonásnyi balettprodukciót mutattak be nagy sikerrel.

Az opera a népet, mint egységes, hatalmas egészet mutatja be a sokszínűen megszólaltatott kórusjelenetekben. Nehéz feladatukat igyekeztek maradéktalanul megoldani. Ebben jelentős feladata van *Szalay Miklós* karigazgatónak. A Szegedi Zenebarátok Kórusa a II. és IV. felvonás tömegjelenetében alkalmasan egészítette ki a sokat fejlődött színházi énekkart.

Az országos hírű bemutatóhoz méltók voltak *Varga Mátyás* Kossuth-díjas érdemes művész színpadképei, *Márk Tivadar* Kossuth-díjas művész jelmezei, *Hamara Irén* koreográfiája.

Az opera bemutatása Szegeden művészi hőstett volt, amely elsősorban *Vaszy Viktor* igazgató-karmester és *Békés András* rendező érdeme. Hosszú idő aprólékos munkája, művészi gondosság és nagyvonalúság bőségesen kamatozott a bemutatóban.

A rendezés minden mozzanata a zenedráma lelkét, hangulatát igyekezett kidomborítani, bár némely tömegjelenetnél nem a legsikeresebb megoldásokat választotta.

Glinka operájának bemutatása zenei ünnep volt. Az opera zenei, drámai kifejezését *Vaszy Viktor* nagy belső tűzzel, művészi átéléssel, óriás kézként fogta élő egésszé.

— *szaszé* —

Füredi komédiások
ÚJ OPERETTBEMUTATÓ A SZEGEDI NEMZETI SZÍNHÁZBAN

Három szerző — *Hajdú* Júlia, *Kaszó* Elek és *Tóth* Miklós — új operettjét üdvözölhettük a Szegedi Nemzeti Színházban, a sokat ígérő *Füredi komédiások*-at. A magyar színjátszás hőskorából, a Dunántúli Színjátszó Társaság életéből merített téma feldolgozása szinte kínálkozott avatott szerzők tolla alá. A több mint egy és negyedszázados távlatból kiragadni és megmutatni a lényeget, a feudális úri Magyarország lenézett komédiásainak életét, nem kis feladat. A három szerzőnek mind zenében, librettóban és dalszövegben többé-kevésbé sikerült is operettet írnia az egyébként hálás témából. De csak operettet írtak a szokványos utakon járva, és nem alkottak újat, valamiképpen elszakadva a nagy operettszerző mesterektől összefogott kerettől.

A téma frissesége mindenképpen megérte volna pedig a bátrabb kísérletezést, még ha kevesebb sikerrel járt volna is, mint a megszokott feldolgozás, amely derűs hangulatával megpróbált emléket állítani a magyar színészet úttörőinek. A szándék azonban csak szándék maradt, a mese elvész a sok körítésben, a darabban egyébként mindenütt helyénvaló helyzetkomikumban, s a kicsit elcsépelt szerelmi történetben, amely annyiszor szövődött már operettekben fess katonatiszt és csinos színésznő között. A mese tulajdonképpeni szála ezen a szerelmen fut végig a színészi hitvallásig, amely a magyar nyelv, a magyar kultúra szépségének tolmácsolását jelentette.

Sajnos, a füredi komédiások szerepe és jelentősége eltörpül Pataki Vilma színésznő (*Iván* Margit) és Sümeghy Károly ulánuskapitány (*Bordás* Dezső) szerelme mellett. A színpadot ez a szerelem uralja, s mellette Málika (*Lehoczky* Zsuzsa) és Bogdán (*Lakky* József) egyébként kedves egymásra találása.

A rendező *Makai* Péter segíthetett volna az arányok helyes helyreállításában, s néhol egy-két húzás szükségességét a szerzőkkel is meg lehetett volna értetni. Unalmas például többszöri megismétlése a Bogdán, a tábornok és a pincér hagymás-rostélyos jelenetének. Ami egyszer jó és hatásos, az nem biztos, hogy megismételgetve nem laposodik-e el a hiánytöltő szerepig. Ez esetben így van.

A jó színészi munka mindenesetre »feldobta« a darabot, különösen pedig *Iván* Margit kulturált énekhangja, játéka aratott sikert. *Bordás* Dezsőt — nem szerepe miatt — ugyancsak mellette kell említeni, valamint *Lehoczky* Zsuzsát és *Lakky* Józsefet sok derűt kiváltó, mókázó alakításáért. A Duducz-házaspár (*Katona* András és *Décsy* Györgyi) játéka nem egyenrangú feleket tükrözött. Az utóbbi szereplése halványabb volt, mint amit általában nyújtani szokott. *Káldor* Jenő tábornokja egyaránt otthon van a darabban és a színpadon, *Király* Levente tisztiszolgája a legjobb alakítások közé tartozik. *Károlyi* István rokonszenves színházigazgatója s *Mezey* Lajos Szépvölgyi színésze íróilag is sikeresebben megrajzolt típus.

Említésre méltó *Zádor* István, *Árkos* Gyula, *Halmágyi* Mihály, *Meződi* Erzsébet, *Bárány* Pál, *Gaál* Ferenc és *Székelyhidy* György játéka egy-egy epizódszerepben. A zenekar munkáját *Várady* Zoltán karnagy biztos kézzel állította az előadás szolgálatába. *Mezey* Károly koreográfiája nem túl igényes szerepet adott a tánckarnak. *Sándor* Sándor díszletei kifejezők és modernvonalú megoldást tükröznek. *Bene* Jánosné és *Horváth* Ferenc jelmeztervezése és *Mánik* László maszkmesteri munkája többnyire megegyezik a kor és egyéniség nagyvonalú rajzával.

L. F.

LŐDI FERENC:

Szerelmes ének foglyai*

VALLOMÁS

Tíz év oly hamar elsuhant veled,
hogy nem jutott még időmből csodálat
utána nézni: hová, merre megy
s mi volt nekünk, mit életünk tovább ad?

Gondok, szépségek, — annyi lobbanás,
mint ezerarcú prizma visszafénylik:
törések, lázak s újra folytatás,
s majd testünk-lelkünk sorra mind fölélik.

Te voltál minden kezdet énnekem,
s veled közel az örök végtelen,
és nincs erősebb hit a szerelmednél.

Hozzám csapódtál, egy a sok közül,
magamhoz kötve magad őrömül,
mintha szerelmes ének foglya lennél.

MÉLYSÉG

Mintha szerelmes ének foglya lennél,
jöttél velem, még alig hajnalon,
úgy látva csak, mint aki nagyon lent él,
s ha fényre jut, még tapogat vakon.

Szomjúság, éhség! — melyik volt először,
ahogy falatra, kortyra ráng a száj,
s a hiány egyre fájva, égve tör föl,
és idegekbe tép, a húsba váj.

Mi voltunk tán az első nemzedék,
akik nem öltünk s nem mondtuk: elég!
Mégis miértünk szóltak fegyverek.

A tömeg, mint vöröslő nap, ha felkél...
Nélküle, látod, soha nem lehetnél
szigetre zárva bennem, — rejtelek.

KÉTELY

Szigetre zárva bennem, — rejtelek;
körös-körül mély tenger háborogja
örök mozgását, kedvét, kedvedet,
s létében léted — öröme és gondja.

Nincsen menekvés, parttalan sziget
rántott magához — hegyek, ingoványok —,
ahogy csak lenni tudtam a tied:
bejárhatatlan sziget-voltom járod.

Viharzó lélek s csöndes elbukás
váltják egymást és újra összegeznek,
s mindegyre csak, hogy holnap újra lásd.

Kettős énemmel hányszor öltelek meg,
és mégis újra szült a vágy, a test, vér,
ahogy szeretlek, ahogy megszerettél.

CSÓKJAIM

Ahogy szeretlek, ahogy megszerettél,
az olthatatlan hűség egy veled,
hogy vele élj, vagy jajjal belevesszél.
Ki tudja, előbb melyikünk temet?

Ki éli túl a másiknak szerelmét,
— kirakva múltunk mozaik kövét,
bolygatva alvó érzéket és elmét, —
szivárványt vonni fölém vagy föléd?

Hol járnak akkor ők, a fiaim
s lányom, e három belőlünk kivált
világ, világok, legszebb csókjaim?

Bennem még minden érettük kiált,
s lehet, hogy korán kérdezem ma még:
lennél-e újra kezdet s majd a vég?

* Részletek egy szonettkoszorúból.

Néhány SORBAN

— **Tizenkét ország** irodalomtörténészei vettek részt a Weimarban rendezet és a Goethe-kutatás problémáival foglalkozó ötnapos megbeszéléseken.

*

— **A drezdai állami színház** nagy sikerrel mutatta be Alexej Arbusov „Irkutzki történet" című színművét, ami az idei színházi szezon legnagyobb sikere a Szovjetunióban.

*

— **A Magyar Nyelvtudományi Társaság** szegedi csoportja október 16-án felolvasó ülést tartott. Az ülésen dr. Rácz Endre olvasta fel tudományos dolgozatát.

*

— **A Bolgár Művelődési Intézet** két vezetője — Pasev Marin és Bojka Marinova — Szegedre látogatott. Ittlétük alatt rendezte meg a Hazafias Népfront a Petőfi Sándor Művelődési Otthonban az általános iskolások részére a „Ki tud többet Bulgáriáról" című szellemi vetélkedő játékot.

*

— **A Szegedi Móra Ferenc Múzeum Képtárában** a szeptember 29-én megnyitott „Az imperialisták kémtevékenysége a Magyar Népköztársaság ellen" című kiállítás október 20-án bezárta kapuit. A kiállítást több mint harmincezer látogató tekintette meg.

*

— **Az Országos Filharmónia** idei első bérleti hangversenyét október 23-án a Központi Egyetem aulájában tartották meg. A műsoron fellépett a Bartók Béla Filharmónikus zenekar és a Szegedi Zenebarátok Kórusa — vezényelt Vaszy Viktor.

*

— **A Szegedi Juhász Gyula Művelődési Otthonban** Perényi István, a „Dél-Magyarország" külpolitikai rovatvezetője tartott előadást „Új államok Afrika térképén" címmel. Az előadás után bemutatták a „Titokzatos Afrika" és az „Ünnep Tuniszban" című filmeket.

*

— **A Szegedi Kenderfonógyár Irodalmi Színpadán** „Küzdelem a szabadságért" címmel előadás-sorozat indult. Az első előadást „Az 1848—49-es szabadságharctól az Októberi Szocialista Forradalomig" címmel Pávó Ferenc és Waldmann József állították össze — rendezte Jároli Jenő.

*

— **A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége** klubhelyiségében a Vasutas Szakszervezet fennállásának 15. évfordulója alkalmából vasutas újítási kiállítás nyílt a Vasutas Szakszervezet megyei bizottsága rendezésében.

— **A berlini Humboldt egyetem** fennállásának 150. évfordulója alkalmával rendezett ünnepségeket Kurt Hager professzor nyitotta meg „Humanizmus és tudomány" címen megtartott előadásával.

*

— **A Deutsches Theater** hatnapos vendégszereplése Szófiában Friedrich Wolf „Mamlock professzor" című színművének előadásával nagy sikerrel ért véget.

— **A Szegedi November 7. Művelődési Otthon** október 17-én nagy sikerrel mutatta be Kacsóh Pongrác: János vitéz című háromfelvonásos daljátékát.

*

— **A lengyel kultúra** berlini házában az NDK írói: Anna Seghers, Ludwig Renn, Bruno Apitz és Harald Hauser találkoztak a mai lengyel irodalom képviselőivel: Sztaniszlav Wygodzkival, Gustav Morcinekkel és Franciszek Fenikovskival.

GÁL SÁNDOR:

Várakat épít a szél

Várakat épít a szél a fellegek szürke hadából,
s zászlónak oda tűzi a nap csupa-tűz lobogóját,
s lángol az ég, mint éjjel a szalmakazal, ha tüzet fog.
Nagy nehezékként jönnek az északi tájról a felhők,
hamvad a tűz, erejét már bukva siratja a napfény,
s hull az eső. Ez az ősz gyönyörű, doboló muzsikája,
melyre a rőt levelek szédülve lehullnak a fákról.
Volt-e olyan, aki még nem nézte az őszi esőket
ablakon át a melegről visszamerengve a nyárra,
dudolva, karikát eregetve a gyatra pipából?
Volt-e, akit még nem ragadott el az őszi borongás,
hogyha a szél szigorúan földre teríti a lombot,
s erdőben tekeregve térdig is jár az avarban,
s régi bokrok melegétől fűtve csatangol az ember?
Volt-e, kinek sohasem juttatta az ősz az eszébe:
múlik az év s az időt megfogni még senki se tudta,
s bármilyen titokban is él az idő, megfogja az embert,
számon kéri, vajon mire fordította az évet,
érdemes volt-e, hogy élt vagy semmi se látszik utána,
mintha a vízben a hal enyhén kanyarogva elúszik.
Nem szaporítom a szót, hiszen elmélkedni se kedvem
s erre való órám sincs — éljenek ezzel a bölcsek.
Én magamon az idő súlyát felmérni se tudnám —
nem lehet azt felmérni, melyből egy szikra se nincs még.
Hull az eső. Levelét leteríti a szende platán is,
halk hegedű-zene száll, visszhangja a hajdani nyárnak,
s mostani hívogatója messzefutó szerelemnek.
Engem is elhagy-e majd az a vágy, ami vinne utánad,
csendesedik-e a szív, mely mélytüzű álmokat érlel,
halkul-e majd az a szó, mely elviszi néked a verset
s elviszi illattal, mézzel telt öblös edényét,
súlyos ajándékát az itteni drága napoknak.
Állok az udvaromon. Monoton dalokat nyög a hársfa,
rőt koronáját hajladozással tartja fejében.
Nézd a titáni komor jegenyéket az alkonyi pirban,
még a nap is felnéz rájuk, s úgy csukja szemét le,
s szédülten lebukik valahol a hegyek kosarába.
Bomlik az éjszaka már. Bakacsin takarót hoz az alkony,
s gyermeteg fényeket ringat az ég nagy anyányi ölében.
Rezzen a szíven a húr, halk hangodat hallom aléltan,
s álmom is téged idéz fel végre, a csönd ha elaltat.

KÖNYVVEL
KÍVÁNJON
KELLEMES
KARÁCSONYI ÜNNEPEKET
ÉS EREDMÉNYEKBEN GAZDAG ÚJ ESZTENDŐT!

SZEGEDI KÖNYVESBOLTJAINK:
205. SZ. KÖNYVESBOLT, KÁRÁSZ UTCA 5.
207. SZ. KÖNYVESBOLT, OSKOLA UTCA 8.
ZENEMŰVEK, ANTIKVÁR
ÉS IDEGENNYELVŰ KÖNYVEK BOLTJA
KÁRÁSZ UTCA ÉS DUGONICS TÉR SAROK!

Könyvekről

Nem baj, ha költő nem leszel

(Bp., 1960. Európa Könyvkiadó)

„Nem baj, ha költő nem leszel, Honpolgár légy — ez kötelesség!"
(NYEKRASZOV)

INNA GOFF kisregénye az 1928-ban született szovjet írónő sorrendben negyedik megjelent kötete: tehetséges, jó életismeretről tanúskodó, érdekes írás. A mai szovjet főiskolás fiatalok hétköznapjai — apró gondok, problémák és titkos álmok — elevenednek meg a könyv lapjain; érdekesen, fordulatosan, a fiatalság derűjével és friss, hangulatos élményeivel átszőve bonyolódik a cselekmény.

A vidékről Moszkvába kerülő Viktor Nazarov áll az események központjában, aki geológus szeretne lenni, de felvételi vizsgája nem sikerül. Elkeseredésében a város utcáit rója, mígnem egy szerencsés fordulat következtében az Irodalmi Főiskola hallgatója lesz.

Lemond-e terveiről, vagy belenyugszik a történtekbe? — e kérdésre keres választ az írónő, s közben felvonultatja a mai szovjet élet sok érdekes alakját. Amikor egy-egy diákot vagy tanárt ábrázol, remekül sikerül alkalmaznia a sajátos, enyhe humort, s különösen fiatal hőseit sikerül maradandó színekkel megrajzolnia. E fiatal alakok rajza átlátszóan tiszta, tisztán éreznek és gondolkodnak. Érezzük, hogy ezek a hősök a szocializmus, a béke neveltjei. Igazi mai diáktípusok, akiknek egyéni élete gondtalan ugyan, de mégis vívódnak a közösség, az egész szovjet társadalom problémáival.

Finom lírával, egyszerű, tiszta művészi eszközökkel ábrázolja *Inna Goff* e fiatalok érzelmeinek rezdüléseit. Viktor és Arisa kibontakozó szerelmének rajza formai szempontból is érdekes. A két fiatal szinte alig találkozik, a mű mégis azt sugallja, hogy a közös életcél: a másokért végzett munka az egyre közelibb, végleges egymásratalálás záloga.

A szárnyaikat bontogató író- és kritikus-jelöltek alakjainak rajzával párhuzamosan *Inna Goff* felveti az idősebb nemzedék problémáit is. Amikor azonban Viktor tanárának sorsát boncolgatva végigkövet egy majdnem kisiklott életutat, érzésünk szerint a kisregény művészi egysége megbomlik, lassul a tempó, szürkülnek a színek.

A befejezés állítja vissza a művészi egyensúlyt, amikor hősünk a Nyekraszov-idézet jegyében hátat fordít a főiskolának, s elindul a szibériai tajgákba, elindul a küzdés, a harc útján, hogy teljesítse az egyéniségéhez szabott nyekraszovi kötelezettséget.

Kovács Borbála

JÁTÉK A MŰZEUMBAN

HUSZTY TAMÁS írásai

(Bp., 1959. Magvető Könyvkiadó)

Huszty Tamás első kötete két kisregényt tartalmaz. Mindkettő sűrű atmoszférájú, tömör, jó lélekábrázolási készségről tanúskodó munka — egy igen tehetséges író indulásának első állomása.

A címadó kisregényben feldolgozott izgalmas, romantikus történet a felszabadulás előtt játszódik. Egy esztergomi paptanár tragikus szerelmi története és halála, valamint egy hatodikos gimnazista felnőtté érlelődésének folyamata áll az elbeszélés centrumában. A tanár magános, eleve bukásra ítélt lázadó, aki a kispolgári erkölcs fertőjéből menekülve a szerelemben keres vigasztalást, de itt is végzetesen csalódik. A bukáshoz vezető út írói végigkísérése nagyon pontos, de a magános lázadás és bukás problematikájának ábrázolása csak arra elég, hogy az író szűk keretek között mozgó társadalombírálatot mondjon az ellenforradalmi Magyarországról. A kisdiák lelki megrendülése, bizalomvesztése viszont azt mutatja, hogy már korán meggyűlölte a megaláztatást, a fojtogató kispolgári légkört, s talán majd másfajta lázadásra is képes lesz.

A második kisregény témája a legközelebbi tragikus valóságot, az 1956-os ellenforradalom vérengzéseit idézi. Egy idős, reszketeg munkásasszony fiát kivégzik a budapesti pártház előtt. Hogyan keresi az anya görcsös fájdalommal, majd egyre világosabban tisztuló fejjel, harcra kész szívvel a drága holttestet — ezt mondja el Huszty Tamás. A jellemeket átformáló lelki folyamatok ábrázolásában művészete itt új színekkel gazdagodik, a munkásasszony öntudatra ébredésének útját végigkísérve a legjobb gorkiji hagyományokat követi. Egyedül a halott fiú barátja magáratalálásának írói indoklása érződik halványnak; ez a halványabb színfolt azonban nem ront lényegesen az összhatáson, s nyugodtan állíthatjuk, hogy az ellenforradalmat témául választó írások között Huszty Tamás kisregénye számottevő alkotás.

Marosán Blanka

A KÖZGAZDASÁGI ÉS JOGI KÖNYVKIADÓ

KIADÁSÁBAN JELENT MEG:

MAGYAR STATISZTIKAI ZSEBKÖNYV 1960. 254 old. Műanyag kötésben		20,— Ft
BUDAPEST STATISZTIKAI ZSEBKÖNYV 1960. 300 old.	„ „	20,— Ft
MUNKÁS NAPOK, HARCOS ÉVEK — Másfél évtized a számok tükrében 130 old.	Diszkötésben	45,— Ft
Cotel Kornél: ***A GÉPGYÁRTÁS PROGRAMOZÁSA*** (Vál alatti Kis könyvtár sorozat) 118 old.		6,— Ft
A PÉNZINTÉZETEK MŰKÖDÉSE ÉS KAPCSOLATUK A GAZDÁLKODÓ SZERVEKKEL ÉS A LAKOSSÁGGAL		78,— Ft
Horváth Jenő: ***BEVEZETÉS A LEVELEZÉSI ISMERETEKBE***		34,— Ft
Jogi szakkönyvek:		
Dr. Révai Gyula—dr. Vaszilievits—Sömjén László: ***AZ ÉPÍTÉSI SZERZŐDÉS*** 494 old.	kötve	50,— Ft
Hexendorf Aliz: ***A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEK ÉS A TERMELŐSZÖVETKEZETI TAGOK ADÓZÁSA*** 82 old.		6,— Ft
AZ ADÓK, ILLETÉKEK, VÁMOK ÉS EGYÉB ADÓJELLEGŰ KÖTELEZETTSÉGEK HATÁLYOS JOGSZABÁLYAI 1004 old.	kötve	139,— Ft
Dr. Bacsó Jenő: ***ÖRÖKLÉSI JOG*** 154 old.		11,— Ft
A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVE 536 old.	kötve	70,— Ft
A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV HATÁLYBALÉPÉSÉRŐL SZÓLÓ 1960. ÉVI 11. SZ. TVR ÉS MINISZTERI INDOKOLÁSA — BETŰRENDES TÁRGYMUTATÓ „A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVE" C. KÖNYVHÖZ ÉS AZ 1960. ÉVI 11. SZ. TVR-HEZ 96 old.		7,— Ft
Peschka Vilmos: ***A JOGVISZONYELMÉLET ALAPVETŐ KÉRDÉSEI*** 220 old.		26,80 Ft
Dr. Kulcsár Kálmán: ***A JOGSZOCIOLÓGIA PROBLÉMÁI*** 276 old.		33,— Ft
Külkereskedelmi szótárak:		
MAGYAR—NÉMET KÜLKERESKEDELMI SZÓTÁR 280 old.	kötve	42,—
MAGYAR—ANGOL KÜLKERESKEDELMI SZÓTÁR 196 old.	kötve	32,—
MAGYAR—OROSZ KÜLKERESKEDELMI SZÓTÁR 126 old.	kötve	24,50
MAGYAR—FRANCIA KÜLKERESKEDELMI SZÓTÁR 244 old.	kötve	37,50

Árusítják a könyvesboltok!

Szakkönyvesboltok:

KÖZGAZDASÁGI ÉS JOGI KÖNYVESBOLT
Budapest V., Nádor utca 8.

EÖTVÖS LORÁND KÖNYVESBOLT
Budapest V., Kecskeméti utca 2.

DÉLI HARANGSZÓ

A Magvető Könyvkiadó *Fiatal Írók* sorozatában jelent meg *Szűcs András* első elbeszéléskötete. Biztató tehetségről valló írásai a paraszti és városi élet, a felszabadulás előtti diáksors problémáival foglalkoznak.

Legsikerültebb novellájában *(Mi is emberek vagyunk)* már a cselekmény kibontakozásakor adott egy olyan feszültség, ami a megoldáshoz érve pontosan a tetőponton delel: íróilag teljesen megindokolja, miért üti le a nyomor bilincseitől, a megalázottságtól megszabaduló főhős csalással, tolvajlással vagyont szerző sógorát.

Az okos kompozíció, az igényesen formált tartalmi elemekre épülő konfliktusok egyéb elbeszéléseiben is biztos tollú írót sejtetnek. Ilyenek a múlt kispolgári erkölcseit leleplező, a rideg, zord hangulatokkal terhes régi diákéletről szóló írások *(Az óráséknál, Tétova ifjúság)*.

A fentiek ellenére mégis úgy érezzük, hogy a kötet elbeszéléseiben megbújik egy bizonytalan, főleg a teljes életismeret hiányából adódó gyengeség. Többször nyilvánvalóvá lesz, hogy Szűcs András még nem éli át, nem ismeri elég mélyen napjaink ezernyi problémát felvető, témát kínáló valóságát. A szocializmus építésében dolgozó egyszerű emberekre pl. sokkal formálóbban hatott az eltelt majdnem másfél évtized, mint ahogy az a *Déli harangszó* c. novella hősének, Csontó Pálnak gondolataiból és tetteiből érződik.

A sematizmus, a sablon veszélye ugyancsak felbukkan még a fiatal novellista írásaiban. Ezek azonban a kezdő író szokásos hibái, s ha nyomatékosan, örömmel kommentáljuk, hogy Szűcs András nyugodt, tempós előadásmódja a magyar próza legjobb hagyományait követi, hogy nagy írói gonddal igyekszik tolmácsolni megújult világunk törvényeit, akkor Szűcs András írói fejlődését illetően nem lehetünk borúlátók.

Rideg István

LENIN ÉS TOLSZTOJ

Ötven évvel ezelőtt halt meg Lev Tolsztoj, az orosz próza egyik legkiválóbb művelője. A félszázados évforduló alkalmából jelent meg a Kossuth Kiadó által összeállított nagyon ízléses kis kötet *V. I. Lenin Lev Nyikolajevics Tolsztojról* címen.

Lenin itt közreadott tíz — részben vagy teljes egészében — Tolsztojra vonatkozó cikke mintaszerű teoretikus munka, alapja minden későbbi Tolsztoj-értékelésnek. Kitűnő példája annak, hogy megfelelő történelmi távlat nélkül is ki lehet jelölni egy írónak a kor irodalmában elfoglalt helyét, lehet róla időtálló véleményt alkotni, csak meg kell találni a művész világnézetének kulcsát.

Tolsztoj munkássága — hangsúlyozza Lenin — az 1861 és 1905 közötti, a reform utáni és a forradalom előtti feudál-kapitalista, feltűnően ellentmondásos fejlődést mutató Oroszország hű tükre. A jobbágyfelszabadítás nem szüntette meg teljesen a feudalizmust, a kisparaszti gazdaságokat csak később szivta fel a nagybirtok, és tette tönkre az egyre erősödő kapitalizmus. A parasztkérdés megoldatlan maradt, és mindinkább megoldásra várt. A változás valamilyen formáját maga a parasztság sürgette a legjobban, mozgolódása a századforduló, sőt az 1905-ös forradalom legfontosabb összetevőjévé vált.

Erre a tényre hívta fel a figyelmet és ezt ábrázolta Tolsztoj, ha nem is elsőnek, de a legnagyobb művészi erővel. A néphez való közelségén alapuló patriarchális szemlélete hozzásegítette ahhoz, hogy csaknem belülről szemlélje és mélyen átérezze az orosz parasztság küzdelmeinek jogosságát, ami növelte művészetének hitelét, fokozta írásainak pátoszát.

A művész át tudta lépni a patriarchális szemléletből fakadó korlátokat, a gondolkodó azonban nem. Feltétlen elismerést érdemel az a lelkiismeretesség, morális komolyság, amivel Tolsztoj a bajok megoldását keresi, társadalmi programja azonban — mihelyt a vallás miszticizmusával és a keleti népek sajátjaként felfogott prenarodnyik szemlélettel párosul — rossz irányba siklik, és végül peszszimizmusba, a »ne állj ellen erővel a gonosznak« filozófiájába torkollik. Így a tolsztojizmus — akár a többi utópista elmélet — nem tartalmaz több pozitívumot a kapitalizmus alapos bírálatánál.

»Tolsztoj hatalmas erővel és őszinteséggel ostorozta az uralkodó osztályokat, rendkívül szemléletes módon leplezte le, milyen hazugok mindazok az intézmények, amelyek segítségével a mai társadalom fenntartja magát: az egyház, a bíróság, a »törvényes« házasság, a polgári tudomány« — írja Lenin. Ezzel Tolsztoj a tömegek millióinak adott hangot. A társadalombírálatot a maga sajátos ideológiájával hosszabbította meg, de az általa javasolt megoldás a proletariátus harcainak korszakában már mélységesen anakronisztikus volt. Tolsztojtól meg lehet tanulni a reakciós osztályok gyűlöletét. Az ellenük való harc módjára a munkásosztály tanít. Tolsztoj kissé rosszallólag állapította meg: az orosz nép hamar megtanulta, hogyan lehet forradalmat csinálni. Lenin hozzátette: kár, hogy nem tanulta meg egészen.

Bátor társadalombírálata miatt mindig fegyvertársának érezte Tolsztojt az orosz nép. Ezzel magyarázható, hogy az 1905 és 1909 közötti szünet után éppen a halálát követő napon rendezett először tüntetést a pétervári munkásság és diákság.

A korabeli liberális sajtó »kegyeletsértés«-nek minősítette a nép forradalmi megmozdulásait. Frázistól csöpögő nekrológokkal gyászolták a »nagy író«-t, a »kor lelkiismereté«-t, csodálattal adóztak a »nagy szintézis«-t megteremtő lángelmének. Ezeket a nézeteket kontrázva fejtette ki Lenin, hogy Tolsztoj sem filozófiájában, sem társadalmi-politikai nézeteiben nem tudott szintézist alkotni; művészete és ideológiája között széles szakadék tátong; életműve éppen ezért válhatott korának objektív tükrévé, mert olyan ellentmondásos, mint maga a kor. Ha nem is tudta megoldani, de mindenesetre felvetette a demokrácia és a szocializmus kérdését. Nevét azért kell együtt emlegetni a korabeli munkásmozgalommal, mert az új osztály tudott helyes megoldást javasolni az általa felvetett társadalmi problémákra.

KAPOSI MÁRTON

Fekete ünnep

(Bp., 1960. Magvető)

Az első kötetével nyilvánosság elé lépő, alig huszonöt éves *Orbán Ottó* költészetének fő motívumaiban a mélyen érző, gondolkodó ember problémái és érzései nyernek művészi megfogalmazást. A múlt sötétjét idéző versek színeiben ott komorlik a háború embertelen borzalma, az elszabadult pokol, a halál riasztóan éles, tökéletes képe. De a lágerek és koncentrációs táborok, az értelmet vesztett életek ábrázolásában — a sötét tónusok mellett — mindig megcsendül az igaz és mély emberi bizakodás, a tudatos és határozott optimizmus hangja: *»Az ember többet elvisel / Annál, amennyit képzel / Túlélem. Megyek fényes, sima arccal, / sorsom az ég befogadja egészen«*. Ez az optimizmus határozza meg legtöbb — múltat, szenvedést, fájdalmat idéző — versének alaphangját.

Az emberi élet örök problémáihoz, a konvencionális lírai témákhoz — szerelem, sors, elmúlás, magány — ugyancsak avatott tollal, megfontolt biztonsággal nyúl. Különösen szerelmi költészetét érezzük egységesnek: e szerelmi líra képsoraiban a halál és az élet, a természet és a végtelenség problematikája nagy, vonzó harmóniában cseng össze, s olyan vonulattá formálódik, amely tiszta költői zenéjével értékes, jellemző vonás az új magyar költészet arcán.

A filozofikus mélység, a politikus igazságkeresés motívuma teszi még teljesebbé Orbán Ottó lírájának egészét. Egyértelmű állásfoglalását ilyen dübörgő verssorokba önti: *»Mi törvényt teszünk, szemünk nyugodt, hűvös tó partján szikla a múltunk, / Élünk és élni fogunk — Ölni is megtanultunk!«*

A gondolatait, érzéseit megjelenítő művészi eszközök: a pontos, találó hasonlatok, a merész, olykor bizarr költői képek (pl. *»arany tehenek bőgése a nyár«, »hűvös holdak legelésznek«* stb.), a versformák gazdagsága — eredeti költői tehetségre vallanak.

Megújult, állandóan változó életünk rajza azonban még nem teljes Orbán lírájában. Hiányzik költészetéből a szocialista embert foglalkoztató bonyolult problémák mély költői átélése és ábrázolása. Orbán Ottó új verseinek e teljesebb életábrázolás jegyében kell megszületniök.

Rozsnyai Jenő

Fából vaskarika

(Csontos Gábor elbeszélései)
(Bp., 1960. Magvető)

Csontos Gábor novelláinak legfőbb erőssége a reális és mélyre ható lélekrajz. A hősök tettei mindig jellemükből fakadnak, és e tetteknek mindig erős a lélektani megalapozása. Különösen sikerült ebből a szempontból *A söder* és a *Törött ágú fa* c. elbeszélés. Az előbbiben a lakásviszonyok és a hivatali bürokrácia kérdését egyénien ragadja meg az író, és az általa ábrázolt, már-már tragikussá váló helyzetekből mindig kicseng valami vonzó optimizmus. Egy hirtelen fellobbant és szétzúzott szerelem története a második elbeszélés, melyben két fiatal hangulatainak és érzelmeinek tükröt tartva mutatja be az író az ellenforradalom okozta lelki katasztrófát. Mindkét elbeszélés maradandó élményt nyújt az olvasónak.

Nem mehetünk el azonban szó nélkül a kötet gyengéi mellett sem. Nagy kár, hogy a falu szocialista átszervezését — amellyel több novellában is foglalkozik — nem tudja megmutatni a maga igazi mélységeivel, nagyságával, lendületével és hatalmas problémáival. A jelenséget ebben az esetben inkább csak felszínesen ragadja meg. (A *Lóvásár* c. elbeszélésében pl. egy árva, műveletlen cseléd minden pszichológiai motiválás nélkül belép a tsz-be.)

Feltűnik az is, hogy az író fejlődésében (főleg a témaválasztás terén) 1956-tal bizonyos törés mutatható ki. Csontos Gábor ugyanis addig évről évre megörökítette benyomásait az őt körülvevő életről, és mindig sikerült lépést tartania azzal. 1956-nál azonban megrekedt. Még az utolsó — 1959-ben írt — novella is ezzel a témával foglalkozik. Ez még önmagában persze nem volna baj, hiszen az ellenforradalommal kell foglalkozni, értékelni is kell, Csontos Gábor azonban, sajnos *csak* ezt teszi. Pedig 1956 óta jelentős változások játszódtak le hazánkban: a munkásság és a parasztság felzárkózott a párt mögé, és az emberek tudata fokozatosan megtisztult az ellenforradalom okozta zűrzavartól. E nagyon fontos folyamatnak a bemutatása hiányzik a kötetből.

Az író feladata most már az, hogy megragadja mai életünk teljesebb képét, műveiben a mai ember ábrázolását művészibbé, gazdagabbá tegye.

Gádorosi Vass István

Mézpergetés

(Bp., 1960. Szépirodalmi Könyvkiadó)

Pál József fiatal pécsi költő első kötete 1954—60. között írott verseket tartalmaz, melyeknek fő ihletője a szelíd, szép dunántúli táj: a Mecsek, a szőlők, az erdők, a tél bundájába burkolódzó világ. A természet nem önmagáért szép e versekben, szépségét az embernek kínálja, »aki szánt ott lent és fütyül a dombsor alján« *(Szél kacarászik)*. Ugyanakkor egyfajta menekülést is jelent: a »napok őrléséből kiszakadva« a költő is a természet örök csendjében keres megnyugvást, kabátjával együtt leveti városa zaját, hogy a zavartalan magányban fürkéssze a tájak és emberi szívek titkait *(A Flórapihenőnél)*. A természetben való nosztalgikus gyönyörködés motívumát halk, bánatos líraisággal festi Pál József, kár azonban, hogy színei nem mindig egyéniek. *Leesik a hó* c. verse pl. — hangulatát és képeit tekintve — Puskin *Téli reggel*-ére emlékeztet.

Néhány versében — mintegy ellentétként — erőteljesen villannak fel a háború borzalmait megelevenítő képek. A szörnyűségek lírai ábrázolásakor szinte naturalisztikus eszközökkel dolgozik a költő, a szörnyeket megfékező emberi erőbe vetett bizalma azonban töretlenül fénylik minden háborús témájú költeményében *(Katonasírok, Lakj csak az Olymposon* stb.).

Igen jól sikerült Pál Józsefnek néhány emberi arc körvonalazása: a múlt keserű, megalázó nyomása alatt felnövő, a szocializmus igenléséig eljutó paraszt, a szitkozódó, de a közös munkát magáénak valló szántóvetők, a kispolgári erkölcs szorításában vergődő figurák rajza emlékezetes *(Hazafelé a népkönyvtárból, Vetők, Vidéki zenés cukrászdában* stb.).

Van azonban ennek az első verseskötetnek két alapvető hiányossága. Egyetlen mondata sincs 1956 nagy megpróbáltatásairól, és eléggé színtelen, vérszegény verseinek munkásábrázolása. *»A város versei«* címet viselő ciklus soraiban nem érezzük a gyárak életének igazi lüktetését; egy mozdonyfűtő s egy szobafestő egyébként sikerült lírai portréja csupán bíztató mozaik. Szocializmust építő munkánk maradandó, teljesebb költői megjelenítésével így Pál József egyelőre adósunk marad.

Müller Géza

BORKEZELÉSNÉL
borbetegségek, borvirág (pimpósodás), barnatörés, és ecetesedés ellen
PANNONIA BORKÉN
tablettát használjunk.

Az áttelelő rovarkártevőket a gyümölcsösben
gyümölcsfaolajjal
(harmadévenként)
sárgaméreggel
(Novendával)
vagy Floristella kénporral főzött
TÉLI HÍGITÁSÚ MÉSZKÉNLÉVEL
írtsuk.
Mészkénlével a gombabetegségek ellen is védekezünk.

BESZEREZHETŐ:

A földművesszövetkezetekben, az állami kiskereskedelmi vállalatok boltjaiban és a vetőmagboltokban.

A gyümölcsfák sebeinek kezeléséhez
FASEBKÁTRÁNYT
használjunk.

Vitaminszegény szalmafélék és ipari eredetű takarmányok etetésekor
PEKK
D-vitamin készítményt adjunk háziállatainknak, egészítsük ki csonterősítő, foszfortartalmú
takarmánycsont-lisztttel

FORGALOMBA HOZZA:

A Műtrágya és Növényvédőszer Értékesítő Szövetkezeti Vállalat és megyei kirendeltségei.

A Szegedi Somogyi Könyvtár megvételre keresi

A TISZATÁJ 1947—1950 évfolyamait.

Ajánlatokat a fenti címre kérünk.

XI. AUTÓJAVÍTÓ VÁLLALAT

SZEGED,
TOLBUHIN SGT. 9—11.

VÁLLAL:

»Csepel« főjavításokat, egyéb típusokban közép- és futójavítást

Személygépkocsi-szerviz és futójavítás 6—22 óráig
Telefon: 50-61

Autómentő-szolgálat éjjel-nappal

Telefon: 50-61 és 22-09

HELYEN ÁLLUNK KÉSZRUHÁBAN

NŐI ÁTMENETI- ÉS TÉLIKABÁTOK
divatos fazonokban és színekben 900 Ft-tól 1800 Ft-ig

NŐI FLANELL HÁZIRUHÁK ÉS PONGYOLÁK
szép színekben és fazonokban 150 Ft-tól

LEÁNYKA ÉS FIÚ KABÁTOK
kiváló minőségben 280 Ft-tól nagyság szerinti emelkedéssel

FÉRFI ÁTMENETI- ÉS TÉLIKABÁTOK
divatos kivitelben 600 Ft-tól 1750 Ft-ig

FÉRFI SPORTÖLTÖNYÖK
nagy választékban 480 Ft-tól

SZEGEDI TISZA ÁLLAMI ÁRUHÁZBAN
SZOLNOKI ALFÖLDI ÁLLAMI ÁRUHÁZBAN
valamint
BÉKÉSCSABAI ÁLLAMI ÁRUHÁZBAN

Könnyű a választás, mert nagy a választék

AZ EGÉSZ ORSZÁGBAN ISMERTEK A

SZEGEDI CIPŐGYÁR

jó minőségű porótalpas női félcipői, ragasztott talpú női szandáljai, valamint fiú és leányka cipői

VÁSÁROLJA ÖN IS A SZEGEDI CIPŐGYÁR KÉSZÍTMÉNYEIT!

TISZATÁJ

A „Tiszatáj" írói munkaközösség lapja
Megjelenik havonként
Szerkeszti a szerkesztő bizottság: Andrássy Lajos társszerkesztő, Bernula Mihály, Fazekas István, Kiss Lajos, dr. Nacsády József, Papp Zoltán társszerkesztő, Rácz Lajos, Sz. Simon István, Varga Mihály
Felelős szerkesztő: dr. Szabolcsi Gábor
Felelős kiadó: Tari János
Kiadja a Csongrád Megyei Tanács és Szeged mj. Város Tanácsa
Szerkesztőség és Kiadóhivatal: Szeged, Bajcsy-Zsilinszky u. 17.
Telefon: 51-98. — Postafiók: 46.
Kéziratot nem őrzünk meg és nem adunk vissza.
Terjeszti: a Magyar Posta.
Előfizethető:
a Posta Központi Hírlap Irodánál (Budapest, V., József nádor tér 1. Telefon: 180-850)
és a kézbesítő postahivatalokban.
Évi előfizetési díj: 24 Ft. Félévi 12 Ft.
Egyéni előfizetések a 61 280, közületiek a 61 066 sz. csekkbefizetési lapra (átutalások az MNB 8. sz. egyszámlára) küldhetők be.
Szegedi Nyomda Vállalat

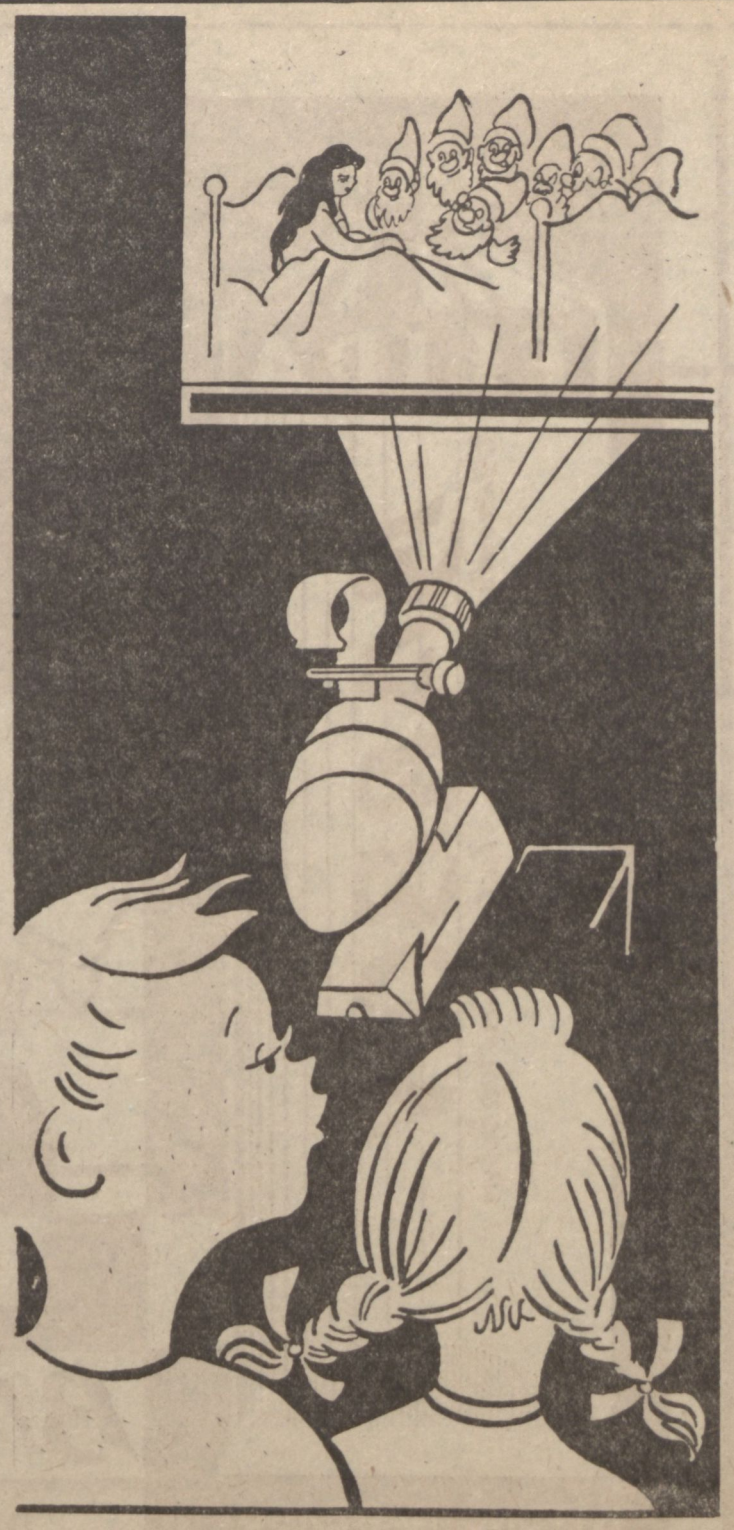

Gamma Baby diavetitő a család öröme!

ÁRA: 170,— FT

Kapható a játékboltokban, állami áruházakban és földművesszövetkezeti boltokban!

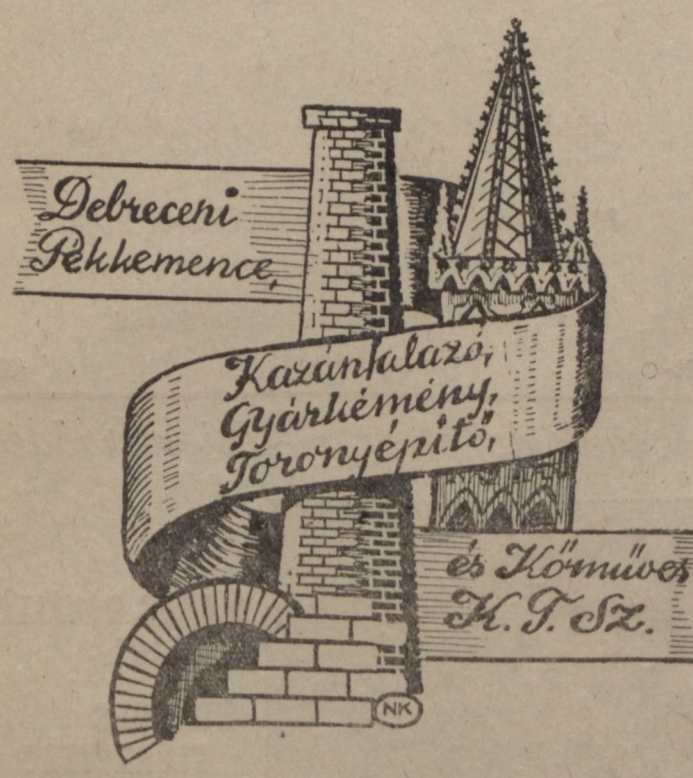

ELVÁLLAL ÉS HATÁRIDŐRE KÉSZÍT

PÉKKEMENCE-ÉPÍTÉST, JAVÍTÁST,
KAZÁN-FALAZÁST,
TUFA HORDLAP CSERÉT,
MONIER HORDLAP CSERÉT,
HŐSZIGETELÉST ÉS GYÁRKÉMÉNY-FALAZÁST

Vásároljon

hanglemez újdonságainkból!

BEETHOVEN:
Tavaszi szonáta
CHOPIN:
24 prelüd
MOZART:
A-dur hegedűverseny
PAGANINI:
II. hegedűverseny
RAHMANYINOV:
2. zongoraverseny
VIVALDI:
G-moll hegedűverseny

JUHÁSZ GYULA
SZÉPIRODALMI KÖNYVESBOLT
Szeged, Kárász utca 16. Telefon: 47-51
Nyitva: fél 9—17 óráig
szombaton fél 9—14 óráig

Újszegedi Kender- Lenszövő V. Szeged

Az ország legnagyobb ponyvaszövő gyára

Legismertebb gyártmányai:
szabó- és kárpitoskellékek, ponyvák különféle kikészítésben és minőségben, futószőnyegek, tűzoltótömlők, műszaki szövetek a legkülönfélébb ipari célokra lángmentesített kivitelben és

Termékei kaphatók a „Lenker"-nél, Budapest V., Gusev u. 20-22. és az ország minden textilszaküzletében

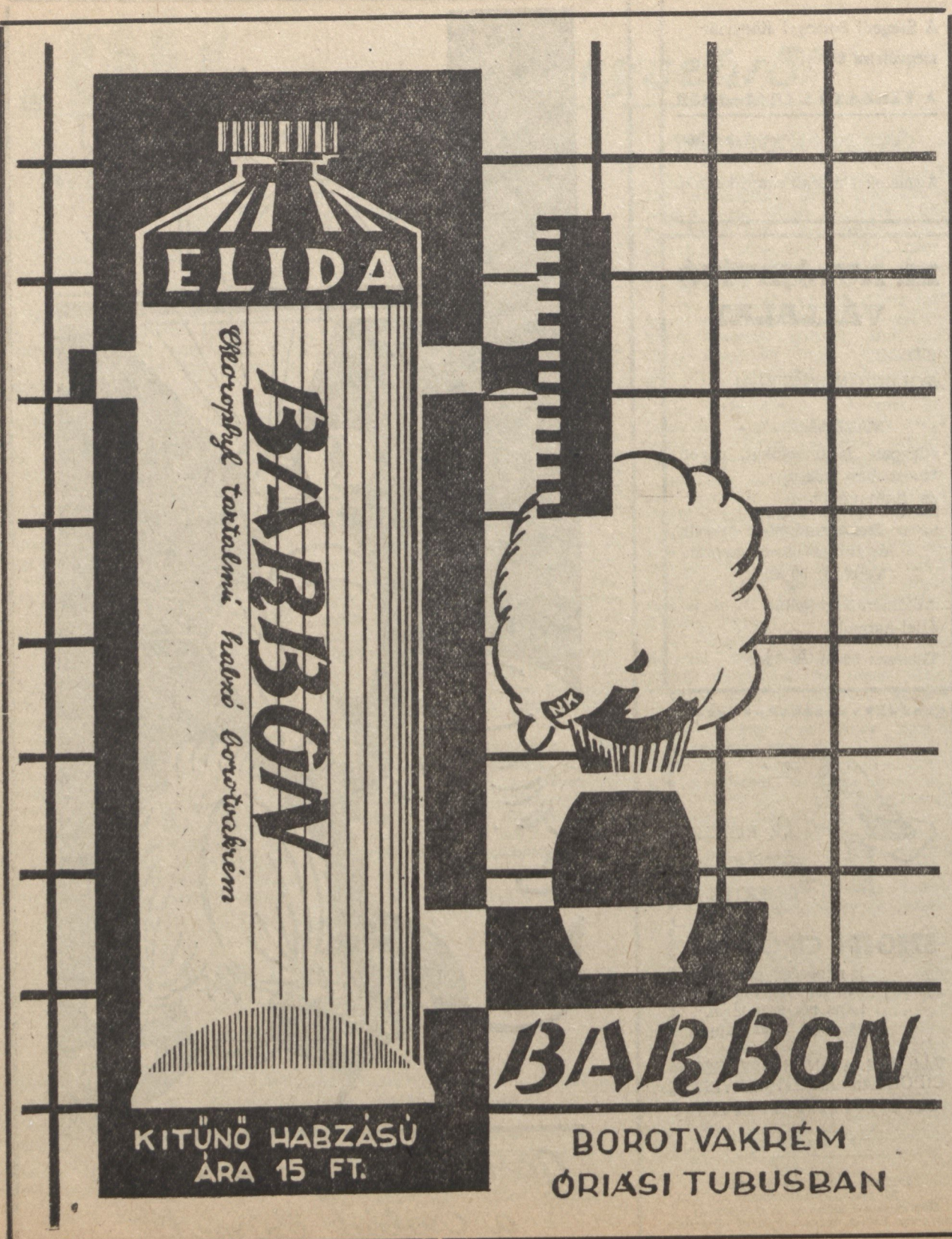

Szereti a zenét?

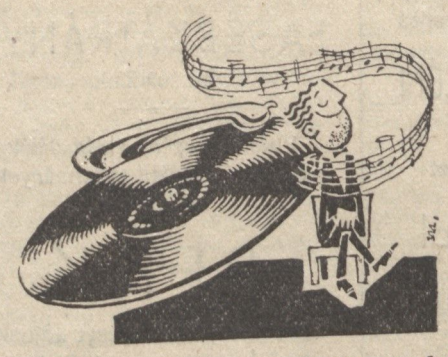

AKAR JÓL SZÓRAKOZNI?

VÁSÁROLJON

Qualiton

LEMEZEKET!

Gazdag választék, havonta új felvételek
Legújabb táncszámok

Kaphatók: **SZAKÜZLETEKBEN, ÁLLAMI ÁRUHÁZAKBAN**

Sportra, kirándulásra, munkára

A CSEPELI KERÉKPÁRGYÁR
VILÁGSZERTE ISMERT KERÉKPÁRJAIVAL!

Nézze meg a szaküzletekben és állami áruházakban modern vonalú, könnyű kivitelű új

R-26 „SUPERLA SPORT“ TÍPUSAINKAT

ASSZONYOM!

ITT A SZÍNHÁZI ÉS BÁLI IDÉNY!

Szép selyem anyagokból alkalmi ruhára válasszon magának:

KÍNAI TISZTA SELYEM, TAFT, DIVATSZINEKBEN	78 FT
KÍNAI BROKÁTSELYMEK, 70—73 CM. SZÉLESSÉGBEN	75—78 FT
„ESTIKE“ FÉMSZÁLAS JACQUARD SELYEM, 90 CM SZÉLES, DIVATSZÍNEKBEN	135 FT
„ÁGOTA“ „SZAMOS“ „OLT“ JACQUARD SELYMEK, 90 CM. SZÉLES	59,60—61,80—65,80 FT
MATLASSZÉ PONGYOLA ANYAG, 90 CM. SZÉLES, DIVATSZÍNEKBEN	67 FT

SELYEMRUHÁBAN MINDEN NŐ CSINOS!

Fogyasztása csökkenti a köhögési ingert!
Dohányosoknak igen kellemes

Fogyasszon

minden időben gyógypemetefű cukorkát!

GYÁRTJA:
Földművesszövetkezeti Cukorkaüzem, Békés

KAPHATÓ:
az állami és földművesszövetkezeti boltokban!

Kössünk dohánytermelési szerződést!

MAGAS BEVÁLTÁSI ÁRAK!

INGYENES CIGARETTA!

KAMATMENTES ELŐLEGEK!

TERMÉSZETBENI JUTTATÁSOK!

Termelőszövetkezetek részére fentieken kívül 20% nagyüzemi felár